

Onsdagen den 13 mars

Kl. 10.00

Onsdagen den
13 mars 1974Val av valprövnings-
nämnd

§ 1 Val av valprövningsnämnd

Företogs val av valprövningsnämnd.

Herr TALMANNEN yttrade:

Enligt punkt 2 i övergångsbestämmelserna till den nya regeringsformen skall riksdagen, så snart regeringsformen har fått kraft av grundlag, välja ledamöter i valprövningsnämnden samt, enligt vad som föreskrives därom i den nya riksdagsordningen, ersättare för dem.

Valprövningsnämnden skall bestå av ordförande och sex andra ledamöter. För ordföranden skall finnas en ersättare och för övriga ledamöter suppleanter till ett antal som riksdagen bestämmer, dock ej färre än antalet ledamöter. Valet gäller till dess nytt val av nämnden har ägt rum. Enligt 3 kap. 11 § i den nya regeringsformen skall val företas efter varje ordinarie riksdagsval, så snart valet har vunnit laga kraft. Val av valprövningsnämnd bereds av valberedningen.

Ordföranden och ersättaren för denne väljes var för sig. Vid valet tillämpas acklamationsförfarande, om ej ledamot begär att valet skall förrättas med slutna sedlar.

Enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen beslutat föreslå att justitierådet Bengt Hult utses till ordförande i valprövningsnämnden och regeringsrådet Stig Nordlund till ersättare för ordföranden.

Kammaren utsåg för tiden från valet till dess nytt val av valprövningsnämnd ägt rum till

ordförande

justitierådet Bengt Hult

ersättare för ordföranden

regeringsrådet Stig Nordlund

Herr TALMANNEN anförde vidare:

Enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen föreslagit att för ledamöterna i valprövningsnämnden skall utses sex suppleanter.

Kammaren beslöt att antalet suppleanter i valprövningsnämnden skulle vara sex.

Härefter yttrade herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! För val av sex ledamöter och sex suppleanter i valprövningsnämnden har valberedningen enhälligt godkänt gemensamma

listor av det utseende som framgår av till kammarens ledamöter utdelad promemoria.

I egenskap av ordförande i valberedningen ber jag att få överlämna dessa listor till herr talmannen.

Sedan herr Sven Gustafson avlämnat ifrågavarande listor företogs val av sex ledamöter och sex suppleanter i valprövningsnämnden.

De för nämnda val framlagda listorna, båda med partibeteckningen "Den gemensamma listan", upplästes av herr talmannen och godkändes av kammaren, varigenom följande personer utsetts att – för tiden från valet till dess nytt val av valprövningsnämnd ägt rum – vara

ledamöter i valprövningsnämnden

herr Johansson i Trollhättan (s)
herr Boo (c)
fru Thunvall (s)
hovrättsrådet Åke Wikner
ombudsmannen Rune Hammarbäck
herr Molin (fp)

suppleanter i valprövningsnämnden

fru Hörnlund (s)
sekreteraren Erik A. Eriksson
herr Johansson i Malmö (s)
hovrättsrådet Anders Hedström
herr Berndtson (vpk)
organisationschefen Gunnar Bäckström

§ 2 Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

§ 3 Herr talmannen meddelade att till kammaren inkommit läkarintyg för fru *Holmqvist*, som var sjukskriven under tiden den 3 mars–7 april. Erforderlig ledighet beviljades.

Herr talmannen anmälde att fru *Sandéhn* inträdde som ersättare för fru *Holmqvist* under hennes ledighet från riksdagsmannauppdraget.

§ 4 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 55 till justitieutskottet.

§ 5 Föredrogs och hänvisades berättelsen nr 12 till finansutskottet.

§ 6 Föredrogs och hänvisades motionerna nr 1615 och 1616 till jordbruksutskottet.

§ 7 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkanden nr 14–16 samt socialförsäkringsutskottets betänkanden nr 7 och 8.

§ 8 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 48 och 49.

Föredrogs finansutskottets betänkande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1974:1 framlagda finansplan för budgetåret 1974/75 jämte motioner och propositionen 1974:25 angående vissa ekonomisk-politiska åtgärder jämte motioner.

I detta betänkande behandlades

1. propositionen 1974:1 bilaga 1 Finansplanen såvitt avsåg godkännande av den allmänna uppläggningsen av den ekonomiska politiken och statsregleringen,

2. de i anslutning till propositionen väckta motionerna angående riktlinjer för den ekonomiska politiken m. m.

1974:932 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avsåg hemställan under A-D,

1974:1192 av herrar Fälldin (c) och Helén (fp) samt

1974:1194 av herr Hermansson m. fl. (vpk).

3. följande vid riksdagens början väckta motioner

1974:106 av herr Hermansson m. fl. (vpk) om vidgad rätt till pensionstillskott såvitt avsåg tiden den 1 juli 1974—den 30 juni 1975,

1974:361 av herrar Andersson i Örebro (fp) och Sjönell (c) om återlån från allmänna pensionsfonden,

1974:597 av herrar Andersson i Örebro (fp) och Petersson i Röstånga (fp) om konjunkturstimulerande åtgärder för de enskilda hushållen,

1974:606 av herr Hermansson m. fl. (vpk) om slopande av mervärdesskatten på livsmedel, m. m.,

1974:702 av herr Hermansson m. fl. (vpk) om höjning och värdesäkring av de allmänna barnbidragen,

1974:1218 av herr Fälldin m. fl. (c) angående skattepolitikens användning som ett regionalpolitiskt instrument, såvitt avsåg allmän arbetsgivaravgift,

1974:1219 av herr Helén m. fl. (fp) angående skattepolitikens, i vad avsåg hemställan under 2,

1974:1220 av herr Helén m. fl. (fp) om skattelättnader i regionalpolitiskt syfte, såvitt avsåg allmän arbetsgivaravgift,

1974:1221 av herr Hermansson m. fl. (vpk) om ekonomiska lättnader för kommunerna, såvitt avsåg allmän arbetsgivaravgift,

1974:1240 av herr Nordgren m. fl. (m) om regionalpolitiskt stöd till Norrland i form av skattelättnader, såvitt avsåg allmän arbetsgivaravgift,

1974:1244 av herr Strömberg i Botkyrka (fp) om restitution av mervärdesskatt på byggnadsmateriel,

4. propositionen 1974:25 angående vissa ekonomisk-politiska åtgärder, samt

5. den med anledning av propositionen 1974:25 väckta motionen 1974:1608 av herr Sellgren m. fl. (fp).

Över yrkanden som framförts i motionerna 932, 1192, 1194, 606, 702, 1218–1221, 1240 och 1244 samt i bilagorna 1–3 till propositionen 25 hade yttranden avgivits av skatteutskottet, socialförsäkringsutskottet, socialutskottet, näringsutskottet och civilutskottet.

Motionen 106 hade remitterats till socialförsäkringsutskottet samt motionerna 606, 1218–1221, 1240 och 1244 till skatteutskottet men därefter överlämnats till finansutskottet.

I *propositionen 25* hemställde Kungl. Maj:t att riksdagen skulle

1. godkänna inriktningen och utformningen av de ekonomisk-politiska åtgärder som chefen för finansdepartementet förordat,
2. godkänna de av chefen för socialdepartementet förordade grunderna för extra pensionstillägg,
3. till Extra pensionstillägg på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 360 000 000 kronor,
4. godkänna de av chefen för socialdepartementet förordade grunderna för extra tillägg till barnbidrag,
5. till Extra tillägg till barnbidrag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 360 000 000 kronor,
6. godkänna de riktlinjer för mervärdeskattekomensation som chefen för finansdepartementet förordat,
7. besluta att kostnaderna för komensationen skulle belasta inkomstskattetiteln Mervärdeskatt,
8. godkänna vad chefen för utbildningsdepartementet förordat beträffande tillägg till studiebidrag och förlängt barnbidrag.

I *motionen 932* hade, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen skulle

- A. godkänna de riktlinjer för den ekonomiska politiken som angivits i motionen,
- B. 1. i första hand hos Kungl. Maj:t anhålla att riksdagen förelades förslag till sänkning av den direkta skatten fr. o. m. den 1 juli 1974 i enlighet med vad som anförts i motionen,
2. i andra hand under de i motionen angivna förutsättningarna besluta att mervärdeskatten skulle sänkas med 4 procentenheter,
- C. hos Kungl. Maj:t anhålla att riksdagen förelades förslag om en sänkning av arbetsgivaravgiften inom stödområdet med 2 procentenheter från den 1 juli 1974,
- D. hos Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder syftande till att i ökad utsträckning förmedla krediter från AP-fonden till näringslivet.

I *motionen 1192* hade hemställts att riksdagen beslutade

- A. att efter beredning inom finansutskottet snabbt genomföra erforderliga åtgärder i konjunkturstimulerande syfte som främst innefattade
1. att mervärdeskatten som ett led i konjunkturpolitiken tillfälligt sänktes från 15 till 10 procent av det gällande beskattningsvärdet enligt förordningen om mervärdeskatt (1968:430) från och med den 1 mars 1974, eller från den senare tidpunkt då beslutet kunde träda i kraft, tills vidare,

2. att allmänt barnbidrag enligt lagen om allmänna barnbidrag (1947:529) skulle utgå per år med 20 procent av det vid resp. kvartals början gällande basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring från och med den 1 april 1974,

3. att studiehjälp enligt förordningen om förlängt barnbidrag (1964:400) skulle utgå per månad med 1/60 av det under föregående månad gällande basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring från och med den 1 april 1974,

4. framställning till Kungl. Maj:t om skyndsamt förslag till riksdagen beträffande

a) införande av ett tidsbegränsat investeringsstöd, i form av avdrag vid beskattningen och/eller bidrag, för investeringar inom industri, jordbruk och skogsbruk i energibesparande processer och anläggningar samt för investeringar i kommunala uppvärmningsanläggningar och elverk, där ved, torv, flis, sopor och andra inhemska bränslen utnyttjades,

b) införande av ett tidsbegränsat investeringsstöd för arbeten, som var avsedda att förbättra isoleringen eller på annat sätt minska värmeförlusterna vid uppvärmning av byggnader,

c) införande av ett tidsbegränsat lagerstöd inom industri, jordbruk och skogsbruk enligt i motionen angivna grunder samt

B. att som sin mening uttala vad som i övrigt anförts i motionen beträffande riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

I motionen 1194 hade hemställts att riksdagen beslutade

att hos regeringen hemställa om att tillämpningen av allmänna prisregleringslagen skulle utvidgas att gälla alla dagligvaror,

att uttala sig för en politik med en låg och fast ränta,

att uttala sig för att det omfattande stödet till storkapitalet via statsbudgeten borde avvecklas,

att från den 1 juli 1974 slopa mervärdeskatten på livsmedel och täcka inkomstbortfallet för statskassan genom skärpt beskattning av stora förmögenheter, arv och gåvor, bolagsvinster m. m.

att för tiden 1 juli 1974–30 juni 1975 höja pensionstillskotten till 24 procent av basbeloppet,

att från den 1 april 1974 fastställa de allmänna barnbidragen till 25 procent av basbeloppet,

att från den 1 april 1974 slopa den allmänna arbetsgivaravgiften för kommuner och landsting,

att för tiden 1 april 1974–30 juni 1975 till kommunerna utge särskilda bidrag för förbättring av den yttre boendemiljön inom en ram av sammanlagt 600 miljoner kronor samt

att i övrigt som sin mening uttala vad som i motionen anförts om den ekonomiska politiken.

I motionen 106 hade, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen beslutade att för tiden 1 juli 1974–30 juni 1975 höja pensionstillskotten till 24 procent av basbeloppet.

I *motionen 361* hade hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om åtgärder för att företag med mindre än 500 anställda skulle tillförsäkras återlån från allmänna pensionsfonden enligt gällande bestämmelser utan begränsning av kreditrestriktioner.

I *motionen 606* hade hemställts att riksdagen beslutade

1. att förordningen om mervärdesskatt av den 6 juni 1968 ändrades på sätt motionärerna föreslagit, innebärande att mervärdesskatten på livsmedel skulle avvecklas,

2. att anta av motionärerna framlagda

A. förslag till förordning om ändring i förordningen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt,

B. förslag till förordning om ändring i förordningen (1947:576) om statlig inkomstskatt,

C. förslag till förordning om ändring i förordningen (1970:172) om begränsning av skatt i vissa fall,

D. förslag till förordning om ändring i förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift,

vilka förslag bl. a. innebar skärpt beskattning av stora förmögenheter, bolagsvinster m. m.,

3. att hos regeringen begära förslag om införande av en särskild omsättningsskatt på handeln med aktier att utgå med 20 procent på försäljningsvärdet att gälla från den 1 januari 1975,

4. att arvs- och gåvoskatten höjdes med i genomsnitt 50 procent,

5. att avskrivningsreglerna vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter återställdes till vad som gällde före de år 1969 beslutade ändringarna, dvs. i överensstämmelse med texten i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370),

6. att den i kommunalskattelagen stadgade avdragsrätten för ränta å gäld begränsades till att gälla skuldbelopp understigande 125 000 kronor,

7. att kommunalskattelagen ändrades så att däri stadgades att utgifter för representation och liknande ändamål icke var att hänföra till omkostnader i förvärvskälla,

8. att den allmänna reklambeskattningen utformades såsom en omkostnadsavgift med 25 procent av beskattningsvärdet.

I *motionen 702* hade hemställts att riksdagen skulle besluta om att allmänt barnbidrag utgick med 25 procent av basbeloppet att gälla fr. o. m. den 1 april 1974.

I *motionen 1218* hade hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om en allsidig utredning av skattepolitikens användning som regionalpolitiskt instrument i enlighet med vad som anförts i motionen 1546 och att därvid energiproblematiken ägnades skyndsam uppmärksamhet (såvitt avsåg allmän arbetsgivaravgift).

I *motionen 1220* hade, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att förslag förelades riksdagen om en

differentiering av den allmänna arbetsgivaravgiften i regionalpolitiskt syfte (moment 1).

I *motionen 1221* hade, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen med verkan från och med den 1 april 1974 befriade primär- och landstingskommuner från skyldighet att erlägga arbetsgivaravgift (moment 1).

I *motionen 1240* hade, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om att den allmänna arbetsgivaravgiften i det allmänna stödområdet sänktes med 2 procentenheter (moment 2).

Utskottet hemställde

1. beträffande den ekonomiska politiken samt omfattningen och utformningen av de ekonomisk-politiska åtgärderna att riksdagen i anledning av propositionen 1974:1 bilaga 1 och motionen 1974:1192 moment B samt med bifall till propositionen 1974:25 och med avslag på motionerna 1974:932 moment A och 1974:1194 i denna del som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

2. beträffande sänkning av den direkta skatten att riksdagen skulle avslå motionen 1974:932 moment B 1,

3. beträffande tidsbegränsad sänkning av mervärdeskatten att riksdagen i anledning av motionerna 1974:1192 moment A 1 och 1974:932 moment B 2 beslutade att mervärdeskatten sänktes från 15 till 12 procent av gällande beskattningsvärde under tiden 1 april–15 september 1974 genom att anta de av utskottet framlagda förslagen till

a. förordning om tillfällig nedsättning av mervärdeskatten,

b. förordning om ändring i förordningen (1968:430) om mervärdes-skatt,

4. beträffande generellt kontantbidrag att riksdagen skulle avslå motionen 1974:597,

5. beträffande extra pensionstillägg att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1974:25 bilaga 1 punkt 1 framlagda förslag skulle

a. godkänna av chefen för socialdepartementet förordade grunder för extra pensionstillägg,

b. till Extra pensionstillägg på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1973/74 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 360 000 000 kronor,

6. beträffande extra tillägg till barnbidrag att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1974:25 bilaga 1 punkt 2 framlagda förslag skulle

a. godkänna av chefen för socialdepartementet förordade grunder för extra tillägg till barnbidrag,

b. till Extra tillägg till barnbidrag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1973/74 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 360 000 000 kronor,

7. beträffande tillägg till studiebidrag och förlängt barnbidrag att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1974:25 bilaga 3

framlagda förslag godkände vad chefen för utbildningsdepartementet förordat,

8. beträffande slopande av mervärdeskatt på livsmedel att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:606 och 1974:1194 i denna del,

9. beträffande utredning om konsekvenserna av slopad eller sänkt mervärdeskatt på livsmedel att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1219 moment 2,

10. beträffande tillämpning av allmänna prisregleringslagen på alla dagligvaror att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1194 i denna del,

11. beträffande indexreglering av barnbidrag att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1192 moment 2 samt 1974:702 och 1974:1194 i denna del,

12. beträffande indexreglering av det förlängda barnbidraget att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1192 moment 3,

13. beträffande höjning av pensionstillskotten att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:106 och 1974:1194 i denna del,

14. beträffande kompensation för mervärdeskatt på bostadsbyggande att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1974:25 bilaga 2 framlagda förslag samt med avslag på motionerna 1974:1244 och 1974:1608 skulle

a. godkänna de riktlinjer för mervärdeskattekompensation som chefen för finansdepartementet förordat och som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

b. besluta att kostnaderna för kompensationen skulle belasta inkomstskatttiteln Mervärdeskatt,

15. beträffande investeringsstöd att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1192 moment 4 a och b,

16. beträffande bidrag till kommunerna för förbättring av den yttre boendemiljön att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1194 i denna del,

17. beträffande lagerstöd att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1192 moment 4 c,

18. beträffande slopande av den allmänna arbetsgivaravgiften för kommuner och landsting att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1194 i denna del och 1974:1221 moment 1,

19. beträffande regional differentiering av den allmänna arbetsgivaravgiften att riksdagen skulle avstå motionerna 1974:932 moment C och 1974:1240 moment 2 samt 1974:1220 moment 1 och 1974:1218 i denna del,

20. beträffande uttalande om en politik med låg och fast ränta att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1194 i denna del,

21. beträffande ökade krediter från AP-fonden till näringslivet att riksdagen skulle avslå motionen 1974:932 moment D,

22. beträffande återlån från allmänna pensionsfonden att riksdagen skulle avslå motionen 1974:361,

23. beträffande uttalande om avveckling av stödet till storkapitalet att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1194 i denna del.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande den ekonomiska politiken samt omfattningen och utformningen av de ekonomisk-politiska åtgärderna av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:932 moment A och i anledning av motionen 1974:1192 moment B och Kungl. Maj:ts i propositionerna 1974:1 bilaga 1 och 1974:25 framlagda förslag samt med avslag på motionen 1974:1194 i denna del som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför,

(bifall till denna reservation innebar att utskottets hemställan under 3, 14 och 15 förfallit)

2) beträffande den ekonomiska politiken samt omfattningen och utformningen av de ekonomisk-politiska åtgärderna av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1194 i denna del och i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionerna 1974:1 bilaga 1 och 1974:25 framlagda förslag och med avslag på motionerna 1974:932 moment A och 1974:1192 moment B som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anför,

(bifall till denna reservation innebar att utskottets hemställan under 3, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 16, 18, 20 och 23 förfallit)

3) beträffande utskottets hemställan under 3, 14 och 15 av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 1 – ansett att utskottet under 3, 14 och 15 bort hemställa,

3. beträffande sänkning av mervärdeskatten att riksdagen med bifall till motionen 1974:1192 moment A 1 och i anledning av motionen 1974:932 moment B 2 beslutade att mervärdeskatten sänktes från 15 till 10 procent av gällande beskattningsvärde från och med den 18 mars 1974 tills vidare genom att anta av reservanterna framlagt förslag till förordning om ändring i förordningen (1968:430) om mervärdeskatt,

14. beträffande kompensation för mervärdeskatt på bostadsbyggande att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts i propositionen 1974:25 bilaga 2 framlagda förslag och motionerna 1974:1244 och 1974:1608,

15. beträffande investeringsstöd att riksdagen med bifall till motionen 1974:1192 moment 4 a och b beslutade om framställning till Kungl. Maj:t om skyndsamt förslag till riksdagen beträffande

a. införande av ett tidsbegränsat investeringsstöd, i form av avdrag vid beskattningen och/eller bidrag, för investeringar inom industri, jordbruk och skogsbruk i energibesparande processer och anläggningar samt för investeringar i kommunala uppvärmningsanläggningar och elverk, där ved, torv, flis och sopor och andra inhemska bränslen utnyttjades,

b. införande av ett tidsbegränsat investeringsstöd för arbeten som var avsedda att förbättra isoleringen eller på annat sätt minska värmeförlusterna vid uppvärmning av byggnader,

4) beträffande utskottets hemställan under 3, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 16, 18, 20 och 23 av herr Hermansson (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 2 – ansett att utskottet under nämnda nummer bort hemställa,

3. beträffande tidsbegränsad sänkning av mervärdeskatten att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1192 moment A 1 och 1974:932 moment B 2,

5. beträffande Extra pensionstillägg att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts i propositionen 1974:25 bilaga 1 punkt 1 framlagda förslag,

6. beträffande Extra tillägg till barnbidrag att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts i propositionen 1974:25 bilaga 1 punkt 2 framlagda förslag,

7. beträffande tillägg till studiebidrag och förlängt barnbidrag att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts i propositionen 1974:25 bilaga 3 framlagda förslag,

8. beträffande slopande av mervärdeskatt på livsmedel och täckande av inkomstbortfallet för statskassan genom skärpt beskattning av stora förmögenheter, arv och gåvor, bolagsvinster m. m. att riksdagen med bifall till motionerna 1974:606 och 1974:1194 i denna del beslutade

a) att i denna del anta av reservanten framlagda författningsförslag,

b) att hos regeringen begära förslag om införande av en särskild omsättningsskatt på handeln med aktier att utgå med 20 procent på försäljningsvärdet att gälla från den 1 januari 1975,

c) att arvs- och gåvoskatten höjdes med i genomsnitt 50 procent,

d) att avskrivningsreglerna vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter återställdes till vad som gällde före de år 1969 beslutade ändringarna, dvs. i överensstämmelse med texten i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370),

e) att den i kommunalskattelagen stadgade avdragsrätten för ränta å gäld begränsades till att gälla skuldbelopp understigande 125 000 kronor,

f) att kommunalskattelagen ändrades så, att däri stadgades att utgifter för representation och liknande ändamål icke var att hänföra till omkostnader i förvärvskälla, samt

g) att den allmänna reklambeskattningen utformades såsom en omkostnadsavgift med 25 procent av beskattningsvärdet,

10. beträffande tillämpning av allmänna prisregleringslagen på alla dagligvaror att riksdagen med bifall till motionen 1974:1194 i denna del beslutade att hos regeringen hemställa om att tillämpningen av allmänna prisregleringslagen skulle utvidgas att gälla alla dagligvaror,

11. beträffande indexreglering av barnbidrag att riksdagen med bifall till motionerna 1974:702 och 1974:1194 i denna del samt i anledning av motionen 1974:1192 moment 2 beslutade om att allmänt barnbidrag skulle utgå med 25 procent av basbeloppet att gälla fr. o. m. den 1 april 1974 och i denna del antog av reservanten framlagt författningsförslag,

12. beträffande indexreglering av det förlängda barnbidraget att riksdagen med bifall till motionen 1974:1192 moment 3 beslutade att studiehjälp enligt förordningen om förlängt barnbidrag (1964:400) skulle utgå per månad med 1/60 av det under föregående månad gällande basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring från och med den 1 april 1974 och i denna del antog av reservanten framlagt författningsförslag,

13. beträffande höjning av pensionstillskotten att riksdagen med bifall till motionerna 1974:106 i denna del och 1974:1194 i denna del beslutade att för tiden 1 juli 1974–30 juni 1975 höja pensionstillskotten till 24 procent av basbeloppet,

16. beträffande bidrag till kommunerna för förbättring av den yttre boendemiljön att riksdagen med bifall till motionen 1974:1194 i denna del beslutade att för tiden 1 april 1974 –30 juni 1975 till kommunerna utge särskilda bidrag för förbättring av den yttre boendemiljön inom en ram av sammanlagt 600 miljoner kronor,

18. beträffande slopande av den allmänna arbetsgivaravgiften för kommuner och landsting att riksdagen med bifall till motionerna 1974:1194 i denna del och 1974:1221 moment 1 med verkan från och med den 1 april 1974 befriade primär- och landstingskommuner från skyldighet att erlägga arbetsgivaravgift och i denna del antog av reservanten framlagt författningsförslag,

20. beträffande uttalande om en politik med låg och fast ränta att riksdagen med bifall till motionen 1974:1194 i denna del beslutade att uttala sig för en politik med en låg och fast ränta,

23. beträffande uttalande om avveckling av stödet till storkapitalet att riksdagen med bifall till motionen 1974:1194 i denna del beslutade att uttala sig för att det omfattande stödet till storkapitalet via statsbudgeten borde avvecklas,

5) beträffande regional differentiering av den allmänna arbetsgivaravgiften av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet under 19 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1974:932 moment C och 1974:1240 moment 2 samt i anledning av motionerna 1974:1220 moment 1 och 1974:1218 i denna del hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att riksdagen förelades förslag om en sänkning av arbetsgivaravgiften inom stödområdet med 2 procentenheter från den 1 juli 1974,

6) beträffande ökade krediter från AP-fonden till näringslivet av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet under 21 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:932 moment D hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om åtgärder syftande till att i ökad utsträckning förmedla krediter från AP-fonden till näringslivet,

7) beträffande återlån från allmänna pensionsfonden av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet under 22 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:361 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om åtgärder för att företag med mindre än 500 anställda skulle tillförsäkras återlån från allmänna pensionsfonden enligt gällande bestämmelser utan begränsning av kreditrestriktioner.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Vi har bakom oss tre år som kännetecknats av en hög arbetslöshet och en låg tillväxttakt. Den totala produktionen här i Sverige steg under denna period hälften så snabbt som i Västeuropa. Detta förhållande beror på att den ekonomiska politik som drivits har varit obeslutsam och på att när man gjort något har man envetet tillämpat metoder som visat sig föga verkningsfulla. Man har beredskapsarbetat, subventionerat och omskolat, men det har varit en brist på allmänna kraftfulla åtgärder, som skulle ha kunnat förbättra grunden för enskilda människors ekonomi och för näringslivets sysselsättning.

Denna obeslutsamhet kvarstår. Inför den ekonomiska debatten i början av december förra året gjorde de tre borgerliga partierna följande gemensamma påpekande: "Det är nödvändigt att regeringen utarbetar ett handlingsprogram för hur sysselsättningen och balansen i folkhushållet skall kunna upprätthållas vid olika alternativa försörjningslägen på energiområdet." Men det tycks regeringen inte alls ha gjort. Inte förrän oppositionen i januari hade lagt fram olika förslag till vad som borde göras mot bakgrunden av de risker som förelåg för den ekonomiska utvecklingen i vårt land snickrade regeringen i all hast till en stencil, som man presenterade i den allmänpolitiska debatten, och lade först några dagar senare fram en proposition.

Denna senfärdighet har självfallet fördröjt de åtgärder som borde sättas in. I förarbetena till den nya grundlagen önskade ju regeringen ge sig själv starkt vidgade fullmakter på det finanspolitiska området för att utan riksdagsbehandling kunna vidta olika åtgärder. Men både nu och tidigare under de senaste årens konjunktursvacka har det visat sig, att det inte är brist på konstitutionella möjligheter som gjort att man inte vidtagit behövliga åtgärder, utan brist på handlingskraft. Det behöver ju inte alls ta så lång tid från det att man kommer till uppfattningen att någonting skall göras till att man verkligen handlar. Under 1970 t. ex. höjde man mervärdeskatten på vissa varor och drev då igenom förslagen i riksdagen på två veckor. Två veckor är ungefär lika lång tid som den extra fördröjning som nu inträffat på grund av att regeringen varit så senfärdig med att till slut lägga fram sina förslag. I själva utskottsbehandlingen av denna fråga har också regeringsrepresentanterna uppträtt på ett sätt, som inneburit att utskottets beslut blivit fördröjt. Förhållar man konjunkturpolitiken på detta vis, riskerar man självfallet att åtgärderna kommer att sättas in för sent, vid fel tillfälle.

Utskottets majoritet har nu till slut fastnat för att det behövs åtgärder för att stimulera sysselsättningen i Sverige, åtgärder av sådan storlek att de på ett helår skulle ge ett efterfrågetillskott motsvarande ungefär 1 procent av bruttonationalprodukten. Vi har inga invändningar på den punkten. I själva verket ansluter sig förslaget i den delen allra bäst till de synpunkter som framförts i den moderata partimotionen. Regeringens ursprungliga förslag låg ju under vad man nu har fastnat för, medan centerpartiets och folkpartiets förslag låg väsentligt högre.

Det är emellertid väldigt svårt, herr talman, att förstå hur herr Sträng utifrån sina, klart redovisade ståndpunkter har kunnat gå med på en sådan här kompromiss. Enligt TT-referat yttrade herr Sträng i ett

föredrag i Ramnäs den 9 februari -- alltså innan man gjorde den här överenskommelsen -- bl. a. följande:

"Den politiskt mest intressanta frågan i vår blir vad oppositionen tänker göra med sitt löfte om momssänkning -- ska de föra fram det som ett alternativ till vårt stimulanspaket, eller ska de lägga sin momssänkning ovanpå? Det måste vara väldigt attraktivt för den okvalificerade publiken, men det är inte hälsosamt för den ekonomiska stabiliteten."

Herr Sträng gör sig här lustig över oppositionen, som skulle kunna förfalla till att ovanpå regeringens paket lägga en momssänkning. Men vad som nu har hänt är att herr Sträng själv har lagt en momssänkning ovanpå sitt stimulanspaket. Kanske är detta, herr talman, en tribut till vad herr Sträng i Ramnäs enligt referat kallade "den okvalificerade publiken", men under alla omständigheter innebär det att han följer en linje som han tidigare drivit gäck med och beskrivit som ohälsosam för det ekonomiska läget. Jag kan inte annat än uppfatta det som så, att det är förvånande att man som finansminister kan ta så lätt på sin egen situation.

Herr Sträng kan knappast göra saken bättre genom att som häromdagen i Blomstermåla -- och kanske på andra håll också, för den delen -- i efterhand kritisera, ja, nästan ta avstånd från den uppgörelse som han själv har ingått. Om inte regeringen tror på den politik som den för, bör den ta konsekvenserna av det och slåss för saken. Så viktig är faktiskt den ekonomiska politiken.

På regeringssidan är man osäker om hur stor konjunkturstimulans som behövs, och det är vi också osäkra på. Det är självklart att man inte riktigt vet hur en konjunkturutveckling kommer att bli. Men just därför skall man utforma sin ekonomiska politik så att man, allteftersom man ser hur situationen förändras, kan anpassa politiken till det. Det har man inte gjort i regeringens paket. Samtidigt som man varnar för att utvecklingen snabbt kan svänga uppåt och motåtgärder behöva sättas in lägger man fram förslag som har den egenheten att åtgärderna knappast kan tas tillbaka, om konjunkturen -- som vi hoppas -- vänder uppåt.

Finansministern motsäger sig själv när han anser att man nu kanske tar i för kraftigt men ändå lägger fram förslag till åtgärder som rimligen måste bli permanenta. Eller kan regeringen i ett annat läge tänka sig en sådan motåtgärd som att sluta med att betala tillbaka momspengar på byggnadsverksamheten, om det skulle behövas? Kan regeringen tänka sig att plocka bort subventionerna på livsmedel, som man nu ytterligare ökar?

Jag ser inte, herr talman, rim och reson i att å ena sidan som finansministern säga, att här är det stor risk för att det är för kraftiga åtgärder man sätter in, och å andra sidan själv sätta in åtgärder som inte går att ta tillbaka, om det skulle visa sig att det blev för mycket. Det är, tycker jag, en allvarlig svaghet i majoritetens förslag -- en svaghet som inte finns i den utformning som vi från moderat sida har föreslagit i det nuvarande läget. Driver man konjunkturpolitik på det sätt som herr Sträng nu tänker sig, försätter man sig nödvändigtvis i svårigheter på sikt. Som ett brev på posten kommer då så småningom de ständiga kraven på ytterligare skatteökningar för att dämpa en högkonjunktur. Genom att saxa sig fram på det här viset -- när utvecklingen är litet dålig ökar man

alla möjliga olika utgifter, och när den vänder uppåt ökar man skatterna extra mycket — hamnar man precis i det högskattesamhälle som vi har hamnat i och som för närvarande utgör ett verkligt socialt problem.

En växande del av maträkningarna skall betalas med subventioner, dvs. med skattepengar. I jakten på en bostadspolitisk giv, som skall dölja socialistiska misslyckanden på det området, skall en växande del av hyran betalas med subventioner, dvs. med skattepengar. Det är något motstridigt i detta. Man gör först skatterna så höga att en vanlig inkomsttagare har svårt att klara sin egen grundläggande ekonomi på vad som blir kvar efter skatt. Så måste man öka olika subventioner och bidrag för att det skall gå ihop för den vanliga människan. Men man försätter sig då i ett läge där man ytterligare måste öka de olika skatter som fordras för att betala dessa bidrag när vi kommer in i en högkonjunktur. Driver man sin politik på det viset, hamnar man just i det orimliga högskatteläge som redan ger en sådan allvarlig huvudvärk.

Det som verkligen behövs för att få ordning och rätsida på landets ekonomi, anser vi, är en rejäl skattesänkning. Då har man också utrymme för motåtgärder om utvecklingen skulle vända. Allra bäst skulle det vara att tidigarelägga de delar av skatteutredningens förslag som innebär skattesänkningar. Då hade man redan från den 1 juli kunnat få en rejäl sänkning av inkomstskatterna. Inför ett sådant perspektiv hade de enskilda människorna kunnat se framtiden an med bättre tillförsikt än de nu kan. Redan nu hade konjunkturläget i landet på det sättet fått en behövlig skjuts. Man hade dessutom genom att så snabbt som möjligt verkställa sådana skattesänkningar ökat möjligheterna att på sikt ge landet den ekonomi som det behöver, eftersom det skulle vara lönande att arbeta och ta initiativ.

En sådan skattesänkning var vårt huvudförslag. Skatteutskottet har sagt att det inte skulle möta några tekniska hinder att göra på detta sätt. Vi noterar också med tillfredsställelse att LO-chefen Gunnar Nilsson har förklarat att en tidigareläggning av dessa olika skattesänkningar skulle kunna vara en rimlig åtgärd. Det kan även därför bli anledning att senare i vår återkomma till sådana tankar.

I vår partimotion hade vi ett andrahandsförslag, nämligen att man skulle göra en rejäl temporär sänkning av mervärdeskatten. Samma krav kom igen i centerns och folkpartiets motioner. I inledande diskussioner på den borgerliga sidan enades man om att man skulle söka sig gemensamt fram den vägen och då förespråka en sänkning av momsens med 5 procentenheter. Detta är bakgrunden, herr talman, till att vi nu i vår reservation fullföljer en sådan inriktning av den ekonomiska politiken.

En sänkning av inkomstskatterna måste komma. Det måste bli en verklig sänkning och inte bara en som trollas bort genom höjningar av löneskatterna på ett sätt som erfarenheterna från den senaste avtalsrörelsen kommer att visa snart. Utrymmet för en verklig sådan skattesänkning kan man skapa genom att inrikta sig på besparingar och framför allt försiktighet med nya utgiftsåtaganden. Det måste vi inse i tid, om vi inte skall försätta oss i en sådan ekonomisk och politisk återvändsgränd som man i Danmark befinner sig i.

Men som ett alternativ i konjunkturpolitiken kan man gott, som jag redan sagt, tillgripa en momssänkning. Det har betydande fördelar i förhållande till regeringens sedvanliga politik. Det är en generell ekonomisk-politisk åtgärd i stället för det ständiga hattandet med olika punktinsatser. Och det är generella åtgärder som behövs. Jag hade glädjen att häromdagen i en tidningsintervju t. o. m. se att Ingvar Carlsson har kommit till den insikten. Han säger på tal om bostadspolitik: "Men om de selektiva åtgärderna" — dvs. punktinsatser — "skulle komma att omfatta en mycket stor del av befolkningen kan man ju börja fundera på om det inte behövs generella åtgärder i botten."

Ja, herr talman, det håller jag verkligen med om, och den insikten har vi kommit till för länge sedan. En allvarlig avigsida med den socialdemokratiska politiken är att man mest vidtar selektiva åtgärder som berör mycket stora delar av folket i stället för att ta generella, rejäla grepp.

En momssänkning innebär en sådan generell politik, och den har även fördelen att man kan ta tillbaka den när det ekonomiska läget så fordrar. Majoriteten har ju också föreslagit en viss momssänkning och dessutom redan bestämt att den skall tas tillbaka den 15 september. Vi vill inte binda oss just för den dagen. Det är något konstigt med en finansminister, som i så hög grad talar om "genuin osäkerhet" i det ekonomiska läget och som förvisso under de senaste åren visat att det vilar en genuin osäkerhet över hans egna prognoser om det ekonomiska läget men som ändå vet att just den 15 september är dagen för att avveckla momssänkningen och på nytt höja mervärdesskatten.

Momssänkningen skall träda i kraft den 1 april. Det innebär ju vissa nackdelar åtminstone i en del branscher genom att konsumenterna senarelägger inköp i avvaktan på momssänkningen. Hade man gjort ett tillfredsställande förberedelsearbete från regeringssidan och gett lämpliga direktiv till de olika myndigheter som har att utfärda tillämpningsföreskrifter skulle det ha varit möjligt att tidigarelägga denna sänkning av mervärdesskatten till den 18 mars. Det har vi föreslagit i vår reservation. Inte heller hade det behövt bli några praktiska hinder ute i handeln, om man där i god tid vetat vilka föreskrifter som skulle gälla och kunnat använda tekniken att göra avräkning vid kassorna i stället för att hålla på med den mycket dyrbara ommärkningen av varor.

Den momssänkning som vi föreslagit är på 5 procentenheter. Det är ett ordentligt grepp och någonting som klart skulle ha märkts ute i handeln. Vårt förslag innebär bl. a. att matkostnaderna skulle komma att sjunka på ett märkbart sätt, och därför behöver vi heller inte i nuläget några selektiva åtgärder i form av extra subventioner åt det hållet. Kraftigt ökade subventioner härvidlag medför ju den risken att de gradvis kommer att försätta landets jordbrukare i en hotande beroendeställning till staten. Jordbrukarna skall alltmer få betalt av staten i stället för av konsumenterna och det i ett läge där de utländska jordbrukspriserna ligger väl så högt som de svenska.

Det förtjänar verkligen understrykas att vi inte längre befinner oss i en situation då man skall välja mellan vad som kallas en högprislinje och en lågprislinje. Det valet kan man möjligen göra om det i utlandet finns priser som är mycket markerat lägre än de priser som man skulle ha här

hemma. Nej, vad det för närvarande gäller är i stället att välja mellan vad vi kan kalla för en prislinje, innebärande att konsumenterna själva betalar vad det kostar, och en skattelinje eller subventionslinje, då staten betalar en växande del av maträkningen och man själv betalar staten genom växande skatter. Men nu är skattesituationen sådan att det är allvarliga avigsidor med det höga skattetrycket, och detta har ju föranlett ett växande antal socialdemokrater -- enligt Dagens Nyheter t. o. m. herr Ekström, socialdemokratisk vice ordförande i finansutskottet -- att tänka sig att man skulle i högre grad när det gäller offentliga tjänster röra sig i riktning från att betala över skattsedeln till att betala genom avgifter, dvs. med priser. Men samtidigt föreslår herr Ekström här det omvända förhållandet när det gäller jordbrukssidan: man skulle röra sig bort från priser och över till en skattelinje. Det förefaller motsägelsefullt.

En ordentlig momssänkning, som vi föreslagit, har också fördelen att man inte behöver något invecklat förfarande för att leverera tillbaka pengar som betalats in i form av byggmoms. Ibland brukar det sägas att regeringens politik innebär att man tar ur ena fickan och stoppar ner i den andra fickan. Men när det gäller byggmoms, herr talman, är det så att man tar i ena fickan och stoppar tillbaka i samma ficka, vilket verkar onödigt krångligt. Det förefaller som om det skulle komma att kosta en hel del extra pengar att administrera detta, och det kan inte vara en rimlig politik.

Vår reservation bygger alltså på det allmänna betraktelsesättet att det behövs rejäla grepp i den ekonomiska politiken i stället för ett lappande här och där till skatteutsugna medborgares och företags nödhjälp. Vi anser att regeringens paket med en mindre momssänkning ovanpå under fem och en halv månader inte är det bästa alternativet.

Det finns verkligen i dag anledning att fråga hur regeringen och herr Sträng kan känna sig i nuvarande läge. Ena dagen skojar man med oppositionen, som kanske lägger en momssänkning ovanpå regeringens paket, och andra dagen är detta precis vad regeringen själv gör. Ena dagen talar man om att det råder "genuin osäkerhet" om det ekonomiska läget, nästa dag är man så säker på hurudan den ekonomiska utvecklingen blir att man precis den 15 september skall ta tillbaka den här momssänkningen. Ena dagen säger man att det antagligen är risk för att dessa stimulansåtgärder kommer att leda till ett övertryck i ekonomin, nästa dag lägger man själv fram förslag som innebär att man inte kan ta tillbaka de åtgärderna, när det ekonomiska läget kräver detta.

Att regeringen med självrespekten i behåll har kunnat gå med på en momssänkning är oförståeligt. Man har ju tidigare i olika tonarter utdömt den metod som man nu själv är i färd med att tillämpa. I den stora riksdagsdebatten om momssänkning den 8 december 1971, då de här idéerna första gången i nuvarande konjunkturläge kom på tal, sade herr Palme bl. a. följande: "Vad vi gått emot är en allmän konsumtionsstimulans genom en sänkning av momsens. En sådan ger ingen ökning av sysselsättningen -- det kan i varje fall inte bevisas. Däremot medför den allvarliga faror för vår ekonomi." Men nu har herr Palme tänkt att han skall gå med på det ändå.

I den allmänpolitiska debatten här för någon månad sedan konstate-

rade herr Palme: "Man får alltså en fördelningspolitiskt negativ effekt" av en momssänkning. Och herr Sträng slog fast att det ligger "något antisocialt i tanken".

Man kan också påminna sig vad skatteutskottets majoritet, dvs. socialdemokraterna, sade när de skulle yttra sig till finansutskottet om momssänkningen. De sade då: "Om man tillgriper sådana åtgärder" – som en momssänkning – "utan verkligt tvingande skäl och i ett läge då det är osäkert om resultatet blir några för konsumenterna påtagliga prissänkningar föreligger enligt utskottets mening uppenbara risker för att allmänhetens förtroende för skattepolitiken kan rubbas."

Man undrar hur det är med principfastheten. Vad som i ena ögonblicket innebär "allvarliga faror för vår ekonomi" och är "antisocialt" samt ägnat att rubba "allmänhetens förtroende för skattepolitiken", är man i nästa stund med på att göra.

I detta sammanhang har vi också behandlat en annan uppsättning förslag, nämligen att man för att öka sysselsättningen i stödområdena skulle minska löneskatten där. Det anser vi från moderat håll vara en alldeles utmärkt typ av generell, ekonomisk politik i de områdena, dvs. god regionalpolitik. Det är ju något konstigt med att lägga tyngande löneskatter på jordbrukare och småföretagare i stödområdena och därigenom samla in en hel del pengar som man sedan delar ut som bidrag till vissa och ofta betydligt större företag. Det är något motbjudande, rent av något "antisocialt" i den tanken, herr Sträng!

Jordbrukare och småföretagare är grunden för ett decentraliserat näringsliv, och de är hårt drabbade av löneskatterna. Det är därför som vi i vår reservation har krävt att löneskatten i stödområdena skall sänkas med två procentenheter. Majoriteten har avstyrkt detta vårt krav, och man har gjort det med hänvisning till att förslaget "inte har något direkt samband med nu aktuella ekonomisk-politiska avväganden".

Jag vänder mig emot denna majoritetens uppfattning. För det första har ju utskottets majoritet själv bestämt att dessa motionsförslag skall behandlas i den här omgången samt att i den omgången skall behandlas just förslag som har att göra med nu rådande ekonomisk-politiska läge. Då är det konstigt att avvisa förslagen med att de inte är "aktuella".

För det andra har man alltid tidigare i konjunkturpolitiken ansett att man nödvändigtvis måste ta hänsyn till att det kan finnas regionala olikheter i sysselsättningsläget. Annars är det väldigt svårt att föra en bra konjunkturpolitik. Det är bakgrunden till vårt ställningstagande. För övrigt konstaterade de borgerliga partierna så sent som i december förra året, när vi hade motsvarande debatt, att det förelåg "starka skäl för en sänkning av löneskatten inom allmänna stödområdet". Vi gjorde detta ställningstagande "med hänsyn till de särskilda sysselsättningsproblem som föreligger i dessa områden".

För det tredje anser jag att frågan om en sänkning av löneskatten i stödområdet är mera aktuell i konjunkturpolitiska sammanhang än bra många av de förslag som regeringen brukar komma farande med. För att ge stöd åt den ekonomiska utvecklingen i landet föreslog regeringen t. ex. i höstas att man skulle bygga ett nytt posthus i Spånga och ett annat i Västerås. Det förefaller mig vara en mindre aktuell ekonomisk-politisk

åtgärd än att sänka löneskatten i stödområdet.

Som ett led i ansträngningarna att ge intryck av handlingskraft utvidgade regeringen häromdagen prisstoppet. Prisstopp låter bra, men om det är så att man kan bota prishöjningar genom att i lag förbjuda dem, då är det skräp till regering som inte för länge sedan på det sättet har förbjudit inflationen. Anledningen till att regeringen inte har gjort det är naturligtvis att prisstopp är lätt att säga men att det är ganska svårt att få något verkligt bra resultat av ett prisstopp. Vi har länge haft prisstopp när det gäller bostäder, men alla är medvetna om att detta prisstopp — hyreskontrollen — icke har lett till något stopp för hyreshöjningarna. Hyrorna har i stället stigit kanske snabbare än andra priser. Jag kan tänka mig goda skäl till att prisstoppet, hyreskontrollen, har den verkan. Man åsidosätter konkurrensen och har en byråkrati som skall reglera det hela, och skapar man på det sättet mindre rörlighet i ekonomin, kommer hyrorna också att stiga snabbare än de annars skulle ha gjort.

En annan tanke som genast tränger sig på när man hör att regeringen vill förefalla handlingskraftig genom att utvidga prisstoppet är: Varför inför man inte prisstopp på några av de tjänster som staten själv står för? Herr Norling skulle t. ex. kunna ha prisstopp på SJ. Om man tror att man lätt kan bota inflationen genom att förbjuda prishöjningar, så varför inte helt och hållet förbjuda prishöjningar där? Eller varför inte — för att fortsätta att ge exempel från herr Norlings område — göra samma sak inom televerket och posten? Portot stiger snabbare än andra priser, och teleavgifterna likaså. Jag bara undrar om det inte vore rimligt att först och främst införa prisstopp när det gäller de priser som man verkligen själv kontrollerar, om man tror att detta är en bra politik för att komma till rätta med inflationen.

Nu tror jag för min del att man, om man verkligen skall uppnå en prisstabilitet, får söka sig fram på andra vägar, lägga en fastare grund. Detta kan man göra genom att satsa på konkurrens. Det har man tyvärr missat på bygg- och bostadssidan. Man måste ha så omfattande investeringar — i byggnader och maskiner ute i näringslivet — att företagen kan klara av lönehöjningarna utan att skicka alla kostnadsstegringar vidare i form av prisökningar. Man måste ha en skattepolitik som inte innebär att löneskatter och andra liknande pålagor hela tiden höjs, vilket kommer att leda till att också priserna höjs. Man måste också ha en skattepolitik som tar hänsyn till att det vid lönehöjningar skall vara möjligt att få mer kvar efter skatt. Man kan med andra ord inte ha så orimliga skatter på lönehöjningar — marginalskatter — som vi har för närvarande. Det innebär nämligen att man vid löneförhandlingarna måste åstadkomma synnerligen kraftiga löneökningar för att det skall bli något kvar alls efter skatt. De höga marginalskatterna har säkert varit en starkt bidragande orsak till att vi i Sverige haft höga prisstegringar.

Jag skulle vilja påminna om att vi i Sverige i genomsnitt under efterkrigstiden har haft snabbare prisstegringar än andra länder. Endast under den senaste konjunkturfasen — under de senaste åren — har vi legat i nedre delen av prisstegringstabellen. Men vi skall komma ihåg att man då i andra länder under dessa år har haft en mycket hög och kraftig

ekonomisk utveckling. Man har haft en högkonjunktur. Vi har legat lågt och ändå haft en mycket kraftig inflation.

Man kan inte, herr talman, skylla prisstegringarna på utlandet, som regeringen försöker göra ibland. Man kan inte säga att vi bara importerar prisstegringar och på något sätt inte kan hjälpa det. Om man är fri från skuld själv, dvs. driver en prisstabiliserande politik i det egna landet, kan man också avskärma sig från prisstegringar som inträffar i utlandet. Det kan man göra genom en självständig växelkurspolitik. Om man däremot inte är bättre än andra när det gäller att föra en prisstabiliserande politik kan man inte höja sin växelkurs utan att få svårigheter med utrikeshandel och betalningsbalans. Herr Sträng brukar ibland vifta bort betydelsen av en självständig växelkurspolitik och säga: Det där är det bara ekonomer som har hittat på. Herr Sträng vet att den politik som förs i landet inte är speciellt prisstabiliserande, och under sådana förhållanden är det, herr Sträng, riskabelt att ändra på växelkurserna så att man avskärmar sig från utländska prisstegringar. Men man skall då inte heller försöka lura i svenska folket att det är utländska prisstegringar som väsentligen förklarar vilken sorts inflation vi har här i landet. Eftersom vi haft i genomsnitt snabbare prisstegringar i Sverige än man haft i andra länder under efterkrigstiden har vi väl snarare exporterat prisstegringar och inflation till andra länder än importerat sådana.

Herr talman! Mot bakgrund av det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 3, 5, 6 och 7.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Det är väl ingen överdrift att säga att finanspolitiken i år mer än vanligt har varit föremål för spel och schackrande. Turerna mellan de borgerliga och socialdemokraterna i momsfrågan var en rätt beklämmande upplevelse. De har resulterat i att regeringen och de båda borgerliga mittenpartierna har enats såväl om synen på den ekonomiska utvecklingen som om den ekonomiska politiken. Den politik de har enats om är en borgerlig politik.

Någon kan naturligtvis invända att moderaterna inte är med -- men deras frånvaro i sällskapet denna gång är säkerligen mindre betingad av oenighet i sakfrågan än av rent parlitaktiska skäl. Ingen betvivlar heller att moderata samlingspartiet trots den här manövern är ett pålitligt borgerligt parti, och herr Burenstam Linder har nyss verifierat denna uppfattning. Man blir å andra sidan inte särskilt imponerad av herr Burenstam Linders logik när han här står och gnäller över att regeringen har gått med på en tillfällig momssänkning samtidigt som man från högern vill gå ännu längre. Den delen av debatten tillkommer det inte mig att föra, utan det får andra i den här kammaren göra så småningom.

Det har gjorts många värderingar av kohandeln mellan regeringen och mittenpartierna -- om vem som har närmast till vem. Men nog förefaller det en utomstående -- i den meningen att vi inte varit med om det här spelet -- som om de som mycket länge och mycket energiskt har vänt sig mot speciellt en tillfällig momssänkning och sedan accepterar en sådan har fått göra den största eftergiften.

Det här huvudkravet från de borgerliga partierna kritiserades till en

början av socialdemokraterna därför att det ur fördelningssynpunkt i första hand skulle gynna människor med mycket pengar. Det var enligt vår mening en riktig ståndpunkt. Effekten blir ju densamma som vid en realisation: de som har mycket pengar kan utnyttja tillfället till att göra stora inköp. När regeringen gått med på detta borgerliga krav har man urholkat de fördelningsspolitiska effekter som man åtminstone tillfälligt hade kunnat uppnå med det ursprungliga regeringsförslaget.

Nu har man emellertid mer än halvvägs gått de borgerliga partierna till mötes, eftersom socialdemokraterna inte bara har fått ge efter i fråga om en eller annan halv procent; man har gått ifrån en principiellt riktig ståndpunkt. Sedan regeringen väl hade vikit sig i princip för den borgerliga linjen uppfördes ett skådespel, som uppenbarligen syftade till att ge folk intrycket att den halva procent man slogs om var något väsentligt. Det var den ju inte. Det var över huvud taget inte uppgörelsen i momsfrågan, om man när man säger väsentligt menar något som väsentligt skulle lätta prisökningsbördorna för lönearbetarna. Momssänkningsspengarna i stimulanspaketet sprättes ut på ett sätt som gör att de inte får någon nämnvärd effekt på dagligvarornas prissättning. Skall man få ned matpriserna, finns det enligt vår mening ingen bättre väg än att göra som vi har föreslagit: att permanent helt slopa momsens på livsmedel.

Från vår sida har vi hela tiden hävdats att i stället för att använda de pengar som går åt till att tillfälligt sänka momsens är det bättre att sätta in dessa pengar för att sänka priserna på livsmedel. Tyvärr blev den formella enigheten om att avslå det förslaget ännu större i utskottet än i uppgörelsen mellan regeringen och mittenpartierna, eftersom man i utskottet fick sällskap också med moderaterna. Jag vill fråga herr Ekström: Hade det inte legat närmare till hands, om man som utgångspunkt hade vad ni tidigare sagt om en tillfällig momssänkning negativa effekter, att stödja vårt förslag? Eller är linjen den som herr Ekström gav uttryck för i Aftonbladet när kohandeln var klar: "Det är farligt att drivas av principer"? – Några sådana hade ni uppenbarligen inte, så de låg ju inte i vägen vid det tillfället!

Nog är det väl ändå en princip, värd att hålla fast vid, att stärka ställningen för dem som har små inkomster genom att få ner priserna på livsmedel, eftersom en prissänkning alltid har den största betydelsen för låginkomsttagarna. Vi tycker att det är en bra princip.

Den ekonomiska politiken är ett centralt politiskt fält. Socialdemokraternas, centerpartiets och folkpartiets manövrer i den här frågan har lett fram till att vi i denna politiska huvudfråga i dag har tre s. k. mittenpartier. Den ledande tanken i deras gemensamma ekonomiska politik är att vi går mot en ny tillfällig konjunktursvacka och att ekonomin måste stimuleras. Det är enligt vår mening en felsyn och ett felslut. De ekonomiska problemen – eller vi kan tala om kristendenserna – är inte av kortsiktig natur. I stället tilltar verkan av allt flera faktorer som förändrat karaktär under de senaste tio åren. Arbetslösheten ökar, och de perioder som de arbetslösa får gå utan arbete blir allt längre, priserna stiger allt snabbare, koncentrationen av kapital tilltar, varje investering går till allt större del till produktionsmedel och till allt mindre del till arbetskraft, kommunernas ekonomi börjar allmänt bli allt sämre

och de kommunala investeringarna minskar. Monopolens makt inom bostadsproduktionen har i hög grad bidragit till att pressa ner bostadsbyggandet. Det är den nakna sanningen.

Dessa kristendenser och utvecklingsdrag har förstärkts markant under hela det senaste årtiondet. De ligger alltså längre tillbaka än bristen på olja under ett par månader i år och de stigande priserna på råolja. Men naturligtvis understryks kristendenserna alltmer av de stigande råoljepriserna. Den bundenhet vid oljan som energikälla som kapitalet skapat och det energiförlösande produktions- och konsumtionsmönster kapitalismen tvingat fram har ökat ekonomins känslighet för förändringar på oljemarknaden. Vågran från regeringens och de borgerliga partiernas sida att försöka vidta några som helst åtgärder som inskränker de stora internationella oljetrusternas makt har heller inte förbättrat situationen på oljeområdet. Tvärtom har Sverige blivit underkastat och beroende av oljetrusternas manipulationer.

I årets finansplan gjorde regeringen sitt hittills kanske största knäfall för den kapitalistiska konjunkturutvecklingen. Därför att läget var så oklart avstod regeringen från att förordna en bestämd inriktning av den ekonomiska politiken. Men just oklarheten i ekonomins utveckling är ju en kapitalismens oklarhet – den bottnar i att kapitalägarna och deras vinstintressen styr ekonomin. Den ökade oklarheten om ekonomins utveckling borde i stället ha föranlett ökad styrning, ökad kontroll och inskränkningar i kapitalägarnas makt, men regeringen valde att avstå från att försöka styra.

I stället försöker man nu ett par månader senare i enighet – jag vet inte om det är en djup enighet – med två borgerliga partier stimulera ekonomin: inga ingrepp mot de s. k. marknadskrafterna – dvs. kapitalägarna – men väl stimulanser till dem. Eftersom det är deras makt över ekonomin, eftersom det är profitstyrningen av ekonomin som är krisernas, den ojämna ekonomiska utvecklingens och oklarheternas orsaker, så kan inte vare sig oklarheten eller kristendenserna minskas av att man försöker förstärka detta system. Att stimulera den kapitalistiska ekonomin kan i bästa fall förskjuta problemen i tiden, men det kommer inte att avskaffa problemen. Därför förkastar vi från vår sida hela den här stimulansfilosofin, eftersom den har som syfte att stärka det kapitalistiska systemet. Det är en borgerlig ekonomisk tanke från början till slut.

Men även om vi förkastar stimulansfilosofin så kan vi inte fördenskull vara förbjudna att yttra oss om de olika förslagets verkningar.

En tung post, den tyngsta i förslaget, är den tillfälliga sänkningen av momsens med 3 procent. Denna tillfälliga realisation är betänklig från fördelningspolitisk synpunkt. Men det är heller ingen särskilt klok åtgärd ens från den borgerliga stimulanspolitikens utgångspunkt. Momssänkningen kommer, under de fem och en halv månader som den skall gälla, med säkerhet att överträffas av prisstegringarna. Man kan räkna med en prisstegring av 5 à 6 procent under denna tid. Vad konsumenterna kommer att märka blir således en prisstegring på omkring 3 procent. Det är väl till att ha rätt blygsamma anspråk på stimulanser om man tror att en något förminskad prisstegring kan stimulera till ökad konsumtion!

Men inte nog med det. Den här momssänkningen skall vara tillfällig.

Den 15 september skall momsens höjas igen. För två månader sedan var regeringen så osäker på ekonomins utveckling att den avstod från att bestämma inriktning för den ekonomiska politiken. Då inställer sig frågan: Hur kan man i dag ha blivit så säker på att stimulanserna får en sådan verkan att höjningen av momsens den 15 september inte får några negativa verkningar? Det blir ju då en treprocentig prisstegring över en natt.

Vi vidhåller för vår del förslaget om att helt slopa momsens på livsmedel och att detta inte skall vara tillfälligt. Detta förslag skall kombineras med ett ordentligt prisstopp på alla dagligvaror. Tidigare har vårt förslag alltid avvisats med att det saknats pengar, trots att vi lagt fram konkreta förslag om skärpning av skatten på bolagsvinster, stora förmögenheter, arv osv. De pengar som nu plockats fram av regeringen och som man vill använda till en allmän, tillfällig momssänkning borde hellre användas till en sänkning av matpriserna. Ett sådant förslag skulle i första hand gynna barnfamiljer och folk med låga inkomster.

Vidare har vi ställt förslag om en permanent höjning av pensionerna och en permanent höjning och indexreglering av barnbidragen — till skillnad från regeringens linje om engångsbidrag —, om att arbetsgivaravgifterna för kommuner och landsting slopas och att kommunerna får stöd för sysselsättningsskapande åtgärder bl. a. för att förbättra boendeservicen. Detta är en politik helt i löntagarnas intresse som står i skarp kontrast till den eftergiftspolitik för de borgerliga partierna som regeringen nu visar prov på. Det är helt nödvändiga krav för att möta hotet mot löntagarnas levnadsstandard.

De här tillfälliga "stimulansåtgärderna" — och jag tänker också på engångsbidragen när det gäller barnbidragen och pensioner — smakar rätt mycket av medel för att lugna folk efter en dålig avtalsuppgörelse. Det är helt andra åtgärder som behövs.

Vad som också är oroväckande är att regeringen på det här viset har börjat kompromissa med de borgerliga partierna. Det har bara gett dessa mer aptit. Vi ser det nu i fråga om AP-fonderna. Nu attackerar centern den hittillsvarande socialdemokratiska linjen om att det inte skall finnas några begränsningar för användningen av den fjärde AP-fonden. Och med en gång börjar man att sväva på målet inom regeringen närstående kretsar. Det är därför bra att Lars Westerberg i LO klart deklarerat att fackföreningsrörelsen inte kan acceptera några kompromisser med de borgerliga partierna i den frågan. Centern utnyttjar uppenbarligen regeringens rädsla för nyval. Regeringen borde inte ha något att frukta för ett sådant, om man i stället förde en radikal politik i de arbetandes intressen. Men fortsätter regeringen på kompromisslinjen är det naturligt att väljarna så småningom blir förvirrade och missnöjda. Och då kan regeringen naturligtvis börja frukta följderna av ett nyval. Många väljare kan ju börja fråga sig om det inte är hederligare med en borgerlig regering som för en borgerlig politik än med en socialdemokratisk som också för en borgerlig politik.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 2 och 4 av herr Hermansson.

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Ett vanligt inslag i efterkrigstidens debatt om den ekonomiska politiken har varit pessimismen, ja, defeatismen när det gäller stabiliseringspolitikens effekt och roll. Det finns onekligen fog för krav på kritisk analys när det gäller de stabiliseringspolitiska instrumenten och deras användningsmöjligheter. Men det finns ändå större skäl för en kritisk analys av beslutsprocessen och över huvud taget möjligheterna, ja, viljan och förmågan att bemästra beslutsprocessens omständlighet och brister för att nå konkreta resultat.

Ett väsentligt bidrag till en kritisk analys, som är en förutsättning för en bättre och effektivare stabiliseringspolitik, lämnas i budgetutredningens betänkande Budgetreform. Det finns anledning att ägna stabiliseringspolitikens principiella grunder ett aktivt intresse från riksdagens sida, om vi skall bemästra 1970-talets komplicerade samhällsproblem och de ekonomiska problem som där är involverade.

Nu förslår inte handlingsmönstren från 1950- och 1960-talen. Nu måste vi inse att ett avancerat samhälle som det svenska med bl. a. en växande offentlig sektor och med intensiva ekonomiska relationer med andra stater ställer nya krav på den ekonomiska politiken. Ambitionerna i samhället, tryggheten, hög sysselsättning, regional balans etc. måste matchas med en aktivare ekonomisk politik. Politikernas ansvar växer, det är sant, och risken för misstag i komplicerade konjunkturpolitiska avgöranden likaså, men få om ens någon vill välja en väg som går tillbaka. Men då måste man också vara beredd att använda de instrument som står den ekonomiska politiken till buds.

Finansutskottets betänkande nr 1 får ses som en plädering för en aktivare stabiliseringspolitik. Mot den bakgrunden är det mycket glädjande att bakom utlåtandet samlats finansutskottets ledamöter från socialdemokraterna, centern och folkpartiet och att en bred parlamentarisk förankring av dessa riktlinjer för den ekonomiska politiken därmed är möjlig.

Oljekrisen i höstas med alla dess bieffekter hade en betydande chockverkan i vårt samhälle. I mycket utmärkes vår ekonomi av ett oreflekterat energislöseri. Det var från den synpunkten ett nödvändigt uppvaknande, men chockens häftighet motsvaras också av att vi snabbt, förvånansvärt snabbt för övrigt, återvänt till vår gamla sorglöshet i synen på energifrågorna. Det vore olyckligt om inte erfarenheterna av vintern 1973--1974 på ett markant sätt skulle förändra vårt sätt att planera samhället och dess energibehov.

På samma sätt finns det en benägenhet att låta vinterns pessimism när det gäller den ekonomiska bedömningen vika för en kortsiktig optimism, som för övrigt har växt i takt med vårtecknen. Den ekonomiska politiken måste dock arbeta med längre perspektiv och med klarare trender än mer eller mindre kortsiktiga stämningslägen. Lågkonjunkturåren 1971 och 1972 bjöd svensk samhällsekonomi på åtskilliga svårigheter. Inflationstendenserna var påtagliga trots en låg ekonomisk aktivitet.

Det karakteristiska för år 1973 blev att efterfrågetillväxten i Sverige försvagades jämfört med 1972 i klar motsats till vad som var förhållandet i flertalet övriga västeuropeiska länder. Tillväxten för den inhemska

efterfrågan och därmed också för bruttonationalprodukten sett från användningssidan blev påfallande blygsam – BNP ökade med 2,9 procent. Den inhemska efterfrågevolymens tillväxt angavs av konjunkturinstitutet till knappt 1 procent 1972–1973 mot 2,3 procent 1971–1972. Lagerinvesteringarna har enligt beräkningarna även år 1973 verkat återhållande på efterfrågan. Det i egentlig mening expansiva elementet i ekonomin har varit exporten. Efterfrågan på svenska exportprodukter steg sålunda år 1973 med 16 à 17 procent, medan importstegringen stannade vid 9 procent.

Oron ute i världen sätter emellertid nu sin prägel på våra utsikter. Även om vissa sektorer av exportindustrin – jag tänker då närmast på skogsindustrin – ännu har goda exportutsikter, finns det andra områden där utsikterna är mer osäkra. Under alla förhållanden finns det anledning räkna med en avmattning av exportkonjunkturen mot slutet av detta år. Konjunkturinstitutet räknar t. ex. med att volymökningen kan komma att stanna vid drygt 4 procent. Denna avmattning borde kompenseras av en ökad inhemsk efterfrågan. Utrymmet härför är påtagligt efter de senaste årens svaga utveckling, och tidsmässigt skulle en ökad inhemsk efterfrågan komma väl till pass när exportkonjunkturen stagnerar.

Oljekrisens mycket betydande och kvardröjande ekonomiska effekter är framför allt en höjning av den allmänna prisnivån på energi, vilket påverkar såväl produktion som konsumtion och medför ett avsevärt köpkraftsbortfall. Det är mot denna bakgrund man bör bedöma behovet av konjunkturstimulans eller – vilket kanske är ett bättre och mera egentligt uttryck – kompensation för det köpkraftsbortfall som orsakats av oljekrisen.

Det är värt att i detta sammanhang notera att samtliga partier nu accepterar behovet av stimulans, av köpkraftstillskott. Man är också i stort sett överens om storleken av dessa stimulansåtgärder. Diskussionen är med andra ord nu koncentrerad till valet av åtgärder. Borta ur stridsfältet är uppenbart också tidsfaktorn. Alla förefaller nu beredda acceptera att konjunkturstimulansen bör sättas in nu i vår och i sommar, eftersom erfarenheterna visar att trögheten i det ekonomiska livet ändå innebär att den avläsbara effekten dröjer till i höst. Det är hösten 1974 som från den här synpunkten är speciellt intressant, eftersom det är då man också kan vänta en uppbromsning i exportkonjunkturen.

Att sätta in stimulans under våren och sommaren verkar förebyggande och underlättar möjligheterna att bemästra de sysselsättnings-svårigheter som kan bli en följd av utvecklingen i höst. Att vänta med åtgärderna till i höst och avvakta konjunkturutvecklingen hade varit att upprepa mönstret och misstagen från tidigare år under den senaste konjunkturcykeln. Stabiliseringspolitiken måste för att ge avsedd effekt inte bara volymmässigt utan även tidsmässigt vara anpassad till konjunkturförloppet.

Det är alltså värt att notera att vi i riksdagen i stort är överens om volym och anpassning i tiden av konjunkturstimulansen. Det är som jag ser det en betydande triumf för den aktiva stabiliseringspolitiken. Att vänsterpartiet kommunisterna går sin egen väg, som herr Werner i Tyresö just illustrerade, förändrar inte nämnvärt bilden. Vpk står isolerat från

den ekonomiska verkligheten när det gäller stabiliseringspolitiken.

Oljekrisens chockverkan var påtaglig också i finansplanen, som inte ledsagades av den sedvanliga nationalbudgeten. Det har i stället aviserats att denna skall framläggas i samband med kompletteringspropositionen. Det funnes onekligen anledning att närmare analysera den metodiken som ett inslag i beslutsprocessen. Hur var det över huvud taget möjligt att avstå från bedömningar av den ekonomiska politiken, i varje fall sett i ett kortsiktigt perspektiv? Varför togs inte på ett tidigt stadium kontakter på bred bas för att lägga en gemensam grund för den fortsatta bedömningen av den ekonomiska utvecklingen?

Det var mot denna bakgrund som centern-folkpartiet utarbetade sin gemensamma motion, som verkligen förutsättningslöst analyserade situationen och utan bindningar diskuterade tänkbara handlingslinjer. Man betonade att det måste vara finansutskottets sak att närmare bedöma och föreslå nödiga åtgärder.

Vänsterpartiet kommunisternas och moderata samlingspartiets motioner var inte lika förutsättningslösa. Regeringens proposition nr 25, som presenterades vid den allmänpolitiska debatten några dagar efter den allmänna motionstidens utgång, lånade vissa drag från mittenmotionen, dvs. förslaget om punktinsatser för köpkraftssvaga grupper, bl. a. barnfamiljer, stödet till energibesparande investeringar och på sitt sätt även kompensationen för mervärdeskatten på byggnadsvaror. Mittenpartierna har också tidigare klart uttalat sig för en fortsättning på prissloppet på baslivsmedel, vilket innebär fortsatta steg mot en mellanprislinje för jordbruksprodukter. Men det ansågs vara en fråga som hängde intimt samman med jordbrukspriserförhandlingarna och som därmed hade så litet med den egentliga stabiliseringspolitiken att göra att det inte fanns anledning att gå närmare in på det problemkomplexet i januarimotionen.

Finansplanen blev alltså en outtalad uppmaning till finansutskottet att överväga de stabiliseringspolitiska åtgärderna. Centerns och folkpartiets motion drog upp vissa riktlinjer, och det förutsattes att finansutskottet skulle gripa sig verket an. Övriga partimotioner och regeringens proposition nr 25, som tyvärr kom så sent att frågans handläggning försenades ca två veckor, var att betrakta som direkta förhandlingsbud.

Agerande skall naturligtvis inte vara förmätna nog att recensera sina recensenter, men det kanske ändå kan tillåtas mig att uttrycka en stilla förvåning över att det talas om "schackrande" etc. i detta sammanhang. Menar man verkligen att detta stora ärende med konsekvenser på skilda områden borde ha handlagts utan en grundlig beredning, dit man tanke på den aktuella situationen måste höra överläggningar även utanför utskottets ram, remisser till andra utskott, kompletterande utredningar etc.? Skulle positionerna, som egentligen inte var några positioner, betraktas som låsta från första stund och utskottet och så småningom även kammaren gått till votering utan beredning av ärendet? Det hade, som jag ser det, varit att handskas vårdslöst med riksdagens rätt och skyldighet att med omsorg pröva och besluta i varje ärende. Nu har väl detta bara ett i hästa fall historiskt intresse, men jag har ändå velat betona att riksdagens utskott inte bara har grundlagsenlig rätt utan även

ur parlamentets synpunkt skyldighet att spela en aktiv roll i beredningen.

Vid finansutskottets överläggningar visade det sig lämligen tidigt att även socialdemokratin kunde ansluta sig till mittenpartiernas uppfattning om den ekonomiska ramen för konjunkturstimulansen och att man övergett sina tidigare principiella betänkligheter mot att i botten för denna konjunkturstimulans lägga en generell och kortfristig sänkning av mervärdesskatten. Därmed stod det klart att det skulle finnas underlag för en bred samling bakom stabiliseringspolitiken.

Av skilda anledningar kom sänkningen av mervärdesskatten från 15 till 12 procent, dvs. en sänkning av varornas slutpris med 3,41 procent, i förgrunden för intresset. Det är kanske förklarligt. Det är första gången som vi här i landet använder en sänkning av mervärdesskatten som ett stabiliseringspolitiskt instrument. Tidigare har vi bara höjt i det syftet. Det är också förklarligt om handeln mottagit förslaget med blandade reaktioner. Men dess bättre har man nu accepterat det system som vi tidigt var inne på i finansutskottets överläggningar, nämligen att dra sänkningen vid kassaapparaten och därigenom slippa en ommärkning av varorna. Det bör kunna genomföras smidigt. Handeln har också samma intresse som alla medborgare i landet av att köpkraften kan öka, och det tillskott med ca 1,5 miljarder som sänkningen av mervärdesskatten innebär är onekligen välkommet för alla. Sett ur det konjunkturpolitiska perspektivet har sänkningen den stora förtjänsten att ge en snabb stimulans, och eftersom den är tidsbegränsad kan man samtidigt hålla en hög handlingsberedskap inom den ekonomiska politiken.

Av annan karaktär är de övriga åtgärder som utskottet förordar. Subventionen av vissa baslivsmedel per den 1 april ger ett köpkraftstillskott under de närmaste tolv månaderna på 560 miljoner vid en mervärdesskatt på 12 procent. Tillskottet per den 1 juli, som syftar till fortsatt prisstopp på baslivsmedel, har samma karaktär av mera permanent konsumtionsstöd och har ur den synpunkten inte något direkt samband med den aktuella konjunkturpolitiken.

Storleken av det tillskott som kan behövas per den 1 juli för att hålla konsumentpriserna oförändrade har inte nu kunnat fastställas, eftersom de blir en följd av de pågående jordbruksprisförhandlingarna. Till den frågan får riksdagen anledning återkomma när prisregleringspropositionen ligger på kammarens bord.

Utan att den pågående jordbruksutredningen har haft en chans att ta ställning till frågan om en s. k. mellanprislinje har utvecklingen fört oss dithän, och i det relativt nära perspektivet får man alltså räkna med att över 2 miljarder kronor nästa budgetår på skilda vägar disponeras för att hålla priserna på vissa baslivsmedel nere.

Självfallet innebär inte den väg man slagit in på att priserna på vissa baslivsmedel inte skulle kunna tillåtas stiga i framtiden eller att subventionerna på något sätt skulle öka jordbrukets beroende av politiska beslut. Det är verkligen överdrivna farhågor i en tid när världsmarknadens utveckling påminner oss om att livsmedlen är världshandelns hårdvaluta.

Det extra tillskottet till barnbidraget, det förlängda barnbidraget och studiebidraget per den 1 april, som utskottet förordar, är motiverat av behovet att i detta läge utöver de generella köpkraftstillskotten ge vissa

köpkraftssvaga grupper ett välbehövligt extra stöd. Samma motiv ligger bakom det extra stödet till folkpensionärerna. Med hänsyn till att stöd av denna karaktär visserligen är engångsinsatser men ändå till sin natur är så konstruerade att de diskontorerar framtida standardstegringar har det i detta konjunkturpolitiska sammanhang inte varit förenat med större svårigheter att se denna höjning som ett alternativ till en permanent värdesäkring, som i så fall får komma i annat sammanhang. Höjningen till folkpensionärerna får på motsvarande sätt ses som en diskontering av de linjer pensionsålderskommittén dragit upp. Några svårigheter att åstadkomma en bred samling bakom utskottsbetänkandet har det alltså inte funnits i dessa frågor.

Förslaget om ett särskilt stöd till energibesparande investeringar har det heller inte rätt delade meningar om inom majoriteten bakom utskottsbetänkandet. Restitutionen av mervärdeskatten på byggsvaror har -- sedan nu försäkringar givits om att det administrativa förfarandet för denna restitution skall utformas så att det smidigt går att tillämpa -- också tillstyrkts av majoriteten. Redan förslaget om generell sänkning av mervärdeskatten i mittenmotionen hade en beräknad effekt på igångsättningen av bostadsbyggandet som var drygt hälften av det som nu är utskottets förslag.

Ett återinförande av ett särskilt lagerstöd diskuteras i mittenmotionen, men vid en närmare analys av utvecklingen har majoriteten funnit sig böra lägga huvuddelen av konjunkturstimulansen direkt på konsumtionen, vilket inte utesluter möjligheten att åtgärden kan bli erforderlig senare.

Får jag så till sist i denna koncentrerade presentation av utskottsbetänkandet bara kommentera behandlingen av motionen nr 1218 av herr Fällidin m. fl., vari begärs en utredning av arbetsgivaravgiftens användning i regionalpolitiskt syfte. Det har inte funnits möjlighet att i detta konjunkturpolitiska sammanhang tillmötesgå detta förslag, men den betydelsefulla skrivningen har dock gjorts att majoriteten förklarar sig inte ha något att erinra mot att motionens yrkande realiserar i annat sammanhang, dvs. att en differentiering av arbetsgivaravgiften utreds i ett regionalpolitiskt sammanhang.

Arbetsgivaravgiftens eller löneskattens användning som ett regionalpolitiskt instrument har därmed tagit ett betydelsefullt steg framåt; jag vill konstatera detta apropå herr Burenstam Linders anförande nyss. Det är angeläget att man i regioner med utvecklings- och sysselsättningsproblem hittar en form för att lätta denna börda på företagen. Jordbruket och småföretagen är grunden för ett decentraliserat näringsliv -- det är en linje som centern länge med kraft hävdad, och det är bl. a. i omsorgen därom som vi slagit vakt om tanken att kunna differentiera arbetsgivaravgiften som ett inslag i regionalpolitiken.

De osäkra ekonomiska framtidsperspektiven motiverar hög handlingsberedskap. Valutabalansen, inflationstendenserna inom och utom landet och sysselsättningen måste hållas under särskild uppsikt. Stimulanspaketet är ur denna synpunkt ett första steg i en hög beredskap, som är ofrånkomlig. Dess omedelbara effekt är sammanfattningsvis stimulans för en sedan flera år eftersläpande konsumtion, dess fördröjda effekt är en

allmän stimulan av produktion och sysselsättning. Det blir självfallet nödvändigt att avstämna och fullfölja denna insats i samband med att kompletteringspropositionen ligger på riksdagens bord, och i ännu högre grad, föreställer jag mig, blir detta nödvändigt inför höstrikdagen.

Penning- och kreditpolitiken måste självfallet anpassas till finanspolitiken. Det står alltmörklart att bostadsbyggandets finansiering är ett problem med så komplicerade sociala och sysselsättningspolitiska aspekter att denna del av kreditpolitiken måste isoleras från marknaden i övrigt, om inte hela kapitalmarknaden skall råka ur balans. Det finns anledning att hoppas att detta problem snart skall få sin lösning. Mot denna bakgrund förefaller det aktuella utredningsförslaget om kreditpolitikens medel föräldrat redan när det framlagts. De kreditpolitiska medlen kan inte konstrueras utifrån förutsättningarna inom en avgränsad och speciell sektor av samhällslivet. Det vore välbetänkt att låta frågan om de kreditpolitiska medlen övervägas närmare och i ett vidare perspektiv. Jag skulle därför vilja fråga finansministern om han inte skulle kunna vara beredd att tillgodose önskemålet från vissa remissinstanser, att förslaget inte skall föranleda proposition i vår utan bli föremål för förnyade överväganden. En förlängning av nu gällande lagstiftning ger både nödigt rådrum och en fullt tillfredsställande penning- och kreditpolitisk handlingsberedskap.

Den omfördelning av de internationella kapitalströmmarna som följt i oljekrisens spår måste även bli föremål för åtgärder som är ägnade att trygga kapitalförsörjning i näringsliv och samhälle. Den finanspolitik som följer under närmast överblickbar tid ställer nämligen betydande anspråk på kapitalmarknaden och därmed på kreditpolitiken.

Herr talman! Svensk ekonomi besitter de bästa förutsättningar att möta påfrestningarna, men härför krävs en aktiv stabiliseringspolitik och kraft och vilja bakom åtgärderna. Det är mot denna bakgrund som jag yrkar bifall till finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är utomordentligt betydelsefullt att man tillvaratar alla möjligheter som finns att förbättra sysselsättningsläget i stödområdena, och vi anser att det här förslaget att sänka löneskatten skulle vara av mycket stor betydelse. Jag är medveten om att det, som herr Åsling redovisade, står i utskottets betänkande att majoriteten, som nu har avstyrkt våra krav på att man verkligen skall sänka löneskatten, inte har någonting att erinra mot att frågan blir föremål för utredning i regionalpolitiskt sammanhang.

Nu är det väl av stor vikt att vi i riksdagen får reda på hur detta egentligen skall tolkas – om det innebär att man har skaffat sig någon garanti för att frågan verkligen kommer att utredas och att det i de förda diskussionerna finns någonting som pekar på att man kan få gehör för de kraven – eftersom dessa motioner nu faktiskt har avvisats.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Åsling sade att vänsterpartiet kommunisterna var bortom verkligheten. För några år sedan började vi kräva ökade

pensionstillskott, herr Åsling, och ni var år efter år med om att säga nej till detta men är i dag helt överens om det kravet. Är det då att vara bortom verkligheten, när ni och pensionsålderskommittén nu kommit fram till samma sak?

Sedan avslöjar jag väl ingen hemlighet om jag till herr Åsling säger att vi inte är särskilt ledsna över att inte ha fått vara med i den här spelklubben som herr Åsling har varit föreståndare för – med en massa bakspelare – eftersom vi har en helt annan syn på den ekonomiska politiken och hur den skall föras. Jag tror inte ens att ni som har varit med om den här kohandeln om en allmän momssänkning under en begränsad tid är så särskilt övertygade om att effekterna kommer att få någon nämnvärd betydelse för dagligvarornas priser. Hela konstruktionen är ju sådan att i det här fallet det driftiga privata näringslivet i stället kan komma att utnyttja momssänkningen till prishöjningar. Sedan skall ni över en natt i september ytterligare fördyra varorna med 3 procent.

Den här tillfälliga momssänkningen, som ni nu talar så varmt för, kommer knappast att öka sysselsättningen genom att folk konsumerar mer, eftersom pris- och hyresökningar med säkerhet kommer att innebära att folk inte har mer pengar i fickan än förut.

Vill ni sänka priserna på livsmedel så finns det förslag som vi har ställt – att slopa momsen på maten i kombination med ett utvidgat prisstopp. Det förslaget ser vi i första hand som en fördelningspolitisk fråga, eftersom kostnaderna för momssänkningen skulle täckas, som vi har sagt, genom hårdare beskattning av kapitalet, av dem som har råd att betala.

För att stimulera ekonomin och öka sysselsättningen behövs det helt andra åtgärder, som jag också har nämnt, än de som återkommer i den borgerligt-socialdemokratiska tappningen här i dag. Det behövs en långsiktig plan för att öka sysselsättningen, statliga industrier med medel ur AP-fonderna, ökat bostadsbyggande, skärpt restriktivitet mot kapital-export, beständigt höjda folkpensioner, höjda och värdebeständiga barnbidrag, slopande av arbetsgivaravgiften för primär- och landstingskommuner, särskilda bidrag till kommunerna för förbättring av boendeservicen, som jag sade förut, och en lågräntepolitik. Det är bara en samlad insats, där flera av de här sakerna ingår, som kan möta kristendenserna, minska arbetslösheten och få stopp på prisstegringarna.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Burenstam Linder vill jag säga att utskottets yttrande beträffande centermotionen får tas för vad det är; det är en utfästelse från majoritetens sida att acceptera en differentiering av arbetsgivaravgiften som ett regionalpolitiskt instrument. När det gäller vårt yrkande om utredning av den frågan får vi återkomma och aktualisera saken i ett regionalpolitiskt sammanhang. Det har inte funnits möjlighet att vid behandlingen av detta stabiliseringspolitiska paket föra fram och nå beslut om regionalpolitiska frågor.

Till herr Werner i Tyresö vill jag säga att vpk befinner sig bortom den ekonomiska verkligheten i hela sitt resonemang om stabiliseringspolitiken. Det har illustrerats tydligt här i dag att de värderingar som vpk lägger till grund för sin ekonomiska politik inte är användbara med det

ekonomiska system vi har här i landet.

Effekten på priserna av en sänkning av mervärdeskatten, som nu har föreslagits, kan naturligtvis diskuteras ur många synpunkter. Ur den enskilde konsumentens synpunkt kan en sänkning av slutpriset på varan med 3,4 procent förefalla ganska blygsam i och för sig. Men faktum kvarstår att under en tidrymd av fem och en halv månader kommer de svenska konsumenterna att tillföras en ökad köpkraft med 1 500 miljoner – det torde herr Werner i Tyresö inte kunna förneka – och det måste rimligen också få en effekt som svarar mot 1 500 miljoner.

Till sist vill jag, herr talman, bara erinra om att konstruktionen av stimulanspaketet ur centerns synpunkt i hög grad har dikterats av omsorgen om de köpkraftsvaga grupperna i samhället.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Med anledning av replikskiftet mellan herr Burenstam Linder och finansutskottets ordförande rörande differentiering av arbetsgivaravgiften vill jag säga -- och jag talar då för de socialdemokratiska ledamöterna av finansutskottet – att vi är villiga att medverka till att en utredning kommer till stånd beträffande differentierad arbetsgivaravgift. Men vi har därmed inte sagt att det, oavsett vad den utredningen kommer till för resultat, skall bli en sådan differentiering. Jag vill redan nu framhålla att jag har svårt att förstå varför Cellulosabolaget (SCA) eller Mo och Domsjö, för att inte tala om LKAB, skulle betala en lägre arbetsgivaravgift på grund av att de räkar befinna sig i stödområdet. Men en utredning kan vi vara med om.

Jag befinner mig i den ovana situationen att här inte behöva i detalj redogöra för finansutskottets betänkande angående den ekonomiska politiken samt omfattningen och utformningen av de ekonomisk-politiska åtgärderna. Finansutskottets ordförande har redan yrkat bifall till utskottets hemställan och därmed även till regeringens proposition nr 25 i alla dess delar. Min uppgift blir endast att göra några kommentarer till vad företrädarna för oppositionen i finansutskottet har anfört i detta för det fortsatta riksdagsarbetet under året grundläggande betänkande.

Utskottet har uttalat att riksdagen har att iaktta restriktivitet vid den fortsatta behandlingen av budgeten för 1974/75 med hänsyn till det långsiktiga budgetperspektivet. Jag är angelägen om att framhålla att det är något som majoriteten i finansutskottet har varit enig om att framföra och som inte får glömmas bort under de veckor som återstår av denna vårsession.

Sedan vill jag instämma i vad finansutskottets ordförande anfört rörande de beskyllningar som riktats mot oss tre som förhandlade. Man har sagt att det har varit ett schackrande, och herr Werner i Tyresö talade nyss om att det har varit en spelklubb och en kohandel samt att det fanns många spelare bakom kulisserna. Ja, det har riktats många anmärkningar mot förhandlingarna, som man bl. a. har ansett vara ett ömkligt skådespel. Detta har sagts också av politiker, som i andra sammanhang framhåller att vi bör ta gemensamma tag i politiken. Likaså har det föraktfullt talats om auktion och spektakel. Jag tycker dock att vi politiker skall akta oss för att kasta sådana ord i ansiktet på varandra. Det

finns alldeles tillräckligt av avoghet och misstänksamhet mot politiker över huvud taget, utan att vi själva skall bidra till det genom att betygsätta varandras arbete med nedsättande klyschor. Det är väldigt lätt att göda de antiparlamentariska stämningarna. Se bara på utvecklingen i vårt grannland Danmark!

Herr Werner i Tyresö påstod att vi socialdemokrater i finansutskottet har slagit in på en borgerlig politik, och han sade att den tyngsta posten i detta stimulanspaket är den treprocentiga sänkningen av momsen. Jag vet inte på vilket sätt herr Werner då räknar. Om hela detta paket räknat på årsbasis betyder 4 145 miljoner kronor, så är 1 485 miljoner kronor endast den del som svarar mot en momssänkning på 3 procent under fem och en halv månader. Hur kan 1 485 miljoner då vara den tyngsta posten av 4 145 miljoner? Nej, herr Werner, den tyngsta posten är en socialdemokratisk politik som syftar till fyra saker, nämligen stöd till barnfamiljerna, stöd till pensionärerna, förbilligade livsmedel och till att genom en momsresituation söka åstadkomma en begränsning av de nuvarande byggnadskostnaderna och därmed även en begränsning av bostadskostnaderna. Och eftersom herr Werner är engagerad just i byggbranschen borde han inte vara så nedlåtande när det gäller den delen av paketet, som på två år betyder 1 600 miljoner kronor och som även skulle kunna innebära att vi får i gång byggandet av 8 000–12 000 lägenheter, om det går som vi hoppas och tror, genom momsrestititionen.

Sedan nämnde herr Werner i Tyresö också något om mina principer, och jag vill nu tala om herr Werners och hans partis principer. Hur var det när vi socialdemokrater på hösten 1959 ansåg att vi inför 1960-talet, då så många reformer pockade på en lösning, behövde en indirekt beskattning? Genom ett intensivt upplysningsarbete i våra organisationer ute i landet lyckades vi övertyga flertalet av människorna om att det behövdes en indirekt beskattning, en omsättningsskatt av då ganska blygsam procentuell storlek. Var fanns då företrädarna för herr Werners parti här i riksdagen? Jo, på hösten 1959, när vi röstade om omsen, lade de ned sina röster. De gick ut och sade att de inte ville vara med om en indirekt beskattning. All skatt skulle tas ut direkt på inkomsten, och några indirekta skatter skulle inte förekomma. Då lade man alltså ned sin röst. I dag försvarar herr Werner i Tyresö den indirekta beskattningen. När vi 1972 ville höja den indirekta skatten från 17,65 procent till 20 procent, sade herr Werner i Tyresö också nej.

Nej, tala inte om andras principer förrän ni har gjort klart vilka principer ni har själva.

Herr Werner i Tyresö säger att vi borde ha stått fast vid det ursprungliga förslaget, paketet på 2,8 miljarder. Bakom det skulle vänsterpartiet kommunisterna helhjärtat ha slutit upp. I er motion 1194, som utskottet har behandlat, finns inte mindre än nio att-satser – en del av dem har herr Werner i Tyresö talat om. Inte hade ni slutit upp kring vårt förslag!

Herr Werner i Tyresö säger att vi borde ha lagt ytterligare pengar på en direkt subventionering av livsmedel. Herr Werner vet lika väl som jag att det icke fanns någon majoritet i denna kammare för ett sådant förslag. Det skulle ha inneburit att vi hade gått till en lottdragning i den frågan.

Men herr Werner i Tyresö vill ge sken av att det skulle föreligga en majoritet för den linjen.

Herr Burenstam Linder beskyllde mig för att ha förhalat behandlingen i utskottet. Jag vet inte vad han menade med det. Vi har sannerligen behandlat de här frågorna med all den skyndsamhet som varit möjlig.

Det finns också en annan del av herr Burenstam Linders anförande som det är angeläget att ta upp, nämligen vad han kallade för det socialistiska misslyckandet på bostadsområdet. När innevarande år har gått till ända har vi här i landet byggt ungefär en miljon nya lägenheter under de senaste tio åren. Vilket annat land kan visa upp någonting liknande i förhållande till sin folkmängd?

Vidare anser herr Burenstam Linder att riksdagen redan nu skulle ha beslutat om det förslag som skatteutredningen om någon tid kommer att framlägga; förslaget skulle ha tidigarelagts och förts ut i praktiken redan den 1 juli. Det är intressant att höra. I andra sammanhang brukar man säga att vi tar för liten hänsyn till vad remissinstanser och andra anför. Men det här förslaget skulle man plötsligt genomföra utan att ha hört vad remissinstanserna anser om det. Detta har herr Burenstam Linder dessutom nu framfört som ett allvarligt alternativ, men det gjorde han ingalunda vid utskottsbehandlingen.

Under den gångna treårsperioden har vi haft debatter om riktlinjerna för den ekonomiska politiken vid sammanlagt nio tillfällen: först debatten om finansplanen och med anledning därav väckta motioner varje år, sedan på våren debatten om kompletteringspropositionen, de motioner som väckts i anslutning till den och de motioner från den allmänna motionstiden som har uppskjutits för att behandlas i samband med kompletteringspropositionen. Dessutom har vi under enkammarriksdagens tre första år också fått en höstomgång, varvid förslag om ytterligare stimulansåtgärder har behandlats. Vid samtliga dessa tillfällen har de borgerliga partierna skrivit sig samman till en gemensam reservation. Men av innehållet i de partimotioner som har väckts kan man dra slutsatsen att dessa reservationer kommit till stånd under mycket kompromissande. Reservationerna har blivit en minsta gemensam nämnare och har haft till uppgift att utåt visa ett gemensamt borgerligt uppträdande, som skulle kunna utgöra grunden för ett regeringsalternativ. I år såg det, herr talman, ut som om det skulle bli den tionde gången vi fick en gemensam borgerlig reservation. Men då sprack den borgerliga enigheten! Regeringsalternativet flög sin kos! Jag har vid de debatter som vi fört under årens lopp påvisat att dessa reservationer naturligtvis har kunnat presenteras i finansutskottet så länge de inte skulle komma att utgöra underlag för en regeringspolitik. Men situationen är en helt annan för en regering som har att i varje läge ta ställning till ekonomisk-politiska åtgärder under den allra närmaste framtiden.

Vi har från socialdemokratiskt håll gång på gång framhållit att en opposition naturligtvis har både rätt och möjlighet att uppvisa alternativ. Man kan säga: Blir inte konjunkturutvecklingen så här blir den så där — med andra ord en konjunkturbedömning som håller alla dörrar öppna.

När oppositionen i följd skulle rekommendera åtgärder framhålls beträffande finanspolitiken följande i reservationen:

”Utskottet vill betona nödvändigheten av att finanspolitiken tillåts spela en viktig roll i en rörlig och smidig konjunkturpolitik. I teorin antar man gärna att finanspolitiken bör kunna användas i såväl expansiv som kontraktiv riktning.”

Ja, det kan man säga i en reservation, men en regering måste givetvis ta ställning till det ena eller det andra alternativet när det gäller att bedöma konjunkturutvecklingen under den allra närmast liggande tiden.

Vi har gång på gång mötts av krav på alternativa konjunkturbedömningar – därför att det med sådana skulle finnas möjligheter att bättre bedöma de åtgärder som skall sättas in. När det i nationalbudgeten i år sades att konjunkturinstitutet – då det blivit litet klarare beträffande oljeläget – skulle lägga fram alternativa kalkyler, utropade en stor daglig tidning: Bryt prognosmonopolet! Man säger att man länge har krävt alternativa kalkyler, konjunkturprognoser som utgår från olika antaganden och kombinationer av antaganden; sedan får verkligheten utvisa vilken som stämmer bäst. Chansen ökar därmed för att vi skall ha en prognos som stämmer något så när bra och kan fungera som underlag för en realistisk ekonomisk politik.

Det är intressant! Om man har många konjunkturprognoser kan man efteråt se vilken som stämde bäst med verkligheten. Men de som skall besluta innan åtgärderna sätts in får sannerligen vara överens om och ta ställning till vilken konjunkturprognos de anser vara den mest realistiska.

Bakom detta betänkande står nu folkpartiet, centerpartiet och socialdemokraterna. Det anses tydligen överraskande att dessa tre partier nu står bakom ett riksdagsförslag. Men det är bara 14 dagar sedan samma tre partier stod bakom riksdagens slutgiltiga ställningstagande när det gällde en ny grundlag. I båda fallen har det varit möjligt att samla en bred riksdagsmajoritet kring en fråga av stor betydelse för svenska folket. Det är en styrka för vårt parlamentariska system att så har kunnat ske. Vi kan alla beklaga att 1973 års val medförde en sådan mandatfördelning att lottning riskeras i en rad frågor. Så mycket viktigare är det då att det finns en vilja att nå lösningar i frågor som knappast kan lottas till avgörande. Jag vill gärna säga att vi från vårt håll uppskattar att den respekt för parlamentarismens spelregler och känsla för demokratins förpliktelser som finns på ömse håll fått bryta igenom de sakliga motsättningarna.

Det har varit en i många hänseenden komplicerad diskussion som föregått tillkomsten av det här betänkandet. Jag delar finansutskottets ordförandes mening att detta i och för sig inte är så konstigt. Det är dock fråga om särskilda stimulansåtgärder med en omfattning av över fyra miljarder kronor – innan så stora summor plockas fram bör man diskutera igenom det hela ordentligt.

Men debatten hade inte behövt bli så komplicerad som den faktiskt blev. I finansplanen i början av januari anmälde regeringen den grad av osäkerhet som präglade omvärlden och vår egen ekonomi vid den tidpunkten – oljekrisen och den därmed sammanhängande osäkerheten, frågan om vår energiförsörjning, osäkerheten om andra länders ekonomiska politik i den uppkomna situationen och slutligen osäkerheten på den svenska arbetsmarknaden. Regeringen aviserade att den avsåg att

återkomma till riksdagen med förslag om erforderliga åtgärder när det gällde ting av ekonomisk och politisk natur. Man ansåg att alltför många slag av osäkerhet fanns för att det skulle vara möjligt att avväga de totala insatserna avseende år 1974.

Det är märkligt att den borgerliga oppositionen inte ville godta den uppläggningsplan av den ekonomiska politiken. Det, om något, visar väl hur skarpa motsättningarna är i svensk politik i dag trots den uppgörelse som så småningom kom till stånd. Det fanns antaganden och det fanns hypoteser och det fanns sannolikheter, men det fanns också stora risker förknippade med varje vald linje i det läge vi befann oss i vid början av januari månad. Det vittnar kanske om ett inte helt tillfredsställande ansvar för Sveriges ekonomi att i det läget inte vilja avvakta vissa viktiga informationer; i stället valde man då en konfrontationslinje. Läget klarnade emellertid mycket snabbt på vissa punkter vid månadsskiftet januari-februari. Oljetillförseln kunde bedömas med större grad av sannolikhet, LO och Arbetsgivareföreningen träffade avtal, och det som hade varit gissningar blev i hög grad troligt.

Vad jag vill ha sagt är att vi verkar ovana vid att hantera problem av det här slaget. Vi är ganska fastlåsta vid att vi just i januari månad skall som genom en ödets nyck plötsligt kunna klart skåda ett och ett halvt år framåt – även i aldrig så töckenhöljda tider – därvid tolereras ingen osäkerhet. Då skall gasreglaget låsas fast, trots att vi vet hur svårt det är att bromsa när ekonomin väl fått upp farten.

Filosofie licentiaten Nils Lundgren har i Ekonomisk debatt nr 1 i år anfört synpunkter på detta. Han menar att det behövs en mer rörlig stabiliseringspolitik under året, och han har rätt. Man kan rent av säga att vi redan är där. Vi har numera, som jag redan inledningsvis framhöll, en ekonomisk-politisk avstämning även varje höst. Det vill alltså synas som om, med de ambitioner vi har, vi skulle behöva allt fler stabiliseringspolitiska kontrollpunkter under året. Däremot tror jag inte att Nils Lundgren har rätt när han vill skilja ut stabiliseringspolitiken från fördelningspolitiken. Det är ju på det viset, att varje stabiliseringspolitisk åtgärd som man vidtar får fördelningspolitiska konsekvenser, och det är svårt att få utrymme för fördelningspolitiska insatser, om man inte utnyttjar de tillfällen som stabiliseringspolitiken bjuder.

Så har vi socialdemokrater också sett det den här gången. Att sänka och höja mervärdeskatten skulle i ett jämlikhetsperspektiv snarast verka negativt. De som har betydande likvida medel kan tillgodogöra sig sänkningen till övermått; andra kan det kanske inte. Regeringspaketet i propositionen 25 utformades för att tillförsäkra de mest behövande grupperna en rimlig andel av de resurser som bedömdes möjliga att disponera – det blev extra pengar till barnfamiljer och till pensionärer. Återstoden användes som jag sade för att sätas in på områden som vi anser strategiska: lägre livsmedelspriser och begränsning av hyrorna i kombination med upprätthållen sysselsättning på byggnadsområdet.

Föreliggande betänkande innehåller alla dessa moment. Propositionen 25 har tillstyrkts fullt ut av folkpartiet, centerpartiet och socialdemokraterna.

Men härtill har lagts en 3-procentig sänkning av mervärdeskatten i fem

och en halv månader. Vår principiella kritik mot att använda mervärdeskatten i ett sådant här sammanhang kvarstår. Genom att vi fått garantier för att sänkningen är tillfällig och automatiskt träder ur kraft den 15 september har den kunnat accepteras som *en del* i ett paket. Alternativet skulle ha varit en osäker lottning, eventuellt riksdagsupplösning. Det hade då inte blivit någon stimulans utan en ny valrörelse med åtföljande psykologiska ryckningar i den svenska ekonomin. Det skall också alla de ha klart för sig som tycker att uppgörelsen är otillfredsställande.

Det finns, herr talman, anledning att säga några ord om svensk ekonomi i anslutning till denna debatt.

Skälet till att vi i Sverige över huvud taget, i motsats till de flesta andra länder, kan diskutera stora stimulansåtgärder i vår ekonomi är att vi har en valutaserv som är så rejäl att den tål vissa påfrestningar. Och den har vi på grund av den ekonomiska politik som förts. För det skall vi veta, att vi är ute på väldigt osäker mark när vi säger att de pengar som flyter ur landet på grund av höjda oljepriser flyter tillbaka igen. Vi vet väldigt litet om hur snabbt de flyter tillbaka, och om de också flyter hit till oss i Nordeuropa.

Svensk industri har i dag ett mycket gynnsamt orderläge. Omsättningen i handeln ser ut att öka snabbt, räknat i reala pengar. Den psykologiska påverkan som energikrisen haft på vår ekonomi tycks i huvudsak ha ebbat ut. Vi står alltså ganska starka. Det finns inga motiv för katastrofinsatser.

Jag lyssnade med intresse när en framstående företagsledare för några veckor sedan sade att vi nu här i landet går omkring och talar om en försämrad konjunktur. Han menade att ett sådant resonemang kan ha psykologiska effekter -- vi kan tala oss in i en försämrad konjunktur. Jag tror att han hade rätt i det påpekandet.

Det är möjligt att den påspädning vi nu gör blir i kraftigaste laget i det aktuella läget. Det kanske vi hade funnit om vi hade haft ett lugnare debattläge än det i vilket paketet lagts fram och uppgörelsen träffats. Men vi hoppas att vi tål den här dosen, och sedan får kontinuerliga bedömningar av utvecklingen göras inför hösten.

Det kanske inte finns någon anledning till alltför stor optimism om möjligheten att samlas och gemensamt ta ansvar för vad som händer i svensk ekonomi framöver -- energiransoneringens utfall kan stämma till missmod. Men vi skall vara medvetna om att de ekonomiska konvulsioner som nu skakar världens industriländer -- råvarubrist, energibrist och prisexplosioner -- inte är lätta att häva. Problemen är i sig svåra att lösa, men det blir värre om vi låtsas som om svårigheterna är mindre för vårt land. Vi måste vara beredda att acceptera mer hårdhänta ingripanden i marknadsmekanismen än vi har varit vana vid, av det enkla skälet att marknaderna bringats ur funktion. Hittills har vårt land sluppit lätt undan genom tillgången på inhemska råvaror och genom en förutseende politik, eller vad det nu kan bero på. Men det kan bli svårare, och då krävs ett visst mått av självkontroll hos alla politiker. Det ger sig om vi har den självkontrollen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till finansutskottets hemställan i samtliga punkter.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan omöjligen se några större svårigheter och problem för borgerlig samverkan, som herr Ekström tycks göra. I våra reservationer sluter vi upp kring många av de förslag som har lagts fram av mittenpartierna. Det måste väl innebära att vi skulle kunna samla oss kring en politik, om väljarna vill ha det på det sättet. Om det var någonting som sprack var det väl de socialdemokratiska principer som kommit till uttryck under tidigare debatter av denna karaktär.

Några talare har beklagat sig över att man kännetecknat denna uppgörelse som ett schackrande. I min kritik har jag inte använt det ordet. Om vissa personer, såsom vi vet är fallet, har fått uppfattningen att det här varit ett schackrande, kan det möjligen bero på att statsministern ställde sig upp sent en kväll på en presskonferens och sade: Mitt slutbud är 2,5 procent, och inte ett steg från här. Antyder inte ord som "slutbud" att det är ett schackrande som förekommer och att det är statsministern som lett debatten mot det hållet?

Herr Ekström säger att det är en styrka för parlamentarismen och demokratin att man kunnat träffa denna överenskommelse. Om herr Ekström vill ha det så i fortsättningen att regeringen går ut och säger en sak och binder sig ganska så ordentligt och sedan retirerar från sin position, förefaller det mig som om det vore rimligare att bilda en samlingsregering eller något liknande än att använda denna speciella metod.

Dessutom kan man väl säga att själva saken blivit något sämre genom denna uppgörelse. I och med att man överger principer kan vissa bedömare komma att uppfatta det som ett schackrande.

Herr Ekström säger att detta paket kanske ger för mycket stimulans. Men då frågar jag, såsom jag gjorde i mitt tidigare anförande, varför man föreslår åtgärder som det inte går att ta tillbaka. Det är ju verkligen att föra en politik där det ena strider mot det andra.

Jag skulle också vilja göra det påpekandet att herr Ekström i inledningen av sitt anförande hade en helt annan tolkning än herr Åsling angående innebörden av uttalandet i utskottsbetänkandet att man i ett annat sammanhang kan tänka sig att utreda den mycket viktiga frågan om att minska löneskatten i stödområdet. Det skulle vara mycket bra att få en precisering av vad som egentligen gäller på denna punkt. Herr Ekström frågade varför man skall ge SCA och andra en lägre löneskatt. Jag skulle vilja påpeka att bra många av storföretagen i Norrland har fått subventioner av staten som betalats av småföretagare, jordbrukare och andra.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström är litet irriterad över att jag talade om hans principlöshet. Jag har bara citerat Aftonbladet där herr Ekström själv säger att man inte skall låta sig belastas av principer.

Sedan är herr Ekström mycket indignerad över att jag har talat om detta som ett schackrande. Det uttrycket står jag för, herr Ekström, och den uppfattningen delar jag med många andra. Vådorna av detta borde herr Ekström ha tänkt på innan han började kohandla.

Herr Ekström säger att det i huvudsak är socialdemokratisk politik i detta paket. Nej, herr Ekström, paketet är i huvudsak grundat på en borgerlig bedömning, även om herr Ekström nu vill värja sig mot det.

Så blir herr Ekström intressant när han börjar tala om historia från 1959. Han sade att socialdemokraterna var tvungna att bedriva upplysningsarbete om hur bra det var att införa omsättningsskatt, och han frågade vad kommunisterna gjorde. Herr Ekström är uppenbarligen missnöjd med att kommunisterna 1959 lade ned sina röster. Vi ville varken ha omsättningsskatt eller en borgerlig regering, och det känner herr Ekström till.

Sedan blir herr Ekström så upprörd att han börjar tala om att det är kommunisterna som försvarar den indirekta beskattningen. Han är missnöjd med att vi stoppade momshöjningen för två år sedan. Javisst stoppade vi den, och vi skall försöka stoppa alla momshöjningar. Om herr Ekström tycker att det är så bra med indirekt beskattning, så får ni väl gå ut och bedriva upplysningsarbete nu också och tala om varför det är så bra med en tillfällig momsänkning under fem och en halv månad men att det är så dåligt att sänka momsen på maten. Herr Ekström försöker i det här fallet att göra svart till vitt.

Slutligen säger herr Ekström att det inte fanns någon majoritet i utskottet för att använda de ytterligare miljarderna till att sänka matpriserna. Nej, herr Ekström, det är möjligt, men den majoriteten fanns kanske utanför utskottet.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr Werner, det finns inte någon majoritet här i kammaren för den linjen. Det vet herr Werner mycket väl. Varken i finansutskottet eller i kammaren fanns majoritet för en sådan linje.

Herr Werner i Tyresö menade att jag hade släppt principerna. Jag hävdar fortfarande att det paket som framlagts och som jag hoppas att riksdagen kommer att fatta beslut om har ett socialdemokratiskt innehåll.

Men, herr Werner, i er reservation finns många egendomligheter, som jag inte kan underlåta att något beröra. Det första är den stora vikt ni fäster vid framräknade siffror över tillväxten i svensk ekonomi uttryckt i BNP-tal. I andra sammanhang brukar vpk tala om hur felaktigt det är att mäta alltings värde i tillväxten som BNP-procent. Ni brukar säga att vissa kvaliteter inte kommer fram. Jag har själv också gjort mig till tolk för den uppfattningen. Men när vpk skall styrka sin tes att det svenska samhället närmar sig undergång - så framställer ni det hela - då plockas dessa annars så otillförlitliga siffror fram som bevis. När vänsterpartiet kommunisterna sammanfattar vad som hänt i svensk ekonomi i riktning mot mera samhällsinflytande genom stat och kommun, då blir det något negativt; att stat och kommun får ett större inflytande på stabiliseringspolitiken och uppbyggnaden av en infrastruktur med ett ökat samhällsinflytande, detta blir för vpk uttryck för stagnation i den svenska ekonomin. Vart har vpk:s socialistiska anda egentligen tagit vägen? De argument vpk driver är ju desamma som man använder på borgerligt håll.

Sedan några ord till herr Burenstam Linder. Den tolkning jag har av

vad som står i finansutskottets betänkande när det gäller den differentierade arbetsgivaravgiften är den riktiga. Vi är beredda att vara med på en utredning, men vi är inte beredda att nu utan att se denna utredningsresultat vara med på att differentiera arbetsgivaravgiften.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Till en del innebär regeringens politik att man genom löneskatter tar pengar från jordbrukare och småföretagare i stodområdet i Norrland och därigenom gör det svårare för dessa företag att ge sysselsättning. De pengar man får in på det viset används för att betala ut subventioner till väsentligen stora företag. Vi tycker att det är en avig politik och att det skulle vara enkelt för socialdemokraterna att ge direktiv till en utredning syftande till en förändring av detta tillvägagångssätt. Jag iakttar här att det föreligger olika tolkningar från de parter som ingått kompromissen i finansutskottet om vad det som sagts beträffande löneskatt innebär, vilket vi tycker är beklagligt.

I sitt anförande talade herr Ekström om att det behövdes en rörlig finanspolitik, en möjlighet att ingripa med större flexibilitet och anpassning till läget. Men när herr Ekström talar så varmt om att det bör vara rörlighet, hur kan man då vara så säker på att det är rätt att plocka bort momssänkningen just den 15 september? Besitter herr Ekström några speciella insikter som gör att han vet att just den 15 september är den lämpliga dagen? Det är svårt att från mina utgångspunkter förstå detta. Jag håller med om att det skall vara en rörlig politik, och därför skall man inte binda sig vid att från en viss dag plocka bort en vidtagen åtgärd.

Vi har föreslagit att man skall sänka den direkta skatten, vilket vi tycker är en bra åtgärd. Herr Ekström säger att denna sak borde remissbehandlas. Ja, det ligger en hel del i detta. Det är synd att regeringens politik på skattesidan är sådan att läget håller på att närma sig det desperata. Jag kan möjligen tänka mig, just mot bakgrund av att läget är så kritiskt, att denna insats görs utan någon större remissomgång lika väl som regeringen försöker genomföra ett ekonomiskt-politiskt paket utan remissbehandling. Eller hur, herr Ekström?

Herr Ekström säger att propositionen är helt godtagen. Men då får vi komma ihåg att ovanpå propositionen ligger faktiskt dessa momssänkningar. Jag påminner herr Ekström om - jag försökte tidigare säga det till herr Sträng - att finansministern i ett anförande här i början av februari ironiserade över och drev gäck med oppositionen i det han sade att man skulle kunna tänka sig att den var så eländig att den ovanpå regeringens paket föreslog en momssänkning. Om man tror något sådant, men sedan själv just gör så, är det väl inte som herr Ekström säger att ni har fått allt godtaget som ni vill. Det rimmar illa med den ironiska beskrivning som finansministern gjorde.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt, herr Ekström, att det i denna kammar kanske inte finns någon majoritet för det förslag jag talade om. Men all politik rör sig inte bara innanför väggarna i detta hus, det är möjligt att

det finns majoritet för det förslag jag talade om utanför detta hus. Frågan är hur länge ni skall låta er drivas av den utpressningspolitik som mittenpartierna bedriver mot er.

Jag begärde egentligen ordet för att säga ett par saker till herr Burenstam Linder, som i dag, liksom han gör i en reservation, klagar över att en växande del av maträkningarna skall betalas med subventioner, dvs. skattepengar. Han klagar också över att en växande del av hyrorna skall betalas med subventioner. Man gör skatterna så höga, att en vanlig inkomsttagare inte kan klara sig på vad som blir över.

Herr Burenstam Linder blandar som vanligt bort korten för sig. Det är de stigande priserna som gör det nödvändigt att ge jordbrukarna subventioner. Dessa priser stiger ju inte av sig själva utan någon höjer dem, främst storkapitalet. På samma sätt är det på bostadsområdet. Finanskapitalet slår mynt av högräntepolitiken, markspekulanter driver upp markpriserna, storbyggmästare och materialmonopol driver upp materialpriserna och byggnadspriserna, och de subventioner som man sedan sätter in i form av hyresbidrag hamnar ändå till sist i storkapitalets fickor. Därför måste prisstegringar och hyresutplundring bekämpas genom att bryta monopolens makt. Men en sådan utveckling vill inte herr Burenstam Linder vara med om. Han vill att priserna skall fortsätta att stiga men att den progressiva direkta skatten skall minska. Det är rakt och framtal av en representant för ett parti för vilket den viktigaste fördelningsfrågan är att göra de rika ännu rikare.

Dessutom finns det något av en dubbelmoral i moderaternas inställning. Herr Burenstam Linder klagar över att, som han säger, subventioner ges så att vanligt folk i varje fall har en liten, tillfällig nytta av dem. När det däremot gäller att ge gåvor till kapitalet, då vill herr Burenstam Linder och hans parti alltid "höja snöret". Då vill moderaterna nästan alltid ge mer. Det är naturligtvis konsekvent och reaktionärt, men det är en politik som i första hand riktar sig mot låg- och mellaninkomsttagare, pensionärer och barnfamiljer. Gåvor till storkapitalet, herr Burenstam Linder, skall ju också betalas med skattemedel.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! De motionsyrkanden om sänkt mervärdesskatt, herr Burenstam Linder, som förelåg för utskottsbehandling gick ut på att mervärdesskatten skulle sänkas *tills vidare*. Vi är inom socialdemokratin väl medvetna om vad det skulle ha inneburit. Ett sådant konjunkturläge skulle aldrig ha uppstått att man från borgerligt håll hade sagt att nu är tiden inne att höja mervärdesskatten igen! För det förslaget hade vi själva fått stå. Därför kunde jag medverka till uppgörelsen genom att säga att om vi skall gå med på en sänkning av mervärdesskatten, inte med 5 procent utan med 3 procent, förutsätter det att vi fastställer den dag när mervärdesskatten skall återställas till sitt ursprungliga belopp.

Sedan menar herr Burenstam Linder att jag har tryckt för hårt på att hela propositionen är bifallen. Jo, den är bifallen, herr Burenstam Linder, till alla delar! Herr Burenstam Linder har givetvis läst utskottets betänkande, eftersom han så aktivt deltagit i utskottets behandling av ärendet. Han vet därför också att hemställan omfattar 23 punkter och att

samtliga motionsyrkanden i övrigt har avslagits av utskottet. Det har jag för min del uppfattat som att det verkligen är ett socialdemokratiskt paket som riksdagen kommer att fatta beslut om.

Så till herr Werner i Tyresö. Det här var ju intressant. Nu har vi äntligen kommit överens om att det här i kammaren inte finns något underlag för att i stället för sänkt moms lägga hela det beloppet på sänkta livsmedelspriser. När herr Werner i Tyresö erkänner det säger han: Jag talar för dem som är utanför det här huset. Ja, just precis. Det är den politik som ni för: ni ger sken av att det skulle ha varit möjligt att genomföra en sänkning av livsmedelspriserna med ytterligare kanske 1 400 miljoner. Då talar ni för dem som är utanför huset. Vi socialdemokrater har alltid fått bedriva resultatpolitik.

Herr talmannen anmälde att herr Werner i Tyresö anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! När jag som talesman för folkpartiet inom finansutskottet i dag uppträder i denna debatt, så kommer jag att yrka bifall till en utskottsskrivning som utgör ett gemensamt ställningstagande från socialdemokraterna, centern och folkpartiet. Att slutsatsen av mitt anförande kommer att bli den här antydda innebär inte att jag kan avstå från att från folkpartiets sida framföra kritiska synpunkter mot den av regeringen förda ekonomiska politiken, som inneburit att vårt land kommit in i ett läge som i många avseenden är synnerligen besvärligt.

Folkpartiets ledare, Gunnar Helén, kommer dock att göra en mera uttömmande analys, vilket gör att jag kan begränsa mig i detta avseende.

Flera av kammarens ledamöter besökte Sparbanksföreningens ekonomiska debatter förra veckan. Sven Ekström t. ex. finns med i deltagarförteckningen. Självt hade jag inte tillfälle att närvara, men enligt vad jag erfarit kunde man där bl. a. få höra en del intressanta saker om vårt nu största ekonomiskt-politiska problem, nämligen inflationen. Förut var ju takten 3 procent per år vanlig. Nu har vi haft 6 å 7 procent och tycks 1974 hamna på 10 å 12 procent, kanske högre. Det har gått inflation i inflationen så att säga.

En av deltagarna var professor Gösta Rehn, som för några år sedan myntade uttrycket: "Hata inflationen." Nu satt han med i en panel-diskussion med rubriken: "Måste vi leva med inflationen?" Detta är ju en intressant utveckling bara det.

Jag har försökt att i tillgängliga handlingar se efter vad handelsministern och den ekonomiska sakkunskapen hade för recept mot inflationen, eller hur vi skall inrätta oss om vi nu inte skall hata utan bli vän med inflationen. Det är intressant att se att expertpanelens förslag och synpunkter väl stämmer överens med vad folkpartiet drivit och sagt sedan länge:

Sven G. Svensson påminde om inflationens inverkan på det enskilda sparandet. Han menade att det var en skandal att inte sparundersökningen t. ex. kommit längre. Folkpartiet har menat att sparandet borde inflationsskyddas eller värdesäkras och att man via skattepolitiska

åtgärder skulle göra sparandets nettoresultat bättre. Höjda sparavdrag har därför krävts från vårt håll.

Nils Lundgren föreslog att man skulle skaffa sig ett inbyggt automatiskt inflationsskydd genom t. ex. indexreglerade skatter.

Lennart Dahlström oroadde sig över den snabba urholkningen av AP-fondmedlen. Han nämnde en svindlande siffra på 8 miljarders försämring i år, om nettoprisindex ökar med 10 procent.

Gösta Rehn pekade på risken att det särskilt är mellaninkomstgrupperna som drabbas av inflationen. Det stämmer precis med vad vi har sagt om behovet av inflationsskydd för just dessa gruppers inkomstökningar. Det är här de stora barnfamiljegrupperna återfinns – de som ständigt förlorar kapplöpningen mellan priser–skatter och löner. Även bostadsmarknadens problem just nu hänger samman med inflationen, menade Rehn. Här har han rätt.

Handelsminister Feldt såg de största riskerna i de oväntade stegringarna och svängningarna i prisbilden. Jag håller med om det och vill erinra om den exempellista jag förde fram den 6 december här i kammaren.

De multinationella företagen skall i dessa sammanhang särskilt markeras. Från folkpartihåll har vi krävt samordnade insatser på det internationella planet för att öka kontrollen över deras verksamhet och åtgärder för att ge bättre insyn i de multinationella företag som verkar i Sverige. Att det behövs visar erfarenheterna från oljekrisen.

Behovet av internationell samverkan t. ex. inom OECD:s ram är givetvis av värde.

Nils Lundgren sade: ”Det blir helt enkelt nödvändigt att inför avtalsrörelserna tala klarspråk och garantera löntagarna en begränsad inflationstakt och klargöra att arbetsgivarna bara får kompensera sig med prisökningar till en viss gräns. Det svåra problemet är att i den situationen verkligen bli trodd på sitt ord efter alla år av inflation. Det hela är alltså en fråga om förtroende. Där är den svåraste nöten att knäcka.”

Detta är ju ingenting annat än vårt gamla krav om att i god tid före avtalsomgången samlas till s. k. stabiliseringspolitiska konferenser. Detta har vi upprepat och upprepat, men hittills har socialdemokratiska partiet sagt nej. Varför?

Sammanfattning av vad jag nu har sagt kan göras genom att upprepa vad jag anförde i kammaren den 6 december: Jag sade då: ”Jag efterlyser en större beredvillighet från det socialdemokratiska partiets sida att pröva de förslag som från vår sida framförts. Jag vill nämna våra upprepade propåer om en lösning av frågan om inflationens orättfärdiga höjning av skatterna, våra förslag om besparingsutredning, om en allmän arbetslöshetsförsäkring, om rådslag i form av stabiliseringskonferenser, om åtgärder inom sparandets områden, om ett mera varaktigt eliminerande av mervärdeskattens påverkan på priserna för de viktiga baslivsmedlen och om utredning i syfte att på sikt uppnå full sysselsättning.

Vid en sådan större beredvillighet från det socialdemokratiska partiets sida vore det helt säkert möjligt att räkna med en mera positiv medverkan också från oppositionspartiernas sida för att finna samlande lösningar. Vårt land har behov av ett samarbete i ordets verkliga mening om vi skall lyckas i en bekymmersam tid.”

Tillåt mig att se den nu träffade uppgörelsen som en början på den beredvillighet från regeringens sida att pröva också våra förslag som jag efterlyst.

Vi har i landets intresse gjort vad vi ansett riktigt för att nå en så bred enighet som möjligt i syfte att åstadkomma en stimulans åt näringslivet och ge hushållen en förbättrad köpkraft i ett läge då priserna stiger oroväckande snabbt. Vi tillbakavisar på det bestämdaste att vårt handlande skulle vara ett småfuttigt schackrande om detaljer.

Herr Werner i Tyresö gjorde tidigare ett inlägg, som visade att han faller in i den kör av kverulanter som gör sitt bästa för att misskreditera politikerna. Han borde veta bättre. Att många människor utanför riksdagen vilseleddes av massmedias många gånger ofullständiga eller direkt missvisande redovisning av förhandlingarnas gång kan vara mera förstäeligt. Ett faktum är att förhandlingarna förts snabbt och på ett ansvarsfullt sätt. Jag kan ge både herr Ekström och herr Åsling mitt erkännande för att vi kunnat föra våra omfattande överläggningar på en nivå, som jag gärna vill betrakta såsom föredömlig. Givetvis har också jag sökt medverka till att förverkliga samma syfte.

Vi har uppnått att det för första gången i vårt lands ekonomiska handlande prövas en användning av momsskatten som konjunkturpolitiskt instrument även genom en sänkning, under det att tidigare endast höjningar förekommit. Nu får barnfamiljerna och pensionärerna utöver vad momssänkningen innebär ett extra bidrag.

Herr Ekström ville beteckna det man kunnat genomföra utöver momsen såsom helt och hållet regeringens paket. Jag tycker att herr Ekström borde ha kunnat kosta på sig att säga, att en hel del av det som ligger i det han betraktar såsom regeringens paket var sådana åtgärder som också vi från mittenpartierna föreslagit -- både stödet till pensionärerna och stödet till barnfamiljerna. Likaså ligger det helt i linje med våra strävanden att finna lösningar för att hålla priserna nere på de viktiga baslivsmedlen.

Jag kan också peka på vad vi föreslog i motioner och som man sedan har tagit upp i regeringens paket, nämligen de åtgärder som föreslagits för att få till stånd byggnadsarbeten med inriktning på energibesparande åtgärder, som vi kommer att ha nytta av i framtiden. Jag kan inte riktigt förstå att herr Ekström vill säga att detta helt och hållet är regeringens paket. Sedan jag har sagt de berömmande orden om det sätt på vilket förhandlingarna förts, hade jag inte väntat mig att man på detta vis skulle nonchalera de insatser som vårt parti och centerpartiet gjort just under dessa förhandlingar.

Den överenskommelse som vi nu biträder är en bra kompromiss. Vi har velat medverka till att byggnadssektorn får en välbehövlig stimulans. Detta hade kunnat ske på ett naturligare sätt om vårt ursprungliga förslag om en momssänkning med 5 procent kombinerats med en ökad satsning på energibesparande åtgärder. Vi hoppas att det skall bli möjligt att genom lämpliga tillämpningsbestämmelser komma till rätta med en del av de avgränsningsproblem som reser sig i fråga om momsåterbäringen inom ramen för regeringsförslaget som vi har fått acceptera.

De omtalade, fullkomligt vidriga fall av orättvis behandling som herr

Ekström väl känner till tycker vi är så besvärande att vi utgår från att regeringen verkligen kan skapa sådana tillämpningsbestämmelser att man inte behöver riskera ett upprepande av sådana fall. Vi hoppas att det skall gå, när regeringen har sagt att man bör kunna komma till rätta med detta.

Jag beklagar att det inte har gått att få gehör för motionen 1608 år 1974 med förslag om att momsåterbäringen även skall omfatta byggandet av lokaler för frivilliga organisationers verksamhet. Till kompromissen hör att vi nu i detta sammanhang har avstått från att uppnå en indexreglering av barnbidragen, som vi i folkpartiet finner lika motiverad som att folkpensionerna åtnjuter sådant värdeskydd.

Att vi nu inte kunnat aktualisera de krav som vi inom folkpartiet drivit beträffande regional differentiering av den allmänna arbetsgivaravgiften samt beträffande ökade krediter från AP-fonden till näringslivet och återlån från allmänna pensionsfonden betyder inte att vi avstår från att framdeles föra fram dessa krav. Jag vill säga detta som en förklaring till att vi i dag inte ger vår röst till reservationerna 5, 6 och 7 från moderata samlingspartiet. Jag hänvisar dock till de positiva skrivningar som ingår i utskottets betänkande.

I övrigt beklagar jag att det inte har varit möjligt att uppnå enighet även med moderata samlingspartiet inom utskottet. För klarhetens skull vill jag påpeka att moderata samlingspartiet frångått sitt eget motionsyrkande om sänkning av momsens med 4 procent och i reservationen nu föreslår en sänkning med 5 procent. Det kan också nämnas att moderata samlingspartiet i höstas bl. a. föreslog en momssänkning med 3 procent. Sett mot denna skiftande receptblankett är det inte så lätt att följa herr Burenstam Linders konsekventa linje.

Herr talman! Jag vill till slut säga några ord om uppgörelsen i övrigt. Vi är helt överens om de föreslagna åtgärderna för en sänkning av priserna på de viktigaste livsmedlen. Också här kommer momssänkningen in i bilden. Det sägs av många att momssänkningen med 3 procent inte kommer att märkas, eftersom priserna i alla fall kommer att stiga. Då måste man komma ihåg att utan momssänkning hade det under alla förhållanden blivit dyrare för hushållen. Det faktiska resultatet blir att 3,41 procent kommer att avdragas på de priser som gäller eller kommer att gälla. Att avdragsprocenten blir så konstig som 3,41 sammanhänger med att sänkningen innefattar moms på moms, vilket kanske för många är krångligt att förstå.

Vi vet att det klagas över att vi politiker inte tänkt på allt det besvär som förorsakas handeln genom den relativt korta tid sänkningen varar. Jag kan försäkra att vi under förhandlingarna visst varit medvetna om detta. Jag har personligen haft kontakter med ledande företrädare för handeln, och vi har bevisligen åstadkommit jämkningar och förvissat oss om att redovisningsförfarandet begränsats. Det är min bestämda förvisning att det övervägande flertalet av handels folk skall komma att uppskatta den stimulans som momssänkningen dock medför i handeln.

Herr talman! Med vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Löfgren beklagade att inte ännu fler parter deltog i denna uppgörelse. Efter att i det inledande skedet ha resonerat med de andra borgerliga partierna tyckte vi att det fanns anledning att stå fast vid den typ av principiell uppläggning som man då valde. Det innebar bl. a. att vi frångick vårt krav på att momsens skulle sänkas med 4 procent, vilket kan tas som en tribut till vår önskan att åstadkomma ett borgerligt samarbete.

I höstas föreslog vi 3 procent momssänkning. Det ekonomiska läget var då något annorlunda. Vi hade inte haft den utveckling som nu har skett. Det är rimligt att, när läget ändras, ändra sin uppfattning om vad som skall göras.

Herr Löfgren hade många bra och viktiga saker att säga om prisstegringarnas oroande takt. Jag konstaterar att herr Ekström, som såvitt jag kommer ihåg inte sade någonting om detta, i sitt anförande inte hade någon synpunkt på hur pass effektivt det var med prisstopp, då bl. a. mot bakgrund av de erfarenheter som finns av prisstopp på bostäder. Jag gjorde i mitt anförande en kommentar om de socialistiska misslyckandena på bostadssidan. Bland dessa ingår snabbt stigande hyror trots det prisstopp som rått på hyror. Vidare ingår där den mycket kraftiga arbetslöshet som man just nu har i byggbranschen, det betydande antalet tomma lägenheter, vilket är mycket besvärande, samt den boendemiljö som rönt kritik från många olika håll.

Herr Werner i Tyresö kommenterade prisstegringarna på hyressidan med att säga att de beror på att storkapitalet hugger för sig. Ja, här är det väl snarare allmännyttiga dvs. kommunägda företag och andra sådana instanser som svarar för de kraftiga prisstegringarna och inte något storkapital.

Herr Werner hade också den uppfattningen att vad jag sagt på något sätt skulle innebära att vi på vår sida alltid vore beredda att säga ja när det gäller att ge gåvor till storföretag. Men var och en som lyssnade på mitt anförande måste ha hört att jag faktiskt sade tvärtom, nämligen att det är dumt att rycka pengar från jordbrukare och småföretagare i form av löneskatter och sedan såsom olika bidrag inom regionalpolitiken betala ut dem till ofta mycket stora företag. Jag vänder mig alltså mot en sådan konstig tågordning.

Jag vill också konstatera, herr talman, att herr Ekström inte har givit någon synpunkt alls på detta att regeringen å ena sidan säger att det finns risk för en alltför stor konjunkturstimulans och å andra sidan lägger fram förslag till åtgärder som man sedan antagligen inte kan ta tillbaka.

Herr FÄLLDIN (c):

Herr talman! Två faktorer måste i hög grad få bli avgörande för hur vi skall inrikta den ekonomiska politiken under de närmaste månaderna: risken för en allmän avmattning i den internationella konjunkturen och effekterna av höjda priser på olja och vissa andra råvaror. Målet måste naturligtvis hela tiden vara full sysselsättning.

Redan innan oljekrisen blev akut och priserna på olja började att pressas uppåt stod det klart att den internationella konjunkturen höll på

att kulminera. Uppgången under 1973 hade lett till att det på många håll inte längre fanns kapacitetsutrymme för ytterligare produktionsökningar. Samtidigt skärpte åtskilliga länder sin ekonomiska politik i förhoppning om att kunna hålla tillbaka prisstegringarna och som ett led i ansträngningarna att vidmakthålla balans i utrikeshandeln. När oljekrisen blivit ett faktum var det anledning att räkna med att dessa faktorer skulle komma att förstärkas. I en situation med kraftigt nedskurna oljeleveranser till industriländerna fanns det risk för ett mer allmänt bakslag i konjunkturen. Men det stod också klart att enbart en bestående kraftig höjning av prisnivån skulle få omfattande verkningar på många länders ekonomi.

Inte minst för vårt eget lands vidkommande skulle höjda oljepriser kraftigt påverka ekonomin. Den höjning av oljepriserna som man realistiskt kunde räkna med skulle kosta det svenska folkhushållet 4 à 6 miljarder kronor per år. Även om en sådan uppgång delvis kunde väntas bli kompenserad med prishöjningar på våra egna exportvaror, så skulle nettoeffekten bli ungefär 1 miljard kronor och få kraftiga återverkningar på den svenska köpkraften. Till detta kom att uppgången i industriproduktionen i Sverige under förra året i mycket stor utsträckning hade burits upp av den starka exportökningen. Köpkraften inom landet förblev däremot svag under hela året med åtföljande negativa verkningar på sysselsättningen. En stagnation i exporten skulle i ett sådant läge snabbt slå igenom i sysselsättning och produktion, om exportbortfallet inte kunde kompenseras med ökad inhemsk efterfrågan.

Trots att det vid årsskiftet således fanns ett klart dokumenterat behov av att göra den ekonomiska politiken mera expansiv, tog regeringen det ovanliga steget att i finansplanen inte ge riksdagen några som helst förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken. Regeringen uttalade i stället sin avsikt att hålla frågan om den ekonomiska politikens utformning under 1974 öppen tills kompletteringspropositionen framlades, dvs. till i maj månad. Hade samma linje fullföljts vid riksdagsbehandlingen, skulle vi i dag inte ha haft något som helst underlag för beslut. Vi skulle då onekligen ha befunnit oss i en mycket märklig situation.

Centern kunde inte godta den ståndpunkt som finansministern intog i finansplanen. Behovet av stimulansåtgärder framträdde klart, och det framstod då för oss som riskabelt att flytta fram avgörandet till i maj eller juni månad. Osäkerheten om utvecklingen på litet längre sikt borde enligt vår uppfattning inte få leda statsmakterna till att avstå från att vidta mera kortsiktiga åtgärder. Tillsammans med folkpartiet lade vi under den allmänna motionstiden fram konkreta förslag till åtgärder. Vi förordade där en generell efterfrågestimulans i form av en tidsbegränsad sänkning av moms, kombinerad med särskilda insatser för inkomstsvaga grupper som barnfamiljer och pensionärer samt vissa andra punktinsatser.

Glädjande nog närmade sig också snart regeringen vår ståndpunkt. Trots att det efter hand stod klart att den rent kvantitativa minskningen av olja och drivmedel inte skulle bli så påtaglig som man en tid hade fruktat, tedde det sig tydligen även för regeringen som angeläget med snabba stimulansåtgärder för att bl. a. kompensera det bortfall av köpkraft som hade följt med prishöjningarna. Det stimulanspaket som

regeringen offentliggjorde under remissdebatten här i riksdagen och som några dagar senare preciserades i proposition nr 25 gick visserligen inte lika långt som mittenpartiernas förslag men hade åtskilliga beröringspunkter med detta. Regeringens förslag hade dessutom en mindre uttalad konjunkturpolitisk profil än mittenpartiernas förslag, eftersom det i stor utsträckning rörde sig om åtgärder som man måste räkna med skulle bli bestående, oberoende av kommande växlingar i konjunkturen.

Inget parti kan med nuvarande mandatfördelning i riksdagen på förhand räkna med att dess förslag går igenom. De konkreta frågorna måste i en sådan situation antingen lösas i samförstånd mellan flera partier eller avgöras av mer eller mindre tillfälligt uppkomna majoriteter, och i sista hand får vi lita till lotten. Det är enligt min mening utomordentligt viktigt att den politiska striden inte i ett sådant läge görs till ett självändamål. Våra uppdragsgivare, dvs. de olika partiernas väljare, skulle då säkert snabbt tappa förtroendet för oss som sina företrädare i riksdagen.

Sedan regeringen väl hade bestämt sig för en uppläggning av den ekonomiska politiken som hade stora likheter med vad oppositionspartierna tidigare hade föreslagit, fanns det i det här fallet en bas för att diskutera en gemensam lösning. Det hade enligt min mening varit oförsvärligt att inte pröva den möjligheten.

En viktig förutsättning för att stimulansåtgärderna skall få avsedd verkan är att de kan sättas in relativt omgående. En uppsplitande politisk strid skulle inte bara ha försenat sådana åtgärder utan säkert också skapat svårigheter för de beslutsfattare i produktionen, i handeln och på arbetsmarknaden som är beroende av statsmakternas ekonomisk-politiska beslut.

Snart nog kan det här i riksdagen dyka upp frågor med mera principiell räckvidd, där partierna inte rimligtvis kan vara lika beredvilliga till kompromisser som i mera praktiskt betonade frågor. Också inför den utsikten är det angeläget att partierna tar till vara de möjligheter som finns att lösa löpande frågor i samförstånd. Riksdagen skulle annars lätt bli oförmögen att lösa ens de mest näraliggande uppgifterna.

Skulle det å andra sidan uppstå meningsmotsättningar genom att principiella meningsskiljaktigheter inte kan överbryggas, kommer saken givetvis i ett annat läge. I en sådan läst situation kan – som jag framhöll redan under remissdebatten – säkert nyval framstå som den bästa lösningen.

Den kompromiss som ligger till grund för utskottets förslag kommer att medföra en direkt ökning av efterfrågan med omkring 4 miljarder kronor. Det innebär att socialdemokraterna i slutomgången anslutit sig till mittenpartiernas tidigare bedömning av stimulansbehovet.

Den del av paketet som har mest påtaglig konjunkturpolitisk prägel är den tidsbegränsade sänkningen av momsens med 3 procent – i praktiken styvt 3 procent – eller räknat på varans värde före skatt omkring 4 procent. Det är enligt min uppfattning bra att socialdemokraterna har godtagit en åtgärd av detta slag som det grundläggande momentet i en mera expansiv ekonomisk politik. Allmänt verkande åtgärder och punktvisa åtgärder har därigenom kunnat kombineras på ett sätt som jag

tror kommer att ge betydligt bättre förutsättningar att lösa våra ekonomiska problem än den politik som socialdemokraterna tidigare ensamma signerat.

Från våra utgångspunkter hade det naturligtvis i och för sig varit önskvärt att göra mervärdeskattesänkningen något större. Man hade då kunnat räkna med en klarare priseffekt. Men å andra sidan vore det helt fel – som man har gjort på sina håll – att frångå en mervärdeskattesänkning av den omfattning, som det nu är fråga om, allt värde. Sänkningen ger hushåll och andra förbrukare av konsumtionsvaror ett köpkraftstillskott på närmare 1,5 miljarder kronor. En inte obetydlig del av detta belopp faller på kommunerna. Effekten på priserna har dessutom sitt särskilda värde i en situation där risken för fortsatta snabba prisstegringar är helt påtaglig.

När det gäller de särskilda insatserna för barnfamiljer och pensionärer rådde det i utgångsläget stor överensstämmelse mellan alla partier. Vårt krav på en indexreglering av barnbidragen har det visserligen inte gått att nå förståelse för den här gången, men det föreslagna bidraget på 200 kronor kan sägas ge samma faktiska effekt på kort sikt. Rent principiellt håller vi i centern självfallet fast vid att barnfamiljerna bör vara garanterade den minimistandard som de en gång har blivit tillerkända på samma sätt som folkpensionärerna redan är det genom folkpensionsbeloppets anknytning till basbeloppet.

Det utvidgade matprisstödet utgör också en viktig komponent i det stimulanspaket som centern, folkpartiet och socialdemokraterna har enat sig om i finansutskottet. Det är självfallet med tillfredsställelse som vi i centern noterar att socialdemokraterna numera lägger mycket stor vikt vid åtgärder av detta slag när det gäller att förbättra standarden för grupper som har det dåligt ställt. Det är inte fullt två år sedan som vi förde fram tanken på ett stöd till konsumenterna just av detta slag. Vi mötte då kraftiga mothugg både från regeringen och från socialdemokraterna här i riksdagen. Man hänvisade till att våra förslag skulle vara ett ingrepp i avtalsförhandlingarna och att de skulle stå i strid med jordbruksavtalet. En mängd argument av den typen redovisades då för att säga nej.

Dess bättre tänkte socialdemokraterna snabbt om på den här punkten. De har också accepterat den teknik med överförande av budgetmedel till regleringskassorna som vi föreslog. Matprisstödet har därefter successivt byggts ut så att vi numera har fått något av en s. k. mellanprislinje när det gäller jordbruksprissättningen, dvs. ett system där en del av konsumentpriset betalas över statsbudgeten.

Det utökade matprisstöd som utskottet nu har ställt sig bakom sätts in i två omgångar, dels den 1 april, dels den 1 juli i år. Insatsen den 1 april motsvarar ett årsbelopp på 700 miljoner kronor vid nuvarande nivå på mervärdeskatten, och det svarar mot 560 miljoner kronor vid den lägre skattesats på 12 procent som majoriteten i utskottet har enat sig om skall gälla under en begränsad tid. Vid återgången till den högre mervärdeskattesatsen måste självfallet livsmedelsstödet anpassas därefter, eftersom målsättningen hela tiden ju är att hålla konsumentpriserna på baslivsmedel oförändrade. Det innebär att statens kostnad för denna del av

matprisstödet, med nu kända förutsättningar, kommer att ligga mellan de två belopp som jag har nämnt för hela nästa budgetår. Insatsen per den 1 juli tar på motsvarande sätt sikte på att hålla konsumentpriserna oförändrade när det nya jordbruksprisavtalet träder i kraft. Det går därför inte att i det fallet precisera det erforderliga beloppet innan jordbruksprisförhandlingarna är avslutade.

Åtgärder av det här slaget har givetvis särskild betydelse i tider med snabba prisstegringar. Matprisstödet har ju också hela tiden varit kombinerat med ett prisstopp på de berörda viktiga baslivsmedlen. Nu har prisstoppet dessutom utvidgats till att gälla vissa andra varor, bl. a. byggnadsmaterial. I det fallet får dock åtgärderna en mera kortsiktig effekt, eftersom det rör sig om ett prisstopp i vanlig mening, och dispensmöjligheten måste självfallet komma till användning.

Herr talman! Jag vill till sist säga ett par ord om en liten formulering i finansutskottets betänkande. Jag tänker på det avsnitt på s. 26 där man talar om tolv månadersperioden april 1974 till mars 1975 vad avser matprisåtgärderna. Den formuleringen får inte förleda någon att tro att det nu aktuella matprisstödet skall upphöra med utgången av mars månad nästa år. Jag utgår som självklart från att regeringen när följdpropositionen framläggs för riksdagen kommer att på vanligt sätt anvisa medel för hela nästa budgetår.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Under de senaste åren har regeringen fört en framgångsrik ekonomisk politik. Sverige har klarat lågkonjunktorens svårigheter bättre än andra länder. Vi har haft liten arbetslöshet. Vi har inte besvärats av nämnvärda prisstegringar. Vår ekonomiska tillväxt har varit god. Folkflertalet har fått en betydande standardförbättring.

Finns det någon i den här kammaren, herr talman, som skulle vilja påstå att det här är en riktig beskrivning av hur regeringen klarat den ekonomiska politiken under de senaste åren? Jag tror inte det finns en enda av kammarens ledamöter som är beredd att kliva upp och säga detta. Inte ens finansministern — och allra minst alla de medborgare som har levat i den verklighet som regeringens ekonomiska politik har skapat — torde vara redo att göra ett sådant erkännande. Hur har det varit i stället?

Jo, konjunkturedgången i Sverige har blivit djupare och mera långvarig än i flertalet andra länder.

Den ekonomiska tillväxten låg väsentligt under Västeuropas genomsnitt. Hade vi kunnat hålla samma takt — jag har påmint om det här förut — som våra konkurrentländer under 1970-talet, skulle vi i dag ha kunnat förfoga över 15 000 miljoner kronor mera än vad vi nu kan göra.

Vi har fått en betydligt högre arbetslöshet än någon gång under efterkrigstiden, ungefär två arbetslösa per ledig plats i stället för — som under 1960-talet — en och en halv eller två lediga platser per sökande. Arbetslösheten har drabbat nya grupper.

Trots den inhemska stagnationen har priserna skjutit i höjden. Inte sedan Koreainflationens dagar har prisstegringarna varit så kraftiga. Och frågan är om vi inte i år kommer att överträffa Koreainflationen.

Sverige har alltså drabbats av ekonomins engelska sjuka, av stagflation.

Det skall gärna medges, att det finns länder vilkas ekonomi har brottats med ännu större svårigheter än i Sverige. Misslyckandena har där lett till regeringsskifte. Storbritannien med sina sedan lång tid tillbaka kroniska ekonomiska problem utgör, liksom Danmark, ett aktuellt exempel på detta.

Men inte i något annat västerländskt industriland har regeringen haft så stora möjligheter att kontrollera ekonomin som i Sverige. Den offentliga sektorns sammanlagda inkomster uppgår till mer än halva bruttonationalprodukten. Genom AP-fonden behärskas halva kapitalmarknaden. Genom emissionskontroll och valuta- och kreditregleringar har regeringen ett avgörande inflytande – direkt eller indirekt – över kreditmarknaden i övrigt. Statens direktkontroll över näringslivet har steg för steg byggts ut. Genom en rik och växlande flora av bidrag och subventioner kan utvecklingen i vårt näringsliv påverkas. Begreppet myglingsekonomi, som finansministern tycker väldigt illa om, är inte min uppfinning – det vet finansministern – men rätt tolkat saknar det begreppet inte berättigande. Hela bostadssektorn har under decennier kontrollerats av statsmakterna. Vi har en skattebelastning som ligger på världstopp.

Orsakerna till att de senaste årens ekonomiska politik varit så föga framgångsrik kan alltså *inte* rimligen vara att vår regering har saknat nödvändiga kontroll- och styrmedel. Misslyckandet måste ha berott på någonting annat – på att regeringen utnyttjat sina politiska möjligheter på ett felaktigt sätt. En känd ekonom har som bekant använt uttrycket ”pervers” i sin rubricering av regeringens stabiliseringspolitik under de senaste åren.

Det finns mot den här bakgrunden anledning att påminna om att en enig demokratisk opposition under hela denna period anvisat andra vägar och lagt fram alternativa förslag, som syftat till att ge samhälls ekonomin den stimulans som den behövde. Vid nio olika tillfällen under perioden sedan 1971 har denna opposition genom reservationer i riksdagens finansutskott lagt fram förslag till en aktiv och effektiv ekonomisk politik. Det var kommunisterna och socialdemokraterna som i skön gemenskap sade nej till de här kraven på kraftfulla stimulansåtgärder. Det var de som valde att i stället föra en politik som bara gjorde problemen värre. Det var de två partierna som fördubblade löneskatten i ett läge av hög arbetslöshet våren 1972. De föredrog att med AMS-åtgärder söka bot, när friställning redan blivit ett faktum.

Om det är några som har påmint om det svenska skattesystemets starkt bidragande roll i den här negativa utvecklingen, så är det vi moderater. De orimligt höga margineffekterna har verkat återhållande på initiativ och nyskapande. De har samtidigt varit en starkt bidragande orsak till höga lönekrav – motiverade av i och för sig berättigade önskemål att kompensera inträffade prisstegringar. De har lett till att prisstegringsvägen har fått ytterligare kraft.

Normalinkomsttagaren har under den här perioden – trots stora lönepåslag i kronor och ören räknat – inte fått någonting över av sin löneökning, när höjda skatter och stigande priser har tagit sitt. Detta

orsakssammanhang har vi sedan länge påtalat, och till en början stod vi som bekant ensamma.

I dag står vi inte längre ensamma i vår kritik av skattesystemet. Det vi sade för två tre år sedan talar i dag alla om. Inte bara skattebetalarna själva utan även fackliga företrädare har öppet erkänt skatteutvecklingens obönhörliga och förödande logik.

"Avtalsarbetet som en väg till standardförbättring håller på att tunnas ut" – förklarade LO-chefen nyligen i intervju i Veckans Affärer. Och han tillade att "politikerna måste föra en sådan ekonomisk och social politik, att löntagarna får utrymme att avtalsvägen förbättra sin standard". Utan den utlovade skattesänkningen för nästa år "skulle vi inte heller då kunna föra en lönerörelse". I en annan, något senare, intervju understryker LO-chefen att skatteskalorna är för höga "för folk med vanliga inkomster" och gör dessutom gällande att dagens arbetsgivarvax inte är "någon bra väg".

Hans slutsatser är som hämtade ur de senaste årens moderata motioner.

Den tyngsta efterfrågefaktorn i vår svenska ekonomi är de enskilda människornas konsumtion, och konsumtionsmöjligheterna avgörs i sin tur av skattebefastningen.

Mellan efterfrågan och sysselsättningen föreligger också ett direkt samband. Om lönerna skall kunna ökas, måste produktiviteten öka. Men om produktiviteten ökar utan en motsvarande ökning av efterfrågan, blir resultatet obönhörligen arbetslöshet, eftersom det i ett sådant läge krävs färre människor för att klara en oförändrad produktion. Man har som bekant räknat med att en årlig volymökning av mellan 5 och 10 procent skulle behövas för att ge täckning för den ökande kostnadsbelastningen. De senaste årens låga privata konsumtion – som till stor del beror på det orimliga skattesystemet -- utgör alltså en av förklaringarna till våra arbetslöshetsproblem.

Vår ekonomi brottas dessutom med långsiktiga problem, som delvis sammanhänger med det av socialdemokraterna högt älskade begreppet "det starka samhället". Den offentliga sektorn har växt alltför snabbt jag vet inte hur många gånger jag har tjatat om det. Stat och kommun har alltför fort rest nya krav på skatteinkomster och på att få förfoga över en växande andel av våra gemensamma resurser. Tendensen från mitten av 1960-talet och fram till nu är alldeles klar. Men om vi ser framåt och drar ut de senaste årens utvecklingslinjer några tiotal år – exempelvis fram till 1984 eller 1990 – blir resultatet rätt skrämmande.

Det offentliga inkomster motsvarar i dag något mera än halva vår samlade produktion. År 1984 skulle andelen ha stigit till 62 procent och sex år därefter till 70 procent.

I dag betalar normalinkomsttagaren – och till den gruppen hör som bekant större delen av den arbetande befolkningen – omkring 60 procent av sin inkomst i skatt. Jag medräknar då de indirekta skatterna och tar också upp arbetsgivaravgifter och arbetsgivarnas sociala kostnader som en del av lönen, vilket faktiskt blir allt nödvändigare ju längre diskussionen går om att föra över skatt från enskilda – och därmed eljest förväntade lönestegringar -- till produktionen. Det är ett logiskt riktigt betraktelse-

sätt. Om utvecklingen får fortsätta, kommer dessa 60 procent att år 1984 uppgå till 70 och 1990 till 80 procent av inkomsten. Dessa siffror visar vilken liten löneandel som den enskilde skulle få förfoga över om man tar hänsyn till hela den samlade "lönekakan".

I detta räkneexempel förutsätts naturligtvis att en viss ökning av den privata konsumtionen måste ske även under kommande år. Men den ökningen blir beroende av olika slags sociala bidrag. Pengarna blir alltså bundna eller beroende på att olika villkor för bidragens lyftande fullgörs. Och pengarna blir dessutom "dyrare", eftersom ett ökat bidragssystem med nödvändighet förutsätter en växande byråkratisk administrativ apparat. Den enskilde blir därigenom mer och mer beroende av myndigheter. Valfriheten minskar.

Men sannolikt, eller skall vi säga förhoppningsvis, kommer inte utvecklingen att följa denna trend. Den kommer att korrigeras, att läggas till rätta, därför att de enskilda medborgarna inte kommer att finna sig i att dessa "visioner" förverkligas. Väljarna kommer att framtvinga en ny politik, som i ökad utsträckning tar hänsyn till deras individuella ekonomiska intressen, till deras egen valfrihet. Jag delar alltså helt LO-ekonomen Anders Leijons kategoriska konstaterande för någon tid sedan i tidskriften Fackföreningsrörelsen, att "det inte kommer att vara möjligt att ändra skatterna i någon annan riktning än nedåt under de närmaste åren. Detta gäller oavsett hur man tar ut dem."

Det finns också andra skäl än hänsynen till den enskilde medborgaren som individ som nödvändiggör en inbromsning. Jag tror personligen helt enkelt inte att det är möjligt att inom ramen för vår svenska marknadsekonomi driva den offentliga sektorns utveckling – och jag syftar naturligtvis hela tiden på den offentliga sektorn ställd i relation till den enskilda, inte som en absolut komponent – mycket längre utan att hela vår ekonomis funktionsförmåga allvarligt rubbas. Dagens ekonomiska problem skulle mångdubblas, om denna utveckling fullföljdes.

Tendenser i den här riktningen har emellertid redan gjort sig gällande. Investeringsutvecklingen i näringslivet har inte varit tillfredsställande. Nyföretagsamheten har varit utomordentligt låg och inte ens tillnärmelsevis motsvarat vad framtiden kräver. Delvis har detta berott på otillräcklig självfinansieringsförmåga, delvis på bristande optimism och framtidstro. 1965 uppgick de privata investeringarna utom bostäder till i runt tal 10,5 procent av bruttonationalprodukten. Åtta år senare var andelen något över 9 procent. Att våra exportföretag i år sålt över alla förväntningar, att konjunkturen i omvärlden skapat en efterfrågan och möjliggjort en prisutveckling, som ingen tidigare hade räknat med, ändrar inte på något sätt helhetsbilden av framtidsutsikterna.

Mot denna bakgrund är de framtidsvisioner som vissa regeringsledamöter har ägnat sig åt under den senaste tiden oroande. I syfte att på längre sikt försöka råda bot på de allvarliga sysselsättningsvärigheter som man uppenbarligen förutser och som den egna politiken har medfört vänder dessa talesmän blickarna mot den offentliga sektorn. Jag menar att det är ansvarslöst att på detta sätt försöka intala människorna att det svenska folkhushållets framtida problem skall kunna lösas genom att vi tar ut en ännu större och växande andel av människornas inkomster till

olika offentliga utgifter.

Låt mig påminna om — jag tror att det kan vara värdefullt ibland att se tillbaka — att vi under 1960-talet inte hade några egentliga sysselsättningsproblem. För 1970 års långtidsutredning var det stora problemet bristen på arbetskraft. Sedan blev — som en följd av den politik som regeringen har fört — arbetslösheten det stora problemet. Skall den offentliga sektorn byggas ut — vilket i och för sig inte är osannolikt — måste detta förutsätta en motsvarande expansion också av den enskilda sektorn. Skall vi i Sverige solidariskt kunna lösa olika, angelägna trygghets- och vårdproblem, då måste vi alltså genom ökad produktion och höjd produktivitet betala vad detta kostar. Att i debatten om framtidens sysselsättning helt lämna finansieringsfrågorna utanför analysen är, menar jag, oförsvarligt.

Men alldeles oberoende av om våra skatter tas ut på vanligt sätt av den enskildes lön eller på den enskilde medborgarens konsumtion, eller om de förvandlas till arbetsgivaravgifter eller produktionsskatter, blir det ändå i sista hand den vanlige inkomsttagaren — eller skall vi säga den vanlige konsumenten — som måste betala vad det här kostar. Det går inte i längden att manipulera med formerna för skattens uttagning och därigenom försöka föra medborgarna bakom ljuset.

En fri demokrati, där de enskilda medborgarna själva kräver och även väntas kunna utöva inflytande på den politiska och ekonomiska utvecklingen, förutsätter förmåga att klart överblicka hur de skilda individuella önskemålen gentemot samhället skall finansieras. Sambandet mellan en förmån och priset för denna förmån måste i en demokrati vara så påtagligt och klart att den som reser krav har klart för sig vad det kostar att tillgodose kraven. Skulle vi i vårt land i växande grad gå över till ett system, där skattebelastningen doldes och flyttades över från den enskilde medborgaren till företagen och lades på deras utnyttjande av arbetskraft och andra produktionsfaktorer, dvs. att den kom till uttryck enbart genom prisbildningen eller genom lägre löner än man annars skulle få ut, då skulle — vågar jag påstå — inte bara den fackliga friheten försvinna, utan då skulle också en väsentlig förutsättning för medborgarnas möjligheter att överblicka och påverka samhällsutvecklingen äventyras.

Herr talman! Anledningen till vår opposition mot den hittillsvarande utgifts- och skattepolitiken är inte bara att den hotar en sund ekonomisk utveckling, utan också att den riskerar att leda till vad somliga kallar för ett "överhetssamhälle", eller ett "förmyndarsamhälle". Den socialdemokratiska politiken leder till ett ökat beroende för den enskilde medborgaren, även om syftet säges vara — och ofta säkert också är — att ge individen ökad trygghet. En sådan trygghetssträvan, byggd på ett alltmera kollektivt fördelningssystem, går i längden knappast att förena med de krav på oberoende som i varje fall vi moderater reser och som för oss är en naturlig och självklar byggsten i ett fritt och demokratiskt samhälle.

Det torde knappast komma som någon större överraskning, om jag säger att ett växande antal svenska medborgare i dag ifrågasätter det riktiga i att fortsätta en skattepolitik som lett till att medborgarna och inte minst barnfamiljerna och pensionärerna fått för litet pengar kvar att

lösa sina försörjningsproblem med.

Det är inte någon enda som har bestritt att vi alla har en solidarisk förpliktelse att hjälpa dem som har det svårt i samhället till rimlig standard och ge dem all den vård, det stöd och den hjälp de behöver. Här om, liksom om de konkreta åtgärder som vidtagits i detta syfte, har förelegat politisk enighet. Men det finns inget förnuft i att fullfölja en skattepolitik, som gör en oavlättligt växande andel av befolkningen beroende av bidrag och offentligt stöd. En sådan politik begränsar medborgarnas valfrihet, gör dem beroende av administrativa beslut och av det byråkratiska systemets företrädare på skilda nivåer. Och att kalla de många hundratusentals människor, som protesterar mot de tankegångar som ligger bakom dessa tendenser i den socialdemokratiska politiken, för egoister är inte bara sakligt ogrundat, det är dessutom kränkande och förolämpande mot människor som strävar efter att göra rätt för sig, att göra en insats inte bara för sig och de sina utan också för det samhälle som de verkar i.

Herr talman! Det är mot den allmänna bakgrund jag här redovisat som vi moderater har tagit ståndpunkt i finansutskottet. Vi har där fullföljt de strävanden som de tre icke-socialistiska partierna gjort till sina under de senaste åren, då dessa partiers företrädare gemensamt hävdade att allmänt verkande stimulansåtgärder bäst skulle gagna det svenska folkhushållet och de enskilda medborgarna. Socialdemokraterna har systematiskt arbetat med sina selektiva åtgärder, sina punktinsatser. De har successivt byggt ut bidragssystemet med nya inslag, som har höjt den totala utgiftsnivån och lett till krav på höjda skatter i framtiden. Den socialdemokratiska politiken har dessutom arbetat med riktade stödinsatser för olika slags investeringar eller till olika slags företag, vilka även de - i och för sig befogade insatser - har krävt en utbyggd fördelnings- och kontrollapparat och vidgade möjligheter att dirigera.

Det är av samma skäl som vi nu motsätter oss en ytterligare utbyggnad av skattesubventioneringen av livsmedel. Det är inte konjunkturpolitik, och det hör inte hemma i ett stimulanspaket av detta slag. Jag tror dessutom inte att medborgarna har något emot att betala vad deras mat kostar, under förutsättning att skattepolitiken ger den enskilde tillräckligt mycket kvar efter skatt. Det är därför vi har förordat en rejäl sänkning av mervärdeskatten framför en utbyggd subventionering, som skattebetalarna ändå själva ytterst måste betala.

Det förvånar mig att man inte från jordbrukarhåll har reagerat starkare mot den subventionslinje som jordbrukspolitiken nu tycks vara på väg in i. Vi har i Sverige under efterkrigstiden kunnat undvika uppsplitande politiska strider om ersättningen till jordbruket. Jag tror att en viktig orsak är just den, att jordbrukarna fått sin betalning via priserna. Men om vi får ett system där jordbrukarna i stället skall få betalt över statsbudgeten, vågar jag förutspå att den dagen inte är alltför avlägsen, då det kommer att stå strid i denna kammare om de miljardbelopp som det kommer att bli fråga om. Jag tror inte att jordbruket har något att vinna på en utveckling som fortsätter åt det hållet.

Det förslag som socialdemokraterna i år så småningom tvingades lägga fram sedan oppositionen tagit initiativet och i början av riksdagen

presenterat sina förslag till stimulansåtgärder – var utformat på principiellt samma sätt som tidigare. Bortsett från det angelägna och av inflationen betingade bidraget till barnfamiljer och pensionärer, har vi moderater motsatt oss regeringens uppläggning. Vi har vidhållit kravet på en ordentlig, allmänt utformad stimulanspolitik.

En starkt bidragande orsak till detta ställningstagande har, herr talman, också varit den allmänna grundsyn på det politiska läget efter valet som vi har företrätt och som vi fortsätter att hävda. Vi har den uppfattningen att en av orsakerna till att så många väljare i valet gav uttryck åt sitt förtroende för de demokratiska oppositionspartierna var önskemålet att försätta den socialdemokratiska regeringen i minoritet och att ge Sverige en bättre regering. Detta önskemål har vi ansett det vara vår skyldighet att lägga till grund för vårt politiska handlande här i riksdagen.

Den omsländigheten att socialdemokratin genom 1973 års val har fått sin minoritetsställning ytterligare markerad och i dag har 156 ledamöter här i kammaren mot den demokratiska oppositionens 175 kan inte rimligen utgöra något motiv för oss att *avstå* från att hävda vad vi tidigare ansett vara rätt och riktigt. Det kan inte rimligen åvila en opposition att genom uppoffringar försöka rädda regeringen från voterings- eller lotterinederlag i riksdagen. Om någon skall göra uppoffringar måste det vara minoritetsregeringen. Och vill regeringen inte göra det, inte anpassa sig efter det politiska läget, då bör regeringen självfallet dra konsekvenserna av det och avgå. Så skall det parlamentariska livet fungera, och så fungerar det som bekant i andra parlament.

Denna politiska grundsyn utgör alltså en av anledningarna till att vi ställt oss vid sidan av den uppgörelse som socialdemokraterna, centern och folkpartiet träffat. Vi kritiserar inte gärna de två senare partierna. De har säkert sina bevekelsegrunder för sitt handlande. Vi betraktar samarbetet mellan de demokratiska oppositionspartierna som ett givet villkor för att bringa den socialdemokratiska regeringen på fall. Vi har alltid varit och är fortfarande beredda att förhandla med de övriga demokratiska oppositionspartierna i olika frågor, om vi därigenom kan bidra till att förstärka trovärdigheten för ett gemensamt borgerligt uppträdande och en framtida borgerlig regering. Vi har visat att vi är beredda att i olika sammanhang göra avsteg från vår egen politik till förmån för den samlade borgerligheten.

Men denna strävan att förhandla sig fram till en gemensam politik kan inte rimligen omfatta även den socialdemokrati, gentemot vilken vi ser som en av våra allra viktigaste uppgifter att bedriva opposition. Trepartisamarbete är vi moderater alltid beredda att medverka i – däremot icke i ett fyrtispartisamarbete i andra frågor än sådana, där vi bedömer att ett gemensamt uppträdande av de demokratiska partierna är önskvärt eller nödvändigt för vårt lands bästa. I verkligt stora frågor är vi alltså givetvis beredda till det.

Det här innebär inte att vi gör den politiska striden till något slags självändamål. Men jag kan icke dela herr Ekströms uppfattning, som han hävdade från talarstolen för en stund sedan, att det är "en styrka för det svenska parlamentariska systemet" att man nu gjort upp i finansut-

skottet. Herr Ekström må naturligtvis ha vilken uppfattning som helst, men jag kan inte förstå honom. Jag tycker tvärtom att det som hänt inte är en styrka för det parlamentariska systemet och att det borde skapa stora bekymmer inte minst för socialdemokraterna själva. Men det är deras eget problem.

Vi skall inte glömma bort att regeringspartiets företrädare under en lång tid förklarat att en sänkning av mervärdeskatten i konjunkturstimulerande syfte var både principiellt och sakligt helt felaktig. Man har gjort allt vad man kunnat för att sprida den uppfattningen bland sina medlemmar, bland sina väljare och inom hela svenska folket. Men sedan, när man väl vunnit spridning för sin principiella inställning, träffar man en uppgörelse som innebär att man använder just den metod som man anser förkastlig.

Vad skall väljarna tro på när man gör sådana här helomvändningar – som jag kallar dem, för att inte använda lantbrukets terminologi? Vi kan avläsa en del av reaktionerna i den socialdemokratiska pressen, och jag tror mer på dem än på den deklaration om det berättigade i handlandet som herr Ekström gjorde. Om tillvägagångssättet verkligen är en sådan styrka för det parlamentariska systemet som herr Ekström hävdar skulle alltså den socialdemokratiska regeringen i fortsättningen arbeta efter samma principer som nu: efter att först ha utdömt ett visst förfarande godtager man det sedan i riksdagen. Jag tror inte att det är nyttigt för svenskt politiskt liv att göra på det sättet. Vi skall vårda det förtroende som vi måste ha för att kunna bedriva vår verksamhet här i riksdagen.

Till sist, herr talman – varje demokrati, och naturligtvis även vår, förutsätter en fungerande och effektiv opposition. Hela det parlamentariska systemet bygger på det. Vårt lands demokratiska opposition har mötts med ett ökat gensvar från de enskilda människornas – väljarnas – sida. Den socialdemokrati som vi efter måttet av vår förmåga sökt förpassa från regeringsmakten har under de senaste åren drabbats av så kraftiga förluster att de marginaler som nu står till förfogande är mycket begränsade. Man kan i dag faktiskt ifrågasätta socialdemokratins moraliska rätt att regera landet. I den situationen finns det ingen anledning att vika undan. En opposition som varit så framgångsrik som vår är skyldig att fortsätta det arbete som lett till att stödet från väljarnas sida har ökat. För oss moderater är det alltså självklart att här i riksdagen fullfölja den politik som vårt parti gick till val på.

Herr HELÉN (fp):

Herr talman! Jag tror inte att väggarna bågade av de trumpetstötter som herr Bohman slutade med. Det kunde väl finnas skäl att fånga upp en och annan av dem. Jag skall bara notera meddelandet att herr Bohman avser att blåsa till strid för högprislinjen när det gäller de dagliga livsmedlen – ett meddelande som får tala för sig självt.

Jag noterar också att han slutade med att understryka det självklara i att man fullföljer den politik som det egna partiet gått till val på. Detta är en självklarhet – men det gäller att fullfölja den inte bara i ord utan också i handling. Vi från folkpartiet gick till val på parollen att det måste löna sig att arbeta, och vi åskådliggjorde den tesen med att visa hur

orimliga marginaleffekterna är för människor i vanliga inkomstlägen. Om några månader kommer riksdagen att med en ganska bred enighet kunna rösta igenom ett utredningsförslag just om att ta bort de orimliga marginaleffekterna, som har gjort att det inte lönar sig att arbeta. Vi gick till val på trygghet i jobbet. Nu arbetar riksdagens inrikesutskott med förslag i sysselsättningsfrågorna, och ett krav på beslut redan i år om en arbetslöshetsförsäkring för alla kan beslutas här i kammaren om några veckor. Vi gick till val på att stimulera svensk ekonomi genom en rörlig finanspolitik, bl. a. med en sänkning av moms. Det beslutet bör kunna fattas här i dag.

Det här är uttryck för att den parlamentariska situationen som väljarna skapade på valdagen den 16 september 1973 – och som naturligtvis från många utgångspunkter inte var bra – ändå kan hanteras så, att det väljarna lyssnade till i valrörelsen kan förvandlas från argument till handling på ganska kort tid.

Detta fordrar en kort historik.

Får jag påminna om att det var rätt många som sade sig att 1974 väl ändå måste bli ett bra år. Efter alla vedermödor och besvikelser under åren 1971 och 1972 hade ju ändå ett och annat börjat rätta till sig under år 1973. Exporten sköt fart. Vi fick en välkommen förstärkning av handelsbalansen. Arbetslösheten, som hade slagit svåra rekord under 1971 och 1972, upphörde att öka och visade tecken att vissa månader vika nedåt. När sedan den högkonjunktur som vi hade kännning av på exportsidan nådde hemmamarknaden skulle väl ändå de värsta problemen vara förbi. Vi skulle få ett andrum och kunna ta itu med de problem för den fulla sysselsättningen på längre sikt som vi såg så tydliga spår av och som måste lösas. Högkonjunkturen under slutet av 1973 och under 1974 skulle ge Sverige både tid och resurser för det arbetet. – Så såg förhoppningarna ut.

Men det gick inte så. Den efterlängtdade högkonjunkturen, som hade kunnat dra en barmhärtighetens slöja över misslyckandena på konjunkturpolitikens område under början av 1970-talet, knäcktes redan i sin början. Därför var läget när den nya riksdagen samlades inte bara mandatmässigt utan också ekonomiskt krångligt. Hur länge skulle den uppflamnade oljekrisen vara? Vilka möjligheter hade industrin att hålla uppe produktionen? Hur skulle konsumenterna reagera på den krisstämning som började breda ut sig? Hur skulle den pågående avtalsrörelsen avlöpa? Det var en hel del som var osäkert, och det var svårt att skaffa sig en välgrundad uppfattning.

Men signalerna från en rad ekonomiska bedömare blev så småningom allt tydligare: Priserna skulle komma att skjuta i höjden under året – det skulle bli det allt överskuggande problemet. Efterfrågan skulle ligga en bra bit under utbudet. De uppåtgående konjunkturerna hade fått sig en knäck. Om detta var ekonomerna ganska ense.

Regeringen hade litet svårt att uppfatta signalerna. När finansplanen lades på riksdagens bord befanns det att man inte hade förmått eller velat samla ihop intrycken till slutsatser. Redogörelsen för problemen var nog korrekt och ganska fullständig, men de slutsatser som alla väntade på uteblev. Man var "genuint" osäker, sade regeringen.

Vi trodde på det, även om det var litet svårt att föreställa sig finansminister Sträng i rollen som genuint osäker — det är ju inte precis den roll som han har velat framträda i. För oss var dock en sak klar redan i januari: eftersom det mesta pekade på att efterfrågan så småningom skulle sjunka till följd av prisstegringar, måste snabba motåtgärder sättas in. Kardinalfelet med svensk konjunkturpolitik har ju varit att man väntat för länge både med att stimulera och med att dämpa konjunkturen. För oss var det oacceptabelt att de stigande oljepriserna skulle betalas med högre arbetslöshet och försämringar för de enskilda människorna. Folk måste, trots de högre priserna, också i fortsättningen få råd att köpa vad de anser sig behöva. Det var utgångspunkten.

Med dessa föresatser krävde jag vid riksdagens början breda stimulansåtgärder. Sänkning av momsen under en begränsad tid var ett av huvudkraven. Vi har under många år från folkpartiet drivit tanken att den indirekta skatten skall användas i syfte att jämna ut svackor i efterfrågan. Det är den effektivaste vägen att snabbt hålla uppe eller dämpa efterfrågan. Men då måste momsen vid behov kunna sänkas, inte bara höjas. Nu gällde det närmast vilken storlek en sänkning av mervärdesskatten borde ha för att ge erforderlig effekt. Vi stannade i folkpartiets och centerns gemensamma motion för 5 procent och markerade i samma motion att 3 procent var den minsta sänkning som borde komma i fråga för att effekten skulle bli märkbar. Därutöver föreslog vi att barnfamiljer och pensionärer skulle tillföras extra kassaförstärkningar. Bidrag till företag som passar på att ställa om tekniken till energisnålare varianter borde också ingå. Vi fann det värdefullt att centern anslöt sig till det krav på momssänkning som vi först hade tagit upp, och vi markerade tillsammans att mittenpartierna hoppades på en bred uppslutning kring de här förslagen.

Så kom — sedan avtalsförhandlingarna hade slutförts, sedan motions tiden hade gått ut och sedan bensinransoneringen hade upphört — regeringens variant på stimulansåtgärder. Vi kände igen mycket från mittenmotionen. Men förslag om momssänkning saknades. Omfattningen av åtgärderna var enligt vår mening för begränsad. Den svarade inte mot exempelvis de 4 miljarder kronor som hushåll och företag fått i ökad belastning, i minskad köpkraft, genom oljeprisstegringarna. Det fanns, tyckte vi, ändå en möjlighet att lägga samman olika förslag när nu finansutskottet hade fått dem på bordet.

Med den målsättning vi hade — att hushållen *snabbt* skulle få den hjälp mot prisstegringarna som de behövde och att detta så långt möjligt skulle ske på de vägar vi föreslagit — var det självklart att utskottsarbetet måste få formen av förhandlingar. Vägen genom ett eventuellt nyval kunde på ett oacceptabelt sätt ha försenat den nödvändiga satsningen, och säkerheten att den vägen nå resultat var begränsad. Demonstrationspolitik har varken den enskilde eller landets ekonomi någon nytta av i sådana här lägen.

Nu finns finansutskottets förslag på riksdagens bord. Resultatet står vi för. Barnfamiljerna får ett extra barnbidrag. Pensionärerna får ett extra pensionstillskott. Sammanlagt 1,5 miljarder kronor förs ut i marknaden tack vare sänkningen av momsen med 3 procent under cirka ett halvt år.

För en vanlig tvåbarnsfamilj betyder det att hushållskassan under den här tiden drygas ut med mellan 300 och 400 kronor. Omsättningen i butikerna bör kunna stiga med inemot 1,5 miljarder, eftersom inte en enda krona av denna stimulans utlöses om det inte sker genom köp. Tillsammantaget står – utöver vad avtalsrörelsen förde med sig – 4 miljarder till buds på marknaden. Det är 1 200 miljoner kronor mer än vad regeringen föreslog när den sent omsider lade sin lilla finansplan på dagen för den allmänpolitiska debatten. Om den större ramen blev det alltså så småningom enighet mellan tre partier i finansutskottet.

Bakom den enigheten måste rimligen ligga ett farväl för alltid till finansminister Thorssons trista och felaktiga teorier från 1920-talet som gått igenom även på senare år och spökat till och med i det nya riksdagshuset. Denne annars så förträfflige man levde i den falska tron att staten skall dra åt svängremmen, när tiderna ser ut att bli sämre framöver. Att ta in mer pengar till staten och skära ner de offentliga utgifterna just då, det var hans medicin. Och ibland har man undrat om namnet på finansministern bara var Thorsson; då och då har det låtit som om herr Sträng varit inne på samma tankegångar. Redan 1930-talet underkände den medicinen. Man kom till insikten att generella stimulanser och uppsökande, selektiva stimulanser måste gå hand i hand. Socialdemokraterna har ibland stångats för att slippa de generella åtgärderna, i varje fall när det är fråga om stimulanser i form av skattesänkningar. Det är därför som det har blivit nödvändigt att någon gång komma ur den onda cirkeln, så att momsen längre framöver i lägen då man behöver bromsa kan höjas, men då från en lägre procentnivå än från den höga där vi hittills har befunnit oss.

Att striden för den rörliga finanspolitiken den här gången kom att gälla den formella procentsatsen för momsen har en del utnyttjat för att kalla förhandlingarna ett schackrande. Att veckoköpsnotan i butikskassan automatiskt sjunker för kunden från 117:65 kronor till 113:64, alltså med mer än 4 kronor, framställs som ointressant. Att normalfamiljen får mellan 300 och 400 kronor mer att röra sig med i sin hushållskassa förtigs. Att svensk hemmamarknadsindustri får det lättare att anställa folk för att producera just dessa varor struntar man i sin bevisföring. Det här förtalet kommer i en del fall från folk som annars angriper oss för att bara prata och inte göra något för att förbättra det vanliga hushållets ekonomi. Det är samma kritiker som först klandrar oss för att bara prata, som sedan går över till att klandra oss för att vi är förhandlingsvilliga och som till sist påstår att det är de själva som vill skydda Sverige från att politiken skall bli föraktad. Det är en handske som jag gärna tar upp och kastar tillbaka. Mitt svar är: Det finns lägen när respekten för det politiska arbetet hålls bäst uppe med hårda argument och ordstrider, och dessa kan sluta med ett nyval – det håller jag helt med herr Fäldin om. Det finns andra lägen – och dit hör Sveriges ekonomi vintern, våren och sommaren 1974 – då praktiskt säkra resultat kan nås endast genom förhandling. Jag är övertygad om att de flesta – löntagare, konsumenter och företagare – anser det vara naturligt att politiska partier skall kunna komma överens när det krävs för att förstärka hushållsbudgeten och rädda sysselsättningen. Det är viktigare än

att vissa andra människor – välplacerade i den offentliga debattens skrivbordslådor – alltid vill se politiken som ett spel.

Det är de som kallat förhandling och kompromiss för ett narrspel som i själva verket bedriver sitt eget narrspel när de låtsas att det är de och inte vi som strider för att politiken skall tas på allvar. Endast under en förutsättning kunde förhandlingarna ha gått över i något som med rätta hade kunnat kallas schackrande. Det hade varit om vi gått över gränsen för vad vi själva ansett sakligt riktigt. Folkpartiet och centern angav i den gemensamma motionen klart och tydligt att en meningsfull momsänkning till 3 procent är möjlig. Under den gränsen vägrade vi att gå, därför att vi klart sagt ut att det skulle ha betytt ett brott mot vår egen övertygelse.

Det fula i svensk politik hände inte vid eller kring förhandlingsbordet i februari 1974. Det fula hände i de hycklande kommentarerna, i skvallret och förtalet. Man kan ha viss förståelse för att de här i kammaren som står vid sidan av beslutet finner de här rönnbären sura. *Men* den sura rönnbärssmaken är i alla fall långt friskare än den unkna låtsasomsorgen om riksdagsarbetets anseende som förekommit i en del andra kommentarer.

Folkpartiet har länge arbetat för att få förståelse för att momsen skall användas som finanspolitiskt instrument – att den skall kunna sänkas, inte bara höjas. Nu har vi fått förståelse för det. Det är vi glada för. Vi ser det som en framgång för en central tanke i folkpartiets ekonomiska politik. I den begränsade meningen är den här dagen rent av litet historisk.

Överenskommelsen i finansutskottet garanterar att ekonomin får sin stimulans redan under det närmaste halvåret. Utan uppgörelsen hade vi haft ett sämre utgångsläge för att angripa de långsiktiga sysselsättningsproblemen. Vi vet inte för hur många sysselsättningen säkras genom uppgörelsen, men att effekterna av att ingenting göra hade blivit risk för ökad arbetslöshet – det är också en självklarhet. I sin ekonomiska översikt säger t.ex. TCO att en ökning av arbetslösheten med 15 000 -20 000 under år 1974 skulle ha varit sannolik om inte stimuleringsåtgärder satts in.

Vad vi nu enats om är en temporär åtgärd. Det finns inslag som är avsedda för stadigvarande bruk. – Jag tänker på bidrag till industrin för att ställa om till energisnålare processer. Men det är självklart att det är åtgärder av en helt annan typ som behövs för att klara den fulla sysselsättningen för 1970- och 1980-talen. Det är med odelad glädje jag ser hur det socialdemokratiska partiet *nu* engagerar sig i den här frågan. Vid en särskild konferens i nästa vecka inbjuder man alla intresserade att lyssna till den egna uppläggningsen. Så sent som för ett år sedan förnekade man att det fanns behov av att sätta i gång just det arbetet. Man avslög folkpartiets krav på just en sådan sysselsättningsutredning. Man hade uppenbarligen inte helt blivit på det klara med hur djupgående sysselsättningsproblemen var.

Från folkpartiet kommer vi att kasta oss in i det arbetet med entusiasm men också med bestämda avsikter. Räddningen för den fulla sysselsättningen ligger inte i mer centralstyrning och planhushållning. För

att klara den fulla sysselsättningen måste vi ta till vara den initiativkraft och den uppfinningsrikedom som finns i svenskt näringsliv både bland företagare och anställda. Den kraftkällan kan man aldrig flytta över till kanslihus eller industriverk. Därför måste beslutsfattandet ligga kvar ute i företagen. Därför är stödet till nyföretagandet så viktigt. Därför måste vi ha ett förtroendefullt samarbete mellan staten och näringslivet. Vi måste bryta den clinch som sedan några år har rått här. Staten skall ha sin uppgift att dra upp ramarna för verksamheten genom lagstiftning och skattesystem men inom dessa ramar skall besluten kunna fattas självständigt, och i det beslutsfattandet skall de anställda i företagen ha sitt medbestämmande. Men det är just i sin egenskap av anställda, och då skall inte den beslutsrätten gå omvägen genom kanslihuset. Därför fäster vi stor vikt vid att frågan om de anställdas rätt att få del i företagets kapitaltillväxt kan lösas. Det är mycket viktigare ur företagsdemokratisk synvinkel än andra förslag som blåses upp och ges en felaktig beskrivning, t. ex. aktieköpen med AP-pengar.

Den fulla sysselsättningen skall alltså klaras med bibehållande av den svenska blandekonomiska modellen. Den behöver utvecklas och förbättras, men den får inte gröpas ur. Det är det som sysselsättningsutredningen skall ha som en av sina förutsättningar. Då får inte avvägningen mellan jobben i olika branscher eller olika sektorer betraktas som något lagbundet därför att man kunnat dra vissa slutsatser om utvecklingen tidigare här i landet och andra länder. Vi kan inte gå in i arbetet för sysselsättningsplanen med sådana förutbestämda meningar. Det får inte finnas något ödesbestämt i förutsägelseerna om hur många som skall kunna vara sysselsatta på industrisidan. Det här är tvärtom i hög grad fråga om politisk vilja. När vi skall skapa de hundratusentals nya arbetstillfällena, då måste människornas klart redovisade behov vara en av de grundläggande förutsättningarna. Då kommer det av sig självt att bli en kraftig ökning på värd, omsorg och utbildning, men det är i och för sig inte något skenändamål, utan det är verkligen att gå behoven till mötes. De unga människorna vill arbeta på de områdena.

En dyster bakgrund till strävan från vår sida är den ständigt högre arbetslöshetsnivån. Det fanns som alla minns en viss arbetslöshet även under de bästa åren på 1960-talet. Även om vi tar oss tillbaka till sysselsättning på den nivån, och det skall vi, kommer det alltid att finnas behov av en grundtrygghet för den som inte omedelbart får ett nytt jobb eller söker sitt första arbete. Det var under 1960-talet med den mindre arbetslöshet som då rådde som folkpartiet började driva kravet på en allmän arbetslöshetsförsäkring. Det hade sin styrka redan då men det har ökat med de unga människornas erfarenhet från senare års svårigheter att få jobb. Det är helt oacceptabelt att i en arbetskraft på 4 miljoner ca 1,5 miljoner människor skall stå utanför den grundtryggheten. Alla människor skall ha rätt till samma solidariska grundtrygghet vid arbetslöshet som man har nu när man är sjuk eller blir gammal. Vi menar att detta brådskar. Jag tror t. ex. att de unga värnpliktiga som nu rycker ut och som känner stor oro för den första tidens eventuella arbetslöshet inte kan acceptera ett dröjsmål. En islossning tycktes för några veckor sedan vara på gång inom socialdemokratien, men så har det tydligen kärvat

till sig igen.

Ett beslut om en allmän arbetslöshetsförsäkring menar vi i folkpartiet är så viktigt att vi satt det högst på vår reformlista för 1974. Men vi kan ändå konstatera att trots att det kärvat är uppslutningen kring vårt krav om ett principbeslut i år så pass stort att väl bara lotten här i kammaren ser ut att kunna stoppa det. Om det nu skall vara den "lott" som socialdemokraterna vill tilldela den här stora trygghetsfrågan.

Herr talman! Vi lär inte få något nytt tillfälle att i kammaren ta upp sysselsättningen och arbetslösheten innan den stora utredningen tillsatts och innan positionerna låsts i fråga om arbetslöshetsförsäkringen. Därför har jag nu velat betona hur avgörande för oss detta är med sysselsättning för alla och arbetslöshetsförsäkring för alla. Undantag, skenlösningar och reträtter måste te sig särskilt motbjudande för dem som i sin egen vardag har drabbats av hur svårt det är att få ett jobb och — när man inte får det — saknar skydd i arbetslöshetsförsäkringen.

Förr i världen var det liksom en sport inom socialdemokratin att håna folkpartiet för att vi inte skulle våga ta del i kampen mot arbetslösheten. Längde hängde man i träden lösryckta, förvanskade och ibland helt godtyckligt valda påståenden att vi skulle aktivt verka för en viss procent arbetslösa. Den kampanjen har i stort sett upphört, men då och då dyker sådana onda röster upp ur det förgångna. Det finns faktiskt även på regeringssidan goda röster från förr att lyssna till och som tål att höras år 1974. Jag vill påminna om hur Tage Erlander har beskrivit sin kamp för trygghetsgarantierna. Felet med arbetslöshetsförsäkringen var, skrev han, att den inte omfattade alla. Och hans läromästare Gustav Möller hade en ännu storslagnare syn: "— -- den som säger att det är *omöjligt* att ge alla arbetsvilliga sysselsättning — --, den har i själva verket avgivit mänsklighetens bankruttförklaring". Är det för storslaget sagt för att kunna upprepas från regeringsbänken i dag?

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Vår debatt i dag skall gälla ekonomisk politik, men man har ett intryck av att den hellre kan betecknas som politisk ekonomi — detta uttryck då inte använt i den goda klassiska betydelsen. Vad jag avser är naturligtvis att motiven för det majoritetsförslag som nu föreligger från finansutskottet mera har varit politiska hänsynstaganden än ekonomiska. Nyckelorden är härvid vad som står att läsa i utskottets betänkande på s. 25:

"Fördelarna med den här föreslagna kombinationen av åtgärder är enligt finansutskottets sätt att se uppenbara. Härigenom möjliggörs en omedelbar och i tiden begränsad stimulans av den privata konsumtionen. Genom att åtgärden är tidsbegränsad upprätthålls en hög handlingsberedskap inom den ekonomiska politiken. Förslagen får en bred parlamentarisk förankring, som underlättar deras genomförande."

Herr talman! Jag avslöjar väl inga statshemligheter när jag berättar att i den första skrivningen i utskottets betänkande så anfördes det politiska

motivet främst bland skälen. Och där borde det ju i ärlighetens namn också stå.

Finansutskottet skriver att den här kombinationen av socialdemokratiska och borgerliga förslag enligt utskottets sätt att se har fördelar som är uppenbara. Ordet uppenbar bör understrykas. Det betyder enligt ordböckerna att en sak är så klar att meningen genast inses.

Efter allt vad som föregått beslutet i finansutskottet har den citerade satsen en hög kvalitet av självironi.

Den 30 januari 1974 – för sex veckor sedan – utspelades den allmänpolitiska debatten här i riksdagen. Finansminister Sträng utvecklade, vältalig som vanligt, regeringens syn på det ekonomiska läget och på den ekonomiska politiken. Han berörde också de borgerliga partiernas förslag om en tillfällig sänkning av mervärdesskatten på alla varor. Jag skall inte göra några långa citat – den intresserade hänvisas till protokollet. Men en liten sammanfattning kan vara nyttig som påminnelse, allra helst som finansministerns åsikter i denna sak föreföll – och fortfarande förefaller – mycket kloka. Herr Sträng påpekade

att en tillfällig nedsättning av momsens över hela fältet kräver en mycket utvecklad priskontroll, om åtgärden skulle resultera i någon sänkning av priserna över huvud taget,

att en tillfällig momssänkning även om det inte blir någon prissänkning i första ledet – vilket finansministern alltså ifrågasatte – ger till resultat en prishöjning i andra ledet: "för där fungerar prismekanismen, mina vänner, det kan jag garantera",

att det ligger ett antisocialt inslag i kravet på en tillfällig sänkning av mervärdesskatten över hela fältet: "Då får man den situationen att den som har pengar kan göra de inköpen, och den som saknar pengar i den utsträckningen att han i varje fall inte har några reserver blir sämre ställd i det sammanhanget",

att det fordras ett ordentligt kurage för att återinföra en utvecklade moms, eftersom statsmakterna då ovanpå en prisstegringsvåg kommer att lägga den ytterligare prisstegring som momsens återinförande innebär.

Sådan var alltså regeringens bedömning den 30 januari – för sex veckor sedan. Vad har inträffat under mellantiden? Om vi börjar med politiken – har det parlamentariska läget förändrats? Nej, i varje fall formellt är riksdagens sammansättning densamma nu som i januari. Vad har hänt på den ekonomiska fronten? Har där skett förändringar som motiverar att de borgerliga partiernas förslag skall läggas ovanpå regeringens förslag, vilket regeringen hårt kritiserade i januari? Vad som hänt är ju att läget när det gäller oljeförsörjningen blivit mindre besvärligt än det var vid tidpunkten för den allmänpolitiska debatten. Några avgörande skäl på det ekonomiska området som kan motivera regeringens ändrade inställning är det svårt att finna.

Jag vill öppet ställa frågan till finansministern: Är herr Sträng verkligen tillfredsställd med det här innehållet i uppgörelsen med de båda borgerliga mittenpartierna? Är det enligt finansministerns mening – han brukar ju säga den rakt ut här i kammaren – en god ekonomisk politik som där utformas?

Enligt vår mening har regeringens s. k. paket i propositionen 25

försämrats genom att det kombinerats med det borgerliga förslaget om en tillfällig sänkning av mervärdeskatten över hela fältet. Regeringens förslag hade en klar inriktning på bestämda grupper och på bestämda områden, som gjorde att det kunde stödjas även om det enligt vår uppfattning inte var tillfredsställande. Kombinationen med de borgerliga partiernas förslag innebär att det hela får, som finansministern sade den 30 januari, ett antisocialt innehåll. De grupper som har gott om pengar kan utnyttja det här realisationserbjudandet under fem och en halv månader för att köpa dyrbara varor till ett lägre pris än dessa annars skulle ha betingat, de som inte har större inkomster än som räcker till livets nödtorft kan inte dra samma fördel av regeringens och de borgerliga partiernas sammanslagna s. k. stimulanspaket.

När regeringen fann att den ville öka på den summa som skulle fördelas till olika ändamål med 1 200 miljoner kronor hade det varit bättre att använda dessa pengar till en sänkning av livsmedelspriserna. Det hade på ett helt annat sätt varit till fördel för barnfamiljerna, folkpensionärerna, låginkomsttagarna i allmänhet. Det är svårt att förstå varför regeringen utifrån sina ståndpunkter inte kunde acceptera detta förslag, som ställdes av vänsterpartiet kommunisterna, utan i stället valde den tillfälliga sänkning av mervärdeskatten som de borgerliga partierna kräver. I varje fall kan valet inte ha bestämts av hänsyn till de sociala grupper som socialdemokratin traditionellt vill representera.

Regeringen valde ett samarbete med de borgerliga mittenpartierna och i realiteten också med moderata samlingspartiet i stället för en samverkan inom arbetarrörelsen. Den gjorde precis det som Landsorganisationens ordförande Gunnar Nilsson varnade den för att göra i det läge som uppsått efter valet. De borgerliga partierna är inte dummare än att de kommer att fortsätta sin utpressningspolitik. Aptiten växer som bekant medan man äter. De borgerliga partierna har lyckats när de första gången satte hårt mot hårt. Regeringen föll undan. Det har inte skapat någon entusiasm ute i den egna rörelsen.

De många människor som i valet i september 1973 stödde det socialdemokratiska partiet gjorde det knappast därför att de önskade en borgerlig politik. I så fall kunde de ju ha röstat direkt med de borgerliga partierna. Men nu förklarar socialdemokraternas och de borgerliga mittenpartiernas representanter i finansutskottet att de har precis samma uppfattning "beträffande den ekonomiska politiken samt omfattningen och utformningen av de ekonomisk-politiska åtgärderna". Och det är socialdemokraterna som gått med på de borgerligas krav om en tillfällig sänkning av mervärdeskatten, inte de borgerliga som gått med på socialdemokraternas krav att inte göra denna tillfälliga sänkning.

En gemensam syn på den ekonomiska politiken – det är mycket det. Samverkan mellan socialdemokraterna och de borgerliga partierna har redan gått långt. Man kan ju jämföra dagens politiska konstellation och ekonomiska debatt med de finanspolitiska debatterna från åren 1971, 1972 och 1973 för att se hur den politiska viljan förändrat inriktning.

Även effektiviteten i socialdemokraternas och de borgerliga mittenpartiernas gemensamma förslag måste starkt ifrågasättas. Prisstegringen per kvartal beräknas i år komma att uppgå till ca 3 procent. Under det

närmaste halvåret kan man alltså befara en prisstegring med 6 procent. Trots sänkningen av momsén kommer således priserna den 15 september att vara väsentligt högre än för närvarande. Och så kommer då prischocken den 16 september, när momsén skall höjas till sitt gamla läge. Det blir säkert inte roligt att heta vare sig Fälldin, Helén, Palme eller Sträng den dagen.

De åtgärder som föreslås av regeringen och dess stödpartier – jag ber om ursäkt, det är kanske fel uttryck, det kan vara tvärtom – kallas ibland stimulanspaket, ibland talar man om behovet av expansiva åtgärder. Vpk har ingenting emot en höjning av barnbidragen och folkpensionerna. Tvärtom har vi länge krävt att folkpensioner och barnbidrag skall kraftigt höjas för att ge pensionärerna och barnfamiljerna en bättre standard. Vi är emellertid kritiska mot att regeringen bara vill ge tillfälliga bidrag till dessa grupper. Vi kräver en bestående höjning och en standardsäkring genom att barnbidragen indexregleras. Detta krav ställdes även av de bägge mittenpartierna, men de har nu sprungit ifrån det.

Vpk har heller ingenting emot att matpriserna hålls nere. Tvärtom har detta varit ett av våra politiska huvudkrav under de senaste åren. Vad som nu gjorts i denna riktning betraktar vi som en delseger för våra krav och för den starka folkopinion som stöder dem. Men man måste gå vidare och genomföra den åtgärd som radikalt sänker matpriserna, nämligen helt slopa moms på maten. Denna skatte- och prissänkning för folkflertalet bör finansieras genom skärpta skatter på stora förmögenheter och arv, bolagsvinster, spekulationsvinster m. m.

Kampen måste alltid föras för en förbättring av de eftersatta folkgruppernas villkor. Den gäller högre löner och folkpensioner, den gäller lägre priser, den gäller en demokratisk skattepolitik, den gäller förbättringar av olika sociala bidrag. Men det är falskt när man söker inbilla människorna att åtgärder av det slag som nu finns med i de s. k. stimulanspaketen skulle kunna lösa de djupgående problem och motsättningar som präglar våra dagars kapitalistiska samhällen.

Jag skall stanna vid tre viktiga ekonomiska problem som blivit alltmer framträdande under de senaste tio, femton åren. Det första är den växande arbetslösheten, det andra den tilltagande prisstegringen och inflationen och det tredje den avtagande ekonomiska tillväxten i vårt land.

Jag ber, herr talman, att få illustrera mina synpunkter med ett par diagram på TV-skärmen. Det första gäller den växande arbetslösheten. Under de år som förflutit av 1970-talet har arbetslösheten legat avsevärt mycket högre än någon gång under 1960-talet. Arbetslösheten försvinner inte under de s. k. högkonjunkturerna. Den ligger kvar och blir för varje konjunkturcykel allt högre. Den långsiktiga trenden är alltså ökning av arbetslösheten. Diagrammet visar januariarbetslösheten enligt AMS:s rapporter i femårsmedeltal för åren 1960–1964, 1965–1969 och 1970–1974. Man ser där den starka ökning som framträder från femårsperiod till femårsperiod.

Det andra problemet framgår av det andra diagrammet. Det gäller den tilltagande prisstegringen och inflationen. Under 1960-talet var prisstegringarna genomsnittligt 4 procent per år. 1970 steg priserna med 7,5

procent, varav 3 procent kunde hänföras till höjningen av indirekta skatter. 1972 var inflationen 5,5 procent. 1973 uppgick prisstegringarna till 8 procent. I år beräknas de komma att bli 10–12 procent. Diagrammet visar de årliga förändringarna i konsumentprisindex; det rör sig också här om femårsmedeltal för samma perioder. För 1974 följs den prognos som konjunkturinstitutet har beräknat. Vi ser också här den starka ökningen i prisstegringen från femårsperiod till femårsperiod.

Det tredje problemet – som illustreras av det tredje diagrammet – gäller den avtagande ekonomiska tillväxten. Den växande arbetslösheten och den tilltagande prisstegringstakten motsvaras av en avtagande tillväxttakt i ekonomin. Det enda mått som finns är bruttonationalprodukten, BNP – ett mått som ur många andra synpunkter kan kritiseras. Men det torde återge vad makt-havarna betraktar som ekonomisk tillväxt. Diagrammet visar den procentuella förändringen av BNP till fasta marknadspriser, alltså volymen av BNP. Det visar också femårs-genomsnitt för åren 1960–1964, 1965–1969 och 1970–1974. Siffran för 1974 är skattad enligt konjunkturinstitutets beräkningar. Den kurvan går åt det andra hållet jämfört med arbetslösheten och prisstegringarna. Där har vi en minskad tillväxttakt för varje femårsperiod.

Herr talman! Dessa djupa, långsiktiga problem löser man inte med några s. k. stimulanspaket som ger en liten påspädning av köpkraften under en begränsad tid. Man löser dem heller inte med den politik av allt fler gåvor och subventioner till storkapitalet som regeringen i samförstånd med de borgerliga partierna bedrivit under de senaste åren. Man löser dem över huvud taget inte med en politik av anpassning till kapitalismen och dess existenskrav.

Enligt vårt partis mening måste den ekonomiska politiken utformas efter följande riktlinjer. Dels krävs åtgärder som begränsar storkapitalets makt och syftar till en medveten och planerad styrning av ekonomin efter samhällseliga mål, dels krävs åtgärder som stärker de arbetandes reallöner och höjer levnadsstandarden, särskilt för de eftersatta grupperna.

Vi kräver därför: en långsiktig plan för att öka sysselsättningen, etableringskontroll när det gäller företagen, statliga industrier för medel ur AP-fonderna, förstatligande av affärsbankerna och av den privata energiproduktionen, ökat bostadsbyggande och en politik för lägre boendekostnader, skärpta åtgärder mot kapitlexport och mot det utländska kapitalet i Sverige. Alla dessa åtgärder är nödvändiga, men naturligtvis inte tillräckliga steg för att bryta storkapitalets välde.

I det aktuella läget har vi ställt följande tio krav:

1. I stället för tillfällig sänkning av mervärdeskatten med 3 procent på alla varor bör motsvarande belopp, 1 200 miljoner kronor, användas för att sänka livsmedelspriserna.

2. Prisstopp på alla dagligvaror.

3. Slopande av mervärdeskatten på livsmedel.

4. Ökad beskattning av kapitalägarna.

5. Höjda folkpensioner.

6. Större och värdebeständiga barnbidrag.

7. Slopning av arbetsgivaravgift för kommuner och landsting för att förbättra kommunernas svåra läge.

8. Särskilda bidrag till kommunerna för bättre boendemiljöer.

9. Lågräntepolitik, bl. a. för att sänka hyrorna.

10. Avveckling av stödet till storkapitalet.

Herr talman! Det är ett program, fast förankrat i de arbetandes dagliga verklighet och i deras ständigt pågående kamp för bättre förhållanden.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag står väl i dag i en något ovanlig situation. Efter alla år då jag haft möjligheter att mönstra oppositionens förslag såsom ett alternativ till regeringsförslagen, har jag i dag den situationen att den politiska oppositionen – till två tredjedelar i varje fall – helt och fullt har biträtt regeringens proposition. Under utskottets behandling har man ansett att en ytterligare stimulans om en dryg miljard i dagsläget var lämplig, och regeringen har för sin del godtagit den bedömningen under den tidsmässigt tämligen utdragna diskussionen i finansutskottet. Det skulle således vara frid och fröjd över hela situationen, och därmed skulle också i det väsentliga en lång debatt vara relativt onödig.

Nu har emellertid herrar Bohmans och Hermanssons partier brutit sig ur den här samlingen. När jag satt och lyssnade på herr Burenstam Linder fick jag ett klart intryck av att han här i dag har fått något slags uppgift att spela gossen Rudas roll i den s. k. borgerliga alliansen.

Jag läste naturligtvis mycket noggrant moderata samlingspartiets reservation och jag lyssnade självfallet lika noggrant till både herr Bohman och herr Burenstam Linder. På nytt fick jag upprepad den där bastanta efterklokheten som ju alltid kommer till tals när man i lugn och ro skall bedöma vad som tidigare har skett.

Här slår man nu fast att det egentligen var helt möjligt för regeringen att redan i årets finansplan den 11 januari lägga fram väl övervägda och som godtagbara bedömda förslag om erforderliga stimulansåtgärder. Jag sade i ett telefonsamtal som jag enligt sedvanan gjorde i samband med statsverkspropositionens framläggande, att är det så att det behövs en stimulans kommer regeringen att vara beredd att medverka till att det blir en sådan; skulle det längre fram behövas motsatta åtgärder kan regeringen inte avsvära sig tvånget att även tillgripa sådana. Det var således ett inlägg där jag klart ville understryka osäkerheten i läget.

Jag redovisar ingen nyhet om jag säger att statsverkspropositionen får sin slutjustering under sista veckan i december månad för att det över huvud taget skall vara möjligt – och det får man acceptera – att lägga statsverkspropositionen på riksdagens bord den 11 januari. Hur var då läget i slutet på december månad när det gällde möjligheterna att med någorlunda säkerhet bedöma utvecklingen 1974? Ja, i en allvarlig debatt – och en debatt bör ju helst vara allvarlig – måste man definitivt svara: Nej, det fanns inga sådana möjligheter.

Jag har repetitionsläst den offentliga diskussionen nationellt och internationellt som gick av stapeln vid det här tillfället i avseende på de ekonomiska prognoser som man hastigt och lustigt var beredd att författa, dvs. i slutet på december eller vid årsskiftet. Nu har inte utvecklingen förlöpt i de banor som alla de sakförståndiga räknade med

när den här frågan skulle preciseras i en proposition till riksdagen. Det är annorlunda i dag. Jag kan erinra om att de kalkyler som man i slutet på december rörde sig med för det här klotets ekonomiskt ledande land, dvs. USA, pekade på en nolltillväxt för 1974. Beträffande den japanska ekonomin, en av de stora ekonomierna i världen, räknade man med en direkt produktionsminskning på ca 5 procent. I Västtyskland talade man i slutet på föregående år om en ekonomisk stagnation under 1974 - i bästa fall någon procent i ekonomisk tillväxt.

Jag nämner detta för att redovisa uppfattningen i de här tre ekonomiskt ledande nationerna i den industrialiserade världen. Och vårt lilla land, med dess avancerade industristruktur, är - som det tidigare har sagts i debatten här i dag - så intensivt beroende av hurdan utvecklingen är ute i den övriga industrialiserade världen.

Vi hade "experter" här hemma som sjöng samma visa och annonserade en stark ökning av arbetslösheten under första kvartalet 1974, dvs. den period för vilken vi i dag kan avläsa utvecklingen. Svenska Dagbladet, som jag räknar in bland de relativt seriösa nyhetsförmedlarna i ekonomiska frågor, kunde strax före jul med åberopande av EG-kommissionens rapport förtälja oss att i oljekrisens spår skulle följa den svåraste ekonomiska kris som Västeuropa erfarit under hela efterkrigstiden. Som allmän sammanfattning redovisade OECD-sekretariatet uppfattningar som kort och gott kan uttryckas så: Det är över huvud taget omöjligt att i det här läget ha någon uppfattning om hur den ekonomiska utvecklingen ter sig.

Kommentarerna som gjordes och prognoserna som ställdes för 1974 vid det tillfället var tillkomna i en uppjagad stämning. Det hade varit fel att vid den tidpunkten dra praktiska politiska ekonomiska slutsatser av den allmänna debatt som då pågick runt om i landet. Regeringen drog i stället de politiska konsekvenserna och avstod från att ställa prognoser, underströk nödvändigheten av att hålla en beredskap för alla eventualiteter och annonserade att det var vår avsikt att komma tillbaka till riksdagen när läget kunde överblickas bättre. Under januari månad hade läget i någon mån stabiliserats. Vi ansåg oss därför kunna komma tillbaka till riksdagen den 30 januari och servera ett som det heter stimulanspaket omfattande 2,8 miljarder. Det stimulanspaketet presenterades i remissdebatten, och efter kompletteringar i finansutskottet ligger det i dag färdigt för riksdagens beslut.

När vi nu, två månader efter statsverkspropositionens framläggande, försöker bedöma utvecklingen under 1974 vågar vi utan att vara överdrivna optimister se läget väsentligt ljusare än vad som var möjligt vid årsskiftet. De alltför dystra prognoser som cirkulerade i debatten i samband med att vi lade fram statsverkspropositionen var, det vågar jag säga, i sedvanlig ordning överdramatiserade i vad gäller oljekrisens verkningar och konsekvenser. Man kan ju fråga sig varför det i regel dras överdrivna slutsatser och varför allvariga problem överdramatiseras. Jag har funderat över det många gånger, och jag tror att sanningen till stor del ligger däri att denna form av ekonomisk spådomskonst och klokskap alltid väcker en för författaren mycket smickrande uppmärksamhet i tidningar och massmedia och att det därför ligger så nära till hands att

dramatisera och överdramatisera. Den logiska slutsatsen blir därför: Ta ekonomiska prognoser som ställs i uppjagade stämningsslägen med vissa reservationer! Bind inte politiken för hårt till dessa löst grundade uppfattningar om framtiden!

I dag vågar vi säga att problemen på tillförselsidan beträffande den viktiga oljan i stort sett är bemästrade, delvis på grund av att situationen har tvingat nationerna till bättre hushållning och större omsorg med denna för produktionen så viktiga råvara. Prisstegringen på oljan ser ut att ha kulminerat. Beträffande eldningsolja och tung olja ligger prisnivån i dag någonstans mitt emellan priset före krisen och toppriset vid årsskiftet, detta enligt Rotterdammnoteringen i februari månad i år. En reservation skall emellertid göras, nämligen den att Rotterdammnoteringen inte alltid är representativ. Man skall väl inte hysa någon överdriven optimism om oljekrisens utveckling, men det var heller inte riktigt att ge uttryck för den pessimism som präglade debatten för ett par månader sedan.

Situationen har utvecklats så att en lugnare och mera realistisk bedömning av den ekonomiska framtiden nu kan göra sig hörd. För vår egen del räknar vi med en sådan utveckling under 1974 – sedan riksdagen som jag hoppas har accepterat det föreliggande förslaget från finansutskottet – att vi får en tillväxt i ekonomin på mellan 3 och 4 procent, kanske närmare det sistnämnda procenttalet. För OECD-länderna generellt har man från decemberprognosens plus minus noll nu värderat upp sig till ett antagande om en tillväxttakt på mellan 2 och 3 procent. År 1974 hör för vår del i avseende på BNP-ökningen bli ett bättre år än både 1972 och 1973 – naturligtvis, det vill jag gärna understryka, på bekostnad av vår valutareserv. Dess bättre är emellertid den av sådan omfattning att vi med bibehållet lugn kan tåla en åderlåtning. Att vi genom det lagda stimulansförslaget till riksdagen låter statskassan fylla på den köpkraft som elimineras av de höjda oljepriserna är en åtgärd som kan försvaras med hänvisning till vår goda bytesbalans och vårt starka valutaläge. Som det har sagts under debatten tidigare i dag är vi som nation relativt ensamma om att i stor politisk enighet anse oss i dagens läge – jag understryker det – kunna praktisera en ekonomisk politik som är följsam gentemot de traditionella ekonomiska läroböckerna.

Jag vill säga några ord om sysselsättningsutvecklingen baserad på den allra färskaste statistik vi nu kan ta fram. Den har spelat en stor roll i dagens debatt och jag återkommer säkerligen till den frågan litet längre fram i mitt anförande.

Vi fick under gårdagen siffrorna från AKU, dvs. arbetskraftsundersökningen. De ger vid handen att vi i februari månad i år hade 25 000 färre arbetslösa än i februari månad 1973. Jag brukar ibland säga att i absoluta tal bör man ta denna statistik med reservation. Men eftersom den utförs på samma premisser och med samma teknik månad efter månad och år efter år är den en ganska sanningsenlig redovisning av tendenserna i utvecklingen. Vad som är ännu mer intressant är då att vi i februari månad i år hade ca 70 000 fler människor i arbete och sysselsättning än vi hade i februari månad i fjol. Logiken bjuder då också – och så verifieras av statistiken – att det s. k. latent arbetskraftutbudet sjunkit.

Förutom den här statistiken har vi den reguljära räkningen på arbetsmarknadsverkets förmedlingar. Om man lägger samman antalet lediga, obesatta platser och antalet arbetslösa — båda är ett uttryck för hur sysselsättningen utvecklar sig — finner man att läget i februari månad i år var det, att vi hade 20 000 fler platser eller 20 000 färre arbetslösa, vilket man nu vill kalla det för. Om jag skall vara korrekt kan jag säga att hälften ankommer på ökningen av antalet obesatta platser, hälften på nedgången av antalet arbetslösa. Den totala skillnaden är alltså i runt tal 20 000.

Detta anger en utveckling som väl följer resultatet av AKU-undersökningen och verifierar att det; trots oljekrisen under februari månad, glädjande nog finns en klar tendens till ökad efterfrågan på arbetskraft och att vi är inne i en konjunktur som pekar klart uppåt.

Prisstegringen när det gäller olja beräknades kosta det svenska folkhushållet ca 5 miljarder kronor. Ingen kan med tillfredsställande exakthet fixera den summan. Den är betingad av den fortsatta prisutvecklingen på oljeprodukter och av prisutvecklingen på den svenska exportproduktionen. Kammarans ledamöter kan slå upp tidningarnas handelssidor i dag och där läsa om vad som är på väg i fråga om massaexporten. Man får ett bestämt intryck av att prisstegringen på vissa väsentliga, tunga, svenska exportprodukter sannerligen inte har kulminerat utan kommer att fortsätta under innevarande år. När man skall bedöma hur mycket vi tappar på grund av prisstegringen på oljan måste man som en faktor räkna med våra egna ökade exportinkomster. Vidare får man undersöka hur importprisstegringen kontra exportprisstegringen över huvud taget ser ut. Där är jag den förste att erkänna att alla prognoser talar för att vi under 1974 får en kraftigare påverkan uppåt på importpriserna än på exportpriserna. När man nu talar om att minskningen kommer att bli precis ett visst antal miljarder har jag velat framhålla att det är en sanning med stor modifikation. Den kan förändras beroende på hur prisrelationerna utvecklar sig.

Vi har emellertid råd med en valutaavtappning. Man har hittills bedömt det så att det överskott i vår utrikeshandel på 4 miljarder kronor som man i höstas hade anledning att räkna med under 1974 nu förbyts i ett underskott på 1 eller kanske 2 miljarder kronor. Vi vet ingenting om det. Vi kan ta det med lugn och ro med hänsyn till de goda reserver som har byggts upp under senare år — en iakttagelse som i varje fall oppositionens företrädare ständigt uraktlåter att göra när de sätter betyg på de gångna årens ekonomiska politik.

Självfallet kan vi inte i det längre perspektivet slå oss till ro med det här konstaterandet. Jag tror, herr talman, att vi får använda vår galgenfrist — en frist som är möjlig med hänsyn till, som jag nyss sade, att vi är väl rustade valutamässigt och bytesbalansmässigt — på ett förståndigt sätt. Med detta avser jag att framhålla nödvändigheten av att upprätthålla svensk industris exportförmåga och konkurrenskraft, nödvändigheten av att se till att produktionsutveckling och investeringsutveckling är tillfredsställande.

Även i det senare avseendet tror jag att jag kan ge ganska lugnande besked. Det mesta talar för en produktionsökning under 1974 på mellan

7 och 8 procent. Det mesta talar för att vi får en industriell investeringsökning under innevarande år som ligger någonstans mellan 8 och 10 procent. Vi är, vilket är en utomordentlig tillgång, garanterade arbetsfred under året. Vi har – då vi jämför alla strategiska data med vår omvärld – ingen anledning att räkna med att vårt konkurrensläge skall försämrats. Snarare vågar jag tro på motsatsen.

Jag är medveten om att den interna prisutvecklingen kan bli ett orosmoment vid en ekonomisk framtidsbedömning. Jag är också medveten om att konjunkturinstitutet avgivit en rapport till finansutskottet, behängd med många reservationer – eftersom den fick göras så tidigt som i januari månad. Jag är vidare medveten om inläggen från professionella ekonomer – inlägg som har repeterats här i dag – som alla tycks ha samlat sig kring uppfattningen att vi under 1974 kommer att få en prisstegring som ligger på mellan 10 och 12 procent.

Jag skulle, till den verkan det hava kan, vilja varna för att alltför ofta och alltför flitigt bära omkring de här bestämda antagandena om en prisstegring på 10 à 12 procent. Talar man för mycket om en sådan prishöjning ger den intryck av att ha något slags auktorisation, inte bara från dem som talar och skriver utan även från statsmakternas sida. Det kan innebära en sämre motståndsvilja mot prisstegringen i och för sig. Personligen tror jag att vi skall ha möjligheter att behärska prisutvecklingen bättre än att den skall behöva avsätta sig i en ökning av 10 till 12 procent vid en slutredovisning när året är över.

Genom att stimulanspaketet – i de avsnitt som gäller direkta subventioner på baslivsmedel och direkta subventioner av bostadsproduktionen – tar sikte på att hålla nere en i annat fall ofrånkomlig prisstegring bör utsikterna vara goda till att vi vid en internationell jämförelse fortsättningsvis skall hålla oss i den lägre sektorn när det gäller prisökningar.

Vi kan naturligtvis ställa oss frågan – och jag har ställt den i ett offentligt föredrag för några dagar sedan – om den stimulans på ca 4 miljarder kronor som vi så småningom skall fatta beslut om är till sin volym rätt avvägd i detta perspektiv och i den ekonomiska situation där vi nu befinner oss. Det får framtiden utvisa. Ingen kan säga definitivt ja och ingen kan säga definitivt nej, men vi bedömer den såsom liggande inom den ram som man kan acceptera.

Men eftersom alla politiska beslut, avsedda att möta en oviss framtid, måste vara osäkra är följande deklARATION på sin plats: Ingen seglats bör företas med fasta skot. Vi måste enligt min mening hålla beredskapen uppe åt båda hållen. Skulle ytterligare stimulans bli erforderlig – vilket jag, om jag skall göra en personlig bekännelse, knappast tror på – får vi ta den. Men vi skall också ha en beredskap för den andra situationen; blir en åtstramning nödvändig, skall vi vara beredda att genomföra den på ett eller annat sätt. Vi har möjlighet till en ny avstämning vid vårriksdagens avslutning, en avstämning som då kan göras utifrån mera stabila förhållanden än vi har i dag, även om läget i dag – det vill jag understryka – är väsentligt bättre än vad situationen var vid årsskiftet.

Regeringspropositionen som presenterades vid månadsskiftet januari-februari innebar som sagt en stimulans på 2,8 miljarder, då klart inriktad

på att förbättra förhållandena för folkpensionärerna och barnfamiljerna, och på att hålla nere priserna på baslivsmedel och produktionskostnaderna för bostäder, och därutöver de 250 miljonerna för investeringar som aktualiserades av energisituationen. Den politiska uppgörelsen och förhandlingarna resulterade i en förstärkning av stimulansen till 4 miljarder. I detta låg då en treprocentig momssänkning under fem och en halv månader.

Vi möttes i den förhandlingen med klart skilda uppfattningar om vilken form stimulansen borde få. Jag tror att ingen egentligen har gett avkall på dessa uppfattningar trots uppgörelsen. Jag skall villigt erkänna att det tarvades åtskilligt av självövervinnelse innan kompromissen kunde träffas – i varje fall från vårt håll, och jag kanske inte gissar fel om jag säger att det var någonting som gällde för båda parterna – även om vi relativt snart blev ense om stimulansens omfattning.

Jag har inget som helst behov, herr talman, av att kommentera uppgörelsen utifrån den vanliga utgångspunkten: Vem var det som vann och vem var det som förlorade på uppgörelsen, vem gjorde de största eftergifterna och vem gjorde de minsta eftergifterna? Jag tror, som jag sade, att vi på båda håll i allt väsentligt har kvar våra ursprungliga uppfattningar om hur en konjunkturstimulans lämpligast bör utformas. Ett envist hävdande av dessa skulle ha omöjliggjort uppgörelsen, och de berörda parterna sade sig att det i detta fall var värt att pröva kompromissens väg, även om den vid detta tillfälle innebar uppgivande av principiella uppfattningar. Vi var på ingetdera håll tilltalade av att låta fru Fortuna – så nyckfull som denna värderade dam alltid är – bli den som avgjorde den ekonomiska politikens utformning för vårt land. Som den väsentligaste vinsten i kompromissen ser jag att vi kunde avvärja den handlingsförlamning som i annat fall skulle ha präglat hela varen 1974 i politiskt avseende och i fråga om handlingskraft och beslutförhet i detta hus.

Det var den bedömningen som gjorde uppgörelsen möjlig. Men jag vill också understryka – och förmodligen talar jag även i det avseendet för båda parterna – att kompromissens väg inte kan upphöjas till politisk princip. Här får en bedömning göras i varje speciellt fall utifrån de föreliggande förutsättningarna och omständigheterna. Det finns frågor där politikerna möter en situation där kompromissens väg är oframkomlig. Vi stod i den situationen när ATP-reformen genomfördes i ett balansläge som var likvärdigt med dagens. Vi har stått i den situationen en gång tidigare när det gällde omsättningsskattens vara eller inte vara. Jag tror det är viktigt att understryka att sådana situationer kan uppstå också framöver – jag har funnit samma uppfattning i ett par av inläggen i dag. Och om vi i det politiska arbetet skulle lockas till att upphöja kompromissen till enda rättesnöret för vårt handlande, då har partipolitik och parlamentarism tappat sin rätta innebörd. I mörkret är alla katter grå, heter det, och den liknelsen bör inte gälla i vårt politiska liv. I sådana fall där uppgörelsen mellan partierna framstår som det bättre alternativet än vad striden innebär bör dock rimligtvis en sådan uppgörelse kunna träffas utan alla de kommentarer som den här uppgörelsen har behängts med.

Nr 38

Onsdagen den
13 mars 1974

Finansdebatt

Jag vill gärna ge herr Helén ett erkännande — det är inte så ofta jag gör det, men låt mig göra det i dag — för det sätt på vilket han uttryckte allas indignation över de kommentarer som man har garnerat den här uppgörelsen med. Dessa kommentarer har även repeterats från kammarrens talarstol i dag. Uppgörelsen får inte skändas av en osakkunnig och beskäftig kritik från en både — tyvärr — parlamentarisk och kanske ännu mer en oparlamentarisk opinion, som nu sker. Och det ligger ett skändande i att det riktas beskyllningar om schackrande, erbarmligt kompromissande, småskurna finurligheter och slikt från dem som i sin egen uppfattning är så överlägsna tänkare på den politiska arenan och som sitter på den politiska arenans åskådarläktare, vilket ju är fallet med herr Bohman och herr Hermansson i denna speciella fråga. Jag tror att de förhandlande parterna kan gå vidare i det politiska arbetet oberörda av den här kritiken. Vi nådde trots starka motsättningar en uppgörelse i en praktisk politisk fråga, en uppgörelse som garanterar en arbetsduglig riksdag ett tag framöver. Jag tror det är oriktigt att som princip fördöma förhandlingsvägen.

Då jag tillät mig redovisa uppfattningen att vi bör hålla beredskap för olika utvecklingsmönster kan det synas som något överraskande just i dag, när vi kommenterar och beslutar om en kraftig stimulans till konjunkturen. Då man rör sig med en insats värderad till 4 miljarder kronor, som resulterar i en underbalansering av budgeten av osedvanlig omfattning, skall vi vara medvetna om att i detta ligger också ett riskmoment.

Jag har tidigare understrukit att vi i dag har en exceptionell exportkonjunktur på viktiga svenska exportvaror. Industrins leveranser jag gick igenom detta för ett par dagar sedan — ligger på exportsidan 40 procent högre, räknat visserligen i löpande priser, än för ett år sedan. Orderingången ligger 24 procent högre och orderstocken 60 procent högre än i januari 1973.

Inom vissa speciella områden är siffrorna ännu högre. Inom trävaru-branschen ligger orderstocken 120 procent högre än för ett år sedan. Hur man skall klara den utan enorma leveranstider har jag svårt att förstå. Inom massa- och pappersindustrin ligger den 90 procent högre. Det var en företagare som berättade för mig häromdagen att nu är det en så markant efterfrågan på sågade trävaror — och börjar bli det även på massa att man får erbjudanden av följande lydelse: "Bestäm bara vad ni vill ha, vi betalar." Han talade visserligen om för mig att "eftersom vi har våra förbindelser med våra fasta kunder, faller vi inte utan vidare för det här". Men det är ett uttryck för hur situationen delvis kan vara.

För järn-, stål- och metallverk ligger orderstocken 63 procent högre i dag än vad den gjorde för ett år sedan.

Men även den svenska hemmamarknaden har under 1973 visat klara tecken på ökad efterfrågan. Industrins leveranser till vår hemmamarknad har ökat med över 20 procent, orderingången med 25 och orderstocken med 27 procent — visserligen i löpande priser, men det är ändå en klar uppgång.

De avstämningar vi kunnat göra beträffande detaljhandelns utveckling under årets första månader visar en ökning i priser räknat på mellan 13

och 14 procent relaterat till januari i fjol. Volymökningen torde ligga på ca 7 procent. Det är möjligt att vi nu kan avläsa en vändning i konsumenternas sparbenägenhet eller i varje fall en stabilisering härav, varför inkomstökningar kan ta sig uttryck i en konsumtionsökning. Det är således med en viss spänning vi har att avvakta den kommande utvecklingen. Den kräver följsamhet och stark observation — det har sagts tidigare i dag och jag vill understryka det — för den händelse ytterligare anpassningsåtgärder blir erforderliga.

Herr talman! Med detta har jag sagt vad jag inledningsvis ville säga, men artig som jag är vill jag naturligtvis också i någon mån försöka kommentera de inlägg som gjorts tidigare under dagen från denna talarstol.

Herr Burenstam Linder tillät sig att säga att regeringen har visat prov på en oförlätlig senfärdighet. Jag har bemött detta tidigare. Det fanns sakliga skäl för att inte rusa ut tidigare, även om herr Burenstam Linders inlägg i bokstavig mening gav intryck av att han för sin egen del har tungan rätt långt ner på bröstet.

Sedan ställde herr Burenstam Linder frågan till mig: Hur kan Sträng gå med på uppgörelsen; Sträng höll ju ett föredrag i Ramnäs där han frågade om oppositionens förslag skulle läggas ovanpå regeringens förslag? Dess bättre har vi ju löst den här frågan på det sättet att vi har kombinerat uppfattningarna i ett gemensamt förslag, även om herr Burenstam Linder och hans partiledare herr Bohman tyvärr fick stå i farstun när den här uppgörelsen klarades av.

Jag är osäker på hur jag skall beräkna moderata samlingspartiets alternativ rent siffermässigt. Menar man att momsén skulle sänkas med 5 procent under ett helt år, kostar det 5 miljarder. Menar moderaterna att man ovanpå detta skulle vara med på justeringen av folkpensionerna och ersättningen till barnfamiljerna, kommer vi närmare 6 miljarder. Men härom hålls vi i okunnighet; vi vet ju inte hur länge moderata samlingspartiet skulle ha sin 5-procentiga momssänkning, och därför kanske det inte lönar sig mycket att ställa de alternativen mot varandra. När jag i Ramnäs ställde frågan — det var uteslutande en fråga — huruvida de kommer att lägga sina förslag ovanpå regeringens förslag, så var det i och för sig inte så överraskande. Vi är ju sedan åtskilliga år vana vid att ovanpå regeringens förslag lägger oppositionen förslag som i regel representerar så pass vidlyftiga utgiftsökningar att vi ständigt måste avvisa dem och säga att de inte är förenliga med ekonomisk stabilitet.

Herr Burenstam Linder kritiserar starkt matsubventionerna och subventionerna till bostadsbyggande — och på den punkten har han självfallet sin partiledare med sig. Jag vet inte vad som är förklaringen härtill — det har varit någonling av Buridans åsna mellan de två hötapparna, innan moderata samlingspartiet kom fram till den uppfattningen; valet att distansera sig från de två övriga borgerliga partierna med en klar och ostentativ demonstration av den spricka i den borgerliga politiken som detta innebär måste ju ha varit rätt påfrestande. Å andra sidan var det naturligtvis också påfrestande från de traditionella moderata utgångspunkterna att acceptera en subvention till bostadsbyggande och till matvaror — det är en typiskt riktad subvention till de bäst behövande

och de lägst betalda människorna i vårt samhälle – och dem brukar man inom moderata samlingspartiet inte ha så särdeles mycket till övers för.

I sin förtvivlan åberopar herr Burenstam Linder Ingvar Carlsson och LO-ordföranden Gunnar Nilsson som kronvittnen på att han hos dem har förankring i avgörande politiska principiella funderingar och ställningstaganden. Utan att lägga ut texten närmare kan jag försäkra herr Burenstam Linder, att det blev en kort stund av lycka för honom här i talarstolen. Jag tror att jag talar både för Ingvar Carlssons och Gunnar Nilssons räkning, om jag säger att de bestämt tar avstånd från de grundläggande politiska värderingar, som ligger i herr Bohmans och herr Burenstam Linders uppfattningar.

Hur känner sig herr Sträng, frågar herr Burenstam Linder, mån om mitt allmänna hälsotillstånd. Jag måste väl svara honom, att jag som regel känner mig bra och har bibehållit sinnets balans trots att jag har varit tvingad att avlyssna Burenstam Linder från den här talarstolen så många gånger.

Herr Burenstam Linder fortsätter med att säga: Prisstoppet löser väl inga problem! Ja, det är nog ingen som har sagt att prisstoppet löser alla problem, men vid vissa tillfällen kan prisstoppet vara en hjälp för att inte en abnorm vinstkonjunktur, initierad från utlandsmarknaden och den efterfrågan vi kan avläsa där, slår för hårt igenom i vår egen prisnivå. Jag föreställer mig att vi får tillfälle att återkomma närmare till den här prisdebatten. Även om herr Burenstam Linder uppfattar det så, är det aldrig på det sättet att det man gör löser alla problem; det kan vara många smärre ingripanden som alla verkar åt samma håll, nämligen till att moderera en utveckling som man tycker går i fel riktning.

Herr Åsling höll ett anförande som präglades av lugn och besinning, och jag har väl allmänt ett intryck av att det är karakteristiskt för finansutskottets värderade ordförande. Men när han säger att vi nu upplever en triumf för aktiv konjunkturpolitik, tycker jag nog att han säger litet för mycket. Vi har under årens gång, under decennier, lagt förslag för riksdagen, som varit motiverade därför att vi vill föra en aktiv konjunkturpolitik. Det är inget speciellt nytt i dag, herr Åsling, även om den lilla personliga förnöjsamheten naturligtvis framstrålar i herr Åslings inlägg att han själv nu kunnat vara med att påverka och utforma den aktiva konjunkturpolitiken, och självfallet innebär det en viss tillfredsställelse.

Herr Åsling frågar också varför man avstod från bredare kontakter vid årsskiftet. Jag har ju inledningsvis talat om hur situationen var vid årsskiftet. Jag är övertygad om att en debatt mellan herr Åsling och mig inte skulle ha givit något som helst mera, som hade garanterat en riktigare och fastare bedömning av utvecklingen. Här gällde det att avvakta och se hur det hela utvecklade sig.

Herr Åsling slutade med att ställa en fråga till mig: Hur blir det med den kreditpolitiska utredningens förslag? Jag kan tyvärr inte svara honom i dag. Jag har fått ett sakkunnigbetänkande som jag i sedvanlig ordning har sänt ut på remiss. Inom finansdepartementet håller vi för närvarande på att sammanställa dessa remissyttranden. Jag kommer inom de närmaste veckorna att sätta mig ned och bedöma den här frågan utifrån

de sakkunnigas och remissinstansernas uppfattningar. Mitt svar kommer följaktligen, herr Åsling, litet längre fram.

Finansutskottets vice ordförande Sven Ekström har enligt min mening hållit ett så utförligt och briljant anförande att jag kan korta av mitt eget anförande – ett anförande som inte kan komma upp i samma nivå som hans – med åtskilliga tiotal minuter. Herr Ekström tog upp en intressant fråga, nämligen diskussionen om att arbeta med alternativa konjunkturprognoser. Den diskussionen har jag fört på Nationalekonomiska föreningen under ett par års tid. Vi har t. o. m. ett institut baserat på privatkapitalistisk grund – om jag får använda ett sådant uttryck, jag kan väl glädja herr Hermansson någon gång – som arbetar med sådana här konjunkturprognoser. De har levt ett stilla och undanskymt liv. Följaktligen skulle man, för den händelse man nu trodde på det här med alternativa konjunkturprognoser, få lägga det i skötet på de officiella instanserna. Det kan ha sitt vetenskapliga intresse att diskutera alternativa konjunkturprognoser, men, som Sven Ekström sade, som beslutskyldiga politiker kommer man ändå fram till den situationen att man får lov att bestämma sig. Då får man välja den prognos som man anser vara den riktiga. Även om vi har saknat alternativa konjunkturprognoser när vi går till riksdagen så ligger bakom förarbetet alla de alternativa frågeställningarna och bedömningarna, som sedan utmynnar i en prognos, en försörjningsbalans som vi tycker är den mest troliga. Det är ju den som sedermera ser dagens ljus när den presenteras inför denna kammare.

Herr Löfgren kom tillbaka med sina yrkanden på stabiliseringspolitiska konferenser. Jag har många gånger sagt att det måste finnas en bestämd atmosfär för att sådana konferenser skall ge någonting. Hitintills har den atmosfären inte varit för handen, och då är som jag ser det talet om sådana konferenser ett slag i luften och ingenting annat. Man kan tala i små ord om dem och göra ett litet slag i luften och man kan tala i stora ord om dem och göra ett stort slag i luften, men så länge den rätta atmosfären saknas ger detta tal sannolikt ingenting. Om den uppfattningen är jag inte ensam.

Herr Löfgren säger att uppgörelsens konstruktion ger garantier för att dessa 3 procent kommer att dras av i affärernas kassor, och följaktligen blir inköpen så mycket billigare för konsumenterna. Jag hoppas ärligen att herr Löfgren får rätt i denna sin slutledning. Jag tror inte – någon annan har sagt det här i dag – att vi märkbart kommer att kunna avläsa det när året är slut, även om jag tillhör dem som räknar med en lägre prisstegring än vad som ofta ”hängs ut” i den allmänna debatten. Det hela är ju en fråga om varifrån man startar när man drar av 3 procent. På den punkten är situationen till ytterlighet oviss. Man kan i optisk mening ha tillfredsställelsen, när man betalar i kassan, att det blev 3 procent billigare. Hur det är i realiteten bör man nog fortsättningsvis hänga på en försiktig reservation om.

Herr Fälldin måste naturligtvis också, i överensstämmelse med hans partis uppfattning, kritisera regeringen för att den vilade på hanen för länge. Just detta att vi vilade på hanen, menade herr Fälldin, skulle innebära att man får vänta längre på den här stimulansen än man i annat fall skulle behöva.

Regeringen annonserade i statsverkspropositionen att vi bör veta mer i regleringspropositionen. Så fort vi vet något mer, sade jag i TV, kan man också redovisa inför riksdagen. Om det är en eller två eller tre månader som det skiljer sig på genom regeringens sätt att betrakta framgångsmarschen eller herr Fälldins sätt, det vill jag låta vara osagt.

Vad jag emellertid konstaterar är att efterfrågan under första kvartalet i år har ökat, och detta kan avläsas både i ökad efterfrågan på arbetskraft och en ökning av sysselsättningen och även i detaljhandelns försäljnings-siffror. Jag har visserligen bara kontrollerat Kooperativa förbundet och ICA-koncernen, men så långt det gäller dessa två dominanta försäljnings-kedjor har vi nu en efterfrågan som är ganska tillfredsställande.

Herr Fälldin menade att regeringens förslag som det förelades hade en mindre konjunkturpolitisk profil än vad man får när man går ut med den generella sänkningen av moms. Ja, som jag tidigare deklarerat känner jag en viss motvilja mot att stå och träta mer om det här nu. Det är en gammal på erfarenhet grundad vana jag har att har man gjort upp ett avtal och skrivit under det så har man tagit det med dess goda och dåliga sidor. Det ger inte så gott intryck att efteråt stå och säga, att det skulle ha varit så eller så. Men det ligger något av en principiell ekonomisk tanke i herr Fälldins inlägg. Är det så att man lägger större vikt vid den generella momssänkningen än vid den direkt riktade stimulansen har man följaktligen – i det förra fallet – mindre känsla för fördelningseffekterna i utspelet. Regeringen har varit mycket angelägen om att slå vakt just om fördelningseffekterna i stimulansen.

Herr Fälldin säger att han håller vägen öppen för nyval. I vissa lägen kan det vara den bästa vägen, menar herr Fälldin. Vad jag tidigare i dag sagt här innebär att jag inte har något att invända emot herr Fälldins uppfattning på den punkten.

Herr Bohman chockerade oss allesamman med att citera en rad vänligheter om regeringens politik under de gångna åren. Alla vi som känner herr Bohman förstod att här uppträdde han som aktör och att han så småningom skulle rätta till sitt inlägg – vilket han ju också gjorde. Alla hans berömmade ord var ett uttryck för att bevisa att i själva verket har det varit tvärtom.

Vad är då herr Bohmans alternativ? Herr Bohman är i den lyckliga situationen att hans alternativ än så länge stannar i reservationer vid utskottsbetänkanden till riksdagen och i orationer från talarstolen inte bara i denna kammare utan här och var i landet, bl. a. vid de återkommande valen.

Det enda vi egentligen vet om en traditionell konservativ politik har vi bevittnat under de senaste åren i England, där herr Bohmans partivänner, tories, gick till sitt ämbete uppfyllda av de traditionella konservativa politiska värderingarna. Hur de inför dagens hårda verklighet nöttes ned, fick släppa den ena positionen efter den andra och till slut var i det läget att ingen trodde på dem längre annat än deras eget traditionella väljarunderlag. Det var en ganska olycklig demonstration av konservativt regerande. Det är väl egentligen det enda renodlade exempel som vi har när det gäller att försöka bedöma alternativ till det socialdemokratiska regerandet, som herr Bohman har så mycket av olust och förakt inför.

Herr Bohman tog upp arbetslöshetsfrågan. Vi har i dag två lediga arbetslösa på varje ledig arbetsplats. Vi hade på 1960-talet tre lediga arbetsplatser på varje ledig arbetslös. Jag är den förste att erkänna – och jag vill starkt understryka det – att det icke är tillfredsställande med två arbetsökande till varje ledig arbetsplats. Men jag skulle vilja fråga herr Bohman: Är det i alla avseenden lyckligt och tillfredsställande att det finns tre lediga arbetsplatser till var och en som söker arbete? Det vore intressant att få herr Bohmans ärliga uppfattning på den punkten, även om det är något av en samvetsfråga.

Herr Bohman säger, och det är en gammal teknik: Det är inte jag som hittat på ordet "myglingsekonomi". Men det blir inte så särdeles mycket bättre, herr Gösta Bohman, om man varje gång man yttrar sig från denna talarstol svänger sig med begreppet myglingsekonomi. Vem som har ursprungsrättigheten till denna glosa menar jag är mera sekundärt. Det är intressantare att ta reda på vem som använder den i sin politiska förkunnelse.

Alla ansluter sig i dag till vår syn på skatterna. Herr Bohman åberopar i detta sammanhang på nytt LO-chefen. Jag är alldeles övertygad om att min personliga gode vän Gunnar Nilsson, om han avlyssnar denna debatt, börjar bli litet generad över att tas såsom kronvittne och riktrote så snart någon oppositionspolitiker går upp i talarstolen. Han gillar det inte, och det är inte heller i överensstämmelse med hans uppfattning.

Herr Bohman säger att Gunnar Nilsson inte gillar dagens arbetsgivar-skatt – det är ingen bra skatt. Jag är medveten om att det senaste inslaget i den ständigt lika intressanta och komplicerade skattedebatten är att man tagit upp en diskussion om alternativa skattekällor. Men man har inte den uppfattningen, som herr Bohman hyser, att det är möjligt att generellt undvara de statsinkomster som de olika skatteköllorna ger. Däremot frågar man sig om det är möjligt att göra innovationer, genom vilka man på andra vägar kan skaffa staten motsvarande skatteinkomster. Bl. a. har frågan dykt upp, om man skulle kunna direkt beskatta produktionen på andra vägar än via arbetsgivaravgiften eller socialavgiften, t. ex. genom att beskatta råvarorna. Det är möjligt att det finns andra vägar, men jag är livligt övertygad om att vilken väg man än väljer kommer den för herr Bohman och hans meningsfränder att framstå som lika omöjlig, olustig och oacceptabel.

Man leker alltså med tanken att lägga skatt på råvarorna. Skall vi lägga en sådan skatt på bränslet eller skall vi lägga den på rundvirket? – vi har ju fått en kraftig uppgång i virkespriserna genom de senaste prisförhandlingarna, och den uppgången kommer förmodligen att fortsätta även i kommande prisförhandlingar. Skall vi lägga skatten på järn, stål och malm eller på massa? – pappersmassa skall ju enligt prisöverenskommelserna per den 1 juli hissas upp med ett par hundra kronor ytterligare per ton utöver den rekordnivå som är etablerad i dag.

Jag instämmer inte alls med dem som tror att det finns sådana genvägar att ta ut dessa pengar, om de menar att sådana åtgärder kan genomföras utan protester. I varje fall är jag övertygad om att herr Bohman kommer att protestera. När därför herr Bohman hänvisar till att det nuvarande skattesystemet är felaktigt uppbyggt och skall ersättas

med något annat och tror, att han har anslutning från fackföreningshåll för det, är herr Bohman ute på galna vägar. Dessutom tror jag att vi än så länge inte vet vad som kommer ut av dessa nya revolutionerande möjligheter att ta in de ofrånkomliga statsinkomsterna. Det är alltid litet bekymmersamt att gömma sig i skalkeskjul, och jag skulle vilja varna herr Bohman för det.

Det finns naturligtvis en möjlighet att sänka skatten, och det är att verkligt allvarligt attackera utgiftsprogrammet, det må vara på den statliga sidan eller på den kommunala sidan. Förr i världen, innan det moderata samlingspartiet blev moderat och, sin lära troget, var ett – förlåt mig, jag höll på att säga hederligt, men det menar jag inte – högerparti, brukade man faktiskt, och jag har haft många debatter om detta i den gamla riksdagen, vara mycket angelägen om att diskutera vilka möjligheter det fanns att dra ner kostnaderna för stat och kommun. Numera har man blivit så försiktig att man slänger omkring sig allmänna ordalag utan de förargliga preciseringar som herr Bohmans företrädare – det må vara en Jarl Hjalmarson eller en Gunnar Heckscher – var tillräckligt ärliga att ständigt försöka redovisa.

Det är klart, attackerar man det socialprogram och den sociala trygghet som den här riksdagen i stort är enig om, attackerar man bostadspolitiken och de insatser som görs där över statskassan och som den här kammarerna i varje fall till bortåt 80 procent är ganska enig om, attackerar man försvarskostnaderna – då är man inne på områden där man kan göra radikala ingrepp som skulle kunna föranleda skattesänkningar. Men eftersom vi inte är benägna att ta konsekvenserna av detta, är det ju inte så särdeles mycket av realism i en diskussion på den punkten.

Det kan vara ett insmickrande politiskt budskap som herr Bohman framför, när han talar om skatternas plåga för mänskligheten. Men diskussionen kommer i ett annat och väsentligt mera balanserat läge, om man ärligen beflitar sig om att tala om, vad stat och kommun använder pengarna till. Det begär jag nu inte att herr Bohman skall göra; den delen av pedagogiken har ju alltid varit min uppgift, och jag får väl fortsätta med den.

Vi kan väl knappast ha en ekonomisk debatt utan att frågan om arbetslösheten kommer på dagordningen. Jag har redovisat en gynnsam utveckling under de första månaderna i år jämfört med motsvarande månader i fjol. Speciellt intressant är ju detta att vi nu har 70 000 fler människor – om jag skall tro på AKU – i arbete än vad vi hade för ett år sedan. Enligt samma jämförande beräkning ligger sysselsättningen 50 000 människor högre än under högkonjunkturen 1970 och under de goda åren på 1960-talet. Jag har många gånger förklarat orsakerna till det. Man kan inte föra en seriös debatt om denna allvarliga fråga, om man inte kommer underfund med och vill acceptera att det har sin grund i den nya obligatoriska särbeskattningen och vår ambition att ta fram människor som i ett eller annat avseende är handikappade i skyddad sysselsättning på skyddade verkstäder eller i halvskyddad sysselsättning och via anpassningslagen. Det senare har kommit till på de senaste åren inom industrin för att försöka bereda dem arbete som i annat fall skulle

friställas. Vad som är intressant är ju att den redovisade mängden latent arbetslösa – folk som förklarar sig vara beredda att ta ett arbete – stadigt går ner.

När man gör internationella jämförelser kvarstår det faktum att ingen annan industrialiserad nation har lyckats komma så långt i sysselsättningseffektivitet som vi har lyckats i vårt land. Självfallet innebär det här – det behöver jag inte understryka – inte någonting av nonchalans inför arbetslöshetens besvärande problem. Men jag menar att rätt skall vara rätt, och skall man diskutera den här frågan så skall man göra det på ett korrekt sätt – någonting annat gör jag inte anspråk på.

Det är många människor som kommer upp till mig och gärna vill tala om sina bekymmer. Det kan bero på att jag har suttit så pass länge och att alla tidningar karikerar mig med så underliga fysionomier att folk är nyfikna på vad jag är för en och kommer upp för att bekanta sig med mig. För ett par dagar sedan hade jag ett besök av en direktör. Han sade: "Jag skall tala om för statsrådet att jag under alla år har röstat med statsrådet utom vid det senaste valet." Jag frågade: "Varför det?" – "Jag tycker det skulle vara så roligt att se hur de andra klarade upp det."

Det här är en ganska intressant företeelse som man finner många gånger ute i debatten. Det skulle vara något slags fair play att man byter med varandra vid regerandet. Regerandet skulle vara något slags pingpong – eller bordtennis som det mera seriöst heter – där bollen går över nätet och man slår varannan gång. För min del vill jag inte acceptera detta, helt enkelt därför att politiken är för allvarlig för att jämförelsen skulle kunna vara ledande för hur väljarna skall hantera sin valrätt.

Vi har ju upplevt Glistrup här i landet under den senaste veckan. Det var måttlig framgång för Glistrup på hans möte i ett avseende – om han hade tio eller tjugohörare lär väl inte vara riktigt dokumenterat – men i ett annat avseende var det naturligtvis en enorm framgång. Det var 30–40 journalister där och TV bevakade, om jag minns rätt, med båda kanalerna. Glistrup fick ju ut sin propaganda bland svenska folket både i televisionen och i Sveriges Radio. Jag råkade höra honom i hans radiointervju på morgonkröken, där han sade att så länge som socialdemokraterna regerar har Glistrupianerna ingen chans i Sverige. Men låt oppositionen regera och få fritt fram ett tag – då är det också fritt fram för Glistrupianerna!

Nu känner jag inte Glistrup och kommer aldrig att bli bekant med honom. Han ger ett intryck av att vara en intellektuellt rätt välutrustad karl, även om han brukar sitt intellekt på ett alldeles förunderligt och destruktivt sätt. Men skall man dra slutsatserna av vad han nu delger det svenska folket, så skulle det närmast vara att så länge de borgerliga är i opposition så famnar ni in, genom er oppositionspolitik, det Glistrupska missnöjet, och vi slipper följaktligen denna förunderliga företeelse i det politiska livet. Det är ju en renhållningsaktion som ni gör där helt omedvetet och som jag, vänlig som jag är, skall vara er djupt tacksam för.

Herr Helén säger att vi nu från skattekommittén får ett förslag som tar bort de här helt orimliga margineffekterna. Jag tror på den här beställningen som vi har lagt ut – att vi får ett förslag med en reduktion av margineffekterna i den direkta beskattningen. Men jag tror det vore

fel att säga att bekymren är ur världen. Om man tar ned skatten från 62 kronor på den sista hundralappen till 50 kronor på den sista hundralappen, så kommer folk ändå att tycka att skatten är hög. Det här är naturligtvis ett ganska allvarligt problem, som man inte löser med det provisorium som skattekommittén kommer att servera, även om det är, som jag hoppas, ett steg i rätt riktning.

Regeringen var "genuint osäker", erinrar herr Helén om, och denna genuina osäkerhet, som ibland kan vara klädsam, hade t. o. m. finansministern iklätt sig, ovanligt nog. Ja, jag har i ett par omgångar förklarat varför, och jag vet inte om det lönar sig så mycket att hålla på och argumentera i den riktningen längre. Men när man kanske vill göra gällande inför en publik att tack vare det här stimulanspaketet är situationen nu helt annorlunda drar man måhända litet för stora växlar på det hela. Den här aktiviteten skall sättas in den 1 april men inte förr. Den har således inte verkat än så länge. Jag har gett vissa siffermässiga uppgifter om en glädjande ökad efterfrågan inom landet och från konsumentensida, som måhända får en ytterligare skjuts den 1 april. Men än så länge har vi ju inte sett verkningarna av paketet – den lilla distinktionen bör man kanske göra.

Jag vill också säga några ord till herr Helén. Nu stod jag och slarvade så att mina anteckningar fladdrade omkring, och därför är det möjligen på det sättet att jag svarar herr Bohman i stället för herr Helén. Men någon av herrarna har sagt att en expansion av sysselsättningen på den offentliga sidan är inte vad vi skall eftersträva, utan en expansion av sysselsättningen bör ske på det privata näringslivets sida – det ger andra och riktigare resultat. Ja, av mitt eget inlägg att döma måste det vara herr Bohman som jag här citerade! Jag skulle emellertid vilja understryka att det där sättet att se på samhället – antingen i helsvart eller också i helvitt – borde vi ha kommit över. Blandekonomin är annorlunda. Det offentliga funktioner och direkta samband med den industriella utvecklingen är ju i de flesta fall någonting alldeles uppenbart. Och bara för att karakterisera hur galen en sådan här inställning är kan jag säga att jag hoppas att vi i denna kammare skall kunna bli eniga när industriministern om någon vecka lägger fram förslag om ett nytt stålverk i Luleå. Det betyder en väldig sysselsättningsinjektion i denna landsända, som är sämst ställd i fråga om sysselsättning och arbete. En sådan injektion är omöjlig, om man så att säga skall lämna den produktiva verksamheten till det enskilda näringslivet. I den mån det enskilda näringslivet har reagerat och givit till känna sin reaktion har det ju snarast varit genom att ställa upp en hel del hinder och svårigheter för att denna industriella investering skall komma till stånd.

Herr Hermansson frågar – jag måste självfallet också försöka kommentera hans inlägg ett ögonblick – om jag är tillfredsställd med kompromissen. Jag har ingen anledning att stå här i dag och säga: Jag är mer eller mindre tillfredsställd – jag är tillfredsställd så långt men inte så långt. Jag har accepterat kompromissen, jag har varit med om att utarbeta kompromissen, jag har vägt fördelar och nackdelar mot varandra på samma sätt som alla andra som deltagit i beslutshandlingen innan det här förslaget serverades. Därför har det kanske inte något nämnvärt

intresse att försöka definiera graden av tillfredsställelse eller missnöje.

Avgörande är att kompromissen befanns också enligt min uppfattning i detta specifika läge vara värdefullare än det motsatta resultatet: handlingsförlamningen i denna kammare och i det politiska livet under våren 1974 och det sinkadusmässiga avgörande som en lottdragning i ärendet skulle ha inneburit. Men jag kan gå herr Hermansson så långt till mötes att jag förklarar: Hade regeringen haft ett par mandat till bakom sig talar allt för att det skulle ha varit en mer riktad politik, ett ställningstagande i överensstämmelse med regeringens förslag, som vi gått att rösta om inom några timmar.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Vi får väl ta oss en funderare på vad det kan betyda att finansministern nu vill ta Glistrup – bland alla – till hjälp för att sitta kvar i regeringen här i Sverige.

Inte heller jag skall här träta om vem som vann och vem som förlorade på kompromissen i finansutskottet. En helt annan sak är emellertid att beskriva händelseförloppet och ange varför jag för min del kunde biträda uppgörelsen. Finansministern sade i sin beskrivning att utskottet har tagit två tredjedelar av propositionen, medan herr Ekström sade att utskottet har tagit hela propositionen. Men det är väl ändå rätt att säga att propositionen lades fram efter motionerna och att propositionen tog upp vissa betydelsefulla inslag som också fanns med i motionerna. Jag tänker här på det riktade stödet till barnfamiljerna och till pensionärerna.

Jag har den uppfattningen att mittenmotionen hade en mer konjunkturpolitisk profil. Det är inte så att vi i motionen hade bortsett från ett extra stöd till de mest utsatta grupperna, dvs. pensionärerna och barnfamiljerna. Men vi kommer inte ifrån att permanenta åtgärder som vidtas som ett konjunkturpolitiskt instrument -- vi ökar ju köpkraften genom att öka stödet till barnfamiljerna och pensionärerna -- ligger kvar, och ju mer man i en sådan situation tillgriper sådana åtgärder, desto mer ökar kraven på oss när ekonomin sedan skall stramas upp. Det var det jag avsåg när jag talade om en konjunkturpolitisk profil, där vi klart angav att det är en i tiden begränsad åtgärd när vi vill använda mervärdeskatten. Och även denna åtgärd har betydelse, det kan ingen förneka, för de mest utsatta grupperna, eftersom de konsumerar huvuddelen av sina inkomster.

Jag tycker att det var en ganska bra beskrivning finansministern till sist gjorde, när han sade att det paket som nu framlagts är i överensstämmelse med klassisk ekonomisk konjunkturpolitik enligt läroböckerna och att det är en kombination av allmänt verkande åtgärder och punktåtgärder. Men då sade herr Bohman att oppositionen under ett antal år har anvisat en annan ekonomisk politik -- och det är alldeles riktigt. Men nu har vi genom denna uppgörelse nått det som har varit centralt i den annorlunda ekonomiska politik som vi från mittenpartiernas sida har arbetat för och som moderaterna har givit sin anslutning till, alltså att vi skall ha en kombination av allmänt verkande åtgärder och punktåtgärder. Nu har vi på detta område nått dithän, och i det läget borde inte herr Bohman och moderaterna ha ställt sig vid sidan

om. Det är då, menar jag, som man har låtit striden bli viktigare än det politiska målet. Jag menar att man inte får göra striden till ett självändamål.

Sedan ett par ord till herr Bohman om matprisstödet. Det är en konsumentpolitisk åtgärd som införs den 1 april. Det har inte anknytning till något jordbruksavtal. Det är konsumentpolitik – man går in för att sänka priserna. Jordbruket har inte opponerat sig mot detta. Nu uppmanar herr Bohman jordbruket att blåsa till strid i en rent konsumentpolitisk fråga. Jag beklagar detta. Men jag vill också göra det tillägget att jag tror att man inom jordbruket betackar sig för sådana råd från denna talarstol.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först ge finansministern en komplimang för den trivsamma och öppna redovisning som finansministern inledde sitt anförande med. Den var saklig. Sedan kom Glstrup in i bilden, och då fick anförandet en annan karaktär.

Finansministern höll ett långt försvarstal om orsakerna till att regeringen i januari inte ansåg sig kunna göra någon ordentlig ekonomisk analys och inte heller dra några slutsatser för framtiden. Vi moderater lade fram vår ekonomiska motion i januari. De bedömningar som vi gjorde i vår motion håller fortfarande, och de bedömningarna är desamma som de som har legat till grund för den uppgörelse som nu har träffats i finansutskottet. Vi hade visserligen inte tillgång till samma experter som regeringen, men vi gjorde en riktig bedömning. Nog borde väl regeringen, med den expertis regeringen har, ha kunnat handla lika snabbt som vi och därmed kunnat undvika det dröjsmål som nu blev följden.

Finansministern ägnade sig sedan åt en intressant, ny konjunkturpolitisk bedömning. Finansministern var inne på samma sak häromdagen i Blomstermåla – vackert namn för resten. Man frågar sig om den mycket optimistiska bedömning som nu lämnades var uttryck för något slags reservation till uppgörelsen. Innebär den med andra ord att finansministern är tveksam till uppgörelsen och vill gardera sig för framtiden? Eller står finansministern för uppgörelsen? Jag tycker att det är värdefullt att få detta klarlagt.

Jag är inte fullt så optimistisk i konjunkturpolitiskt hänseende som herr Sträng. Det finns andra drag i bilden som herr Sträng inte berörde. Och osäkerheten om framtiden finns kvar. Att vi inte skall "segla med fasta skot" är alltså ett gott råd. Det är bl. a. därför vi skall ha så stor rörlighet att vi snabbt kan dra tillbaka stimulansåtgärderna, om så skulle behövas. Vi moderater har därför inte velat vara med om en uppgörelse som inte möjliggör rörlighet i olika avseenden utan binder oss för utgifter på en hög nivå, utgifter som vi inte kan ta tillbaka när vi en gång har genomfört dem. Det är en av anledningarna till vårt avståndstagande. Med samma förutsättningar som majoritetsförslaget kostar vårt förslag lika mycket som majoritetsförslaget. Där föreligger ingen skillnad. Vi stod fast vid de bedömningar och den analys vi hade gjort i januari och de förslag vi då lagt fram. När finansministern säger att vi "bröt oss ut ur

samlingen" är det inte riktigt. Man bryter sig inte ut, om man står kvar. Att tala om "sura rönnbär" i detta sammanhang är också något felaktigt. Det är bara de rönnbär som är sura som man inte kan få tag på. Och vi hade handlingsfrihet.

Jag förstår att finansminister Sträng efter allt vad som har sagts och gjorts har ett behov av att försvara sig. I sådana fall är anfall i regel det bästa försvaret, anfall bl. a. mot dem som har gjort gällande att det här är fråga om ett schackrande — det är inte jag som har gjort det utan andra. Och det är inte så besynnerligt att folk talar om ett schackrande när de hör talas om "slutbud" och olika procentenheter hit och dit samt om 5 1/2 månad och 6 månader. Så upplever människorna det. Och "politikens grå katter", som herr Sträng talade om, har blivit en realitet för många människor. Jag kan därför förstå finansministerns behov av att hålla sitt försvarstal.

Det kan vara intressant att hänvisa till en annan av kammarens ledamöter som skriver ibland i tidningar, nämligen förbundsordförande Knut Johansson. Jag har det senaste numret av hans tidning Byggnadsarbetaren framför mig. Han säger där:

"Momssänkningen får — — — högst mikroskopiska verkningar på köplusten — — —.

En närmare granskning av den sorglustiga striden om momsen kan kanske ge oss några nyttiga erfarenheter inför framtiden."

Det är "ingen fest i Kapernaum" — eller vad finansministern brukar säga — som sådana där ord ger uttryck åt. Men trots det skall "vi gå vidare oberoende av den här uppgörelsen", säger finansministern. Vi får väl se!

Sedan förde herr Sträng en diskussion om riktade stödåtgärder. Vi sätter in åtgärderna där de bäst behövs — hette det. Men *alla* — rika som fattiga — har nytta av förslag om att ta bort momsen på byggenskapen och att ge vissa subventioner för livsmedel, alla som bor i bostäderna och som äter maten. Det är alltså inte fråga om riktade åtgärder i den bemärkelsen att endast de mest behövande får glädje av dem.

Jag har inte velat föregripa debatten om jordbrukspolitiken i fortsättningen, men jag vill ändå säga att man verkligen kan diskutera om det är förnuftigt att ha kvar en hög mervärdeskatt på livsmedel och sedan ge subventioner till livsmedelsförbrukningen. Vore det inte i stället bättre att ta bort skatten på livsmedel för att på det sättet göra livsmedlen billigare? Det är i varje fall en enklare metod än att först beskatta dem och sedan använda skatteinkomsterna för att ge subventioner! Men jag skall, som sagt, inte föregripa den debatten. Vad jag fann intressant var att föra in problemet i bilden och ställa frågan om det verkligen är förnuftigt att vandra in på subventionsvägen också på livsmedelssidan.

Jag fick till sist en direkt fråga, och jag skall svara på den: Det är naturligtvis inte bra, herr finansminister, om efterfrågan på arbetskraft väsentligen överstiger utbudet. Men det var generellt inte fallet under 1960-talet. Vi hade lägre prisstegringar och snabbare tillväxt då än nu, och vi hade lägre arbetslöshet på den tiden. Jag tycker att de förhållanden som rådde under 1960-talet var bättre än de som rått under de senaste åren med stora prisstegringar, låg tillväxt och hög arbetslöshet.

Herr HELÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är litet tveksam när det gäller att begära ordet för en replik, eftersom det man säger bara blir en lapp som herr Sträng tappar på golvet – och till råga på allt har jag fått äta upp en av herr Bohmans lappar just i dag. Men jag tänkte ändå faktiskt tacka finansministern för ett kritiskt påpekande som han gjorde.

Det är riktigt att jag i den improviserade inledningen till mitt anförande inte gjorde tillräckligt klart att den provisoriska skattereformen 1975 naturligtvis inte löser problemen med margineffekterna. Jag betonade att det utredningen nu lägger fram förslag om är just den sänkning av de orimliga margineffekterna som vi krävde i 1973 års valrörelse. Och man får vara glad för det lilla här i livet, som bekant.

Herr Mundebo, som varit med om att utarbeta utredningens förslag, har redan gjort samma påpekande som finansministern, nämligen att det kommer att behövas en rejäl permanent skattereform för att åstadkomma en sådan varaktig lösning att det helt lönar sig att arbeta för människor i de vanliga inkomstgrupperna. Jag betraktar det ändå som ett stort framsteg när finansministern här vänligt slår mig på fingrarna med påpekande att man, därför att man sänker marginalskatten från 62 kronor till 50 kronor av hundralappen, inte har löst problemet. Det är ett jättelikt framsteg sedan den dag då finansministern stod här och sade: Det är ett fasligt sterilt exercerande att hålla på och tala om margineffekterna.

Herr Sträng har så rätt när han säger: Har man gjort upp skall man inte stå och grumsa på varandra. Det enda jag vill grumsa om är att herr Sträng var litet grumlig i fråga om vad som händer vid kassan i butiken. Herr Sträng sade att det bara var liksom en optisk villa att man får ett lägre pris. Vi kan naturligtvis inte garantera att priset i kassan, därför att momsen i lagens mening sänks med 3 procent, blir lika mycket lägre eller, för att vara exakt, på grund av momsens konstruktion 4 kronor och 1 öre lägre än de 117:65 man annars får betala. Vad vi kan garantera – och det borde vi vara överens om – är att priserna blir precis så mycket lägre än de skulle ha blivit utan momssänkningen. Det är faktiskt en ganska viktig konsumentupplysning.

I dag har marsnumret av Aktuell ekonomi kommit från Handelsbanken. Där sägs direkt att de stimulansåtgärder som riksdagen nu beslutar genomföra torde medföra en påtaglig ökning av konsumtionsefterfrågan. Det är ett omdöme som jag sätter betydligt större tilltro till än omdömen från alla skribenter som har velat använda det här tillfället att utnyttja en ganska grumlig opposition mot allt politiskt arbete.

När herr Hermansson påstår att mittenpartierna skulle ha gått ifrån kravet på indexreglering av barnbidragen vill jag säga att han har fel. Om herr Hermansson läser i betänkandet, finner han att det där klargörs att det är nu, för dagen, som vi avstår från att aktualisera kravet, men det beror bl. a. på att frågan kommer igen från ett annat utskott senare under våren. Om de två partier som har valt att bilda opposition i dag – vänsterpartiet kommunisterna och moderata samlingspartiet – då stöder vårt förslag om inflationsskyddade barnbidrag kan det beslutas redan av 1974 års riksdag.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! På den sista punkten hoppas jag det är riktigt som herr Helén sade, att frågan om indexreglering av barnbidragen kommer upp en gång till. Men är det inte bättre att folkpartiet och centerpartiet då stöder *vårt* förslag? Det innebär större fördelar för barnfamiljerna än det förslag som mittenpartierna har framlagt.

Herr Sträng sade att jag och herr Bohman satt på åskådarläktaren. Herr Bohman får svara för sig själv. För min del tänker jag delta i voteringen och rösta emot den dåliga kompromiss som socialdemokraterna och de bägge borgerliga mittenpartierna har kokat ihop.

Herr Bohman – om jag får återgå till hans första inlägg – har för sig att medborgarna bestämmer ekonomins utveckling under kapitalismen. Det är en av de illusioner som borgerliga politiker och ekonomer och ideologer brukar odla, men den är inte närmare verkligheten för det. Den svenska ekonomin styrs av dem som äger produktionsmedlen – den styrs av kapitalägarna. Det är inte folkflertalet som fattar beslut om vad som skall produceras, men det *borde* vara det. I dag är det i stället kapitalägarna och deras högre tjänstemän som beslutar huruvida den eller den stora investeringen skall göras, huruvida de skall låta producera den eller den varan och om de med sina stora reklamkampanjer skall försöka förmå folk att köpa den eller den produkten. Det är det faktiska läget. Det är också så, att de som har den ekonomiska makten bestämmer takten i samhällsutvecklingen.

Eftersom vi i realiteten har det läget är det viktigt att herr Sträng inte bara använder ordet "privatkapitalistisk" för att glädja mig, utan också tar del i att bekämpa privatkapitalismen för att säkra arbete åt alla och för att stoppa prisstegringen – det är den enda väg man kan åstadkomma resultat på.

Finansministern jämförde, när han talade om sysselsättningen, den senaste arbetslöshetssiffran, nämligen siffran under februari i år, med den för februari 1973. Jag tror det vore bättre om finansministern inte envisades med att anlägga ett så tidsbegränsat perspektiv på ekonomins utveckling. Tar man med bara de tillfälliga, årliga förändringarna när det gäller att bedöma ekonomins utveckling, missar man ju såväl den långsiktiga rörelseriktningen som orsakerna till utvecklingen. Då låser man sig fast vid det som händer på kort sikt, och den ekonomiska politiken blir därefter. Då kan man lätt hamna i den situationen, att man blir ett tredje mittenparti inom den ekonomiska politikens område och att ens politik bara blir anpassad till de kapitalistiska konjunktursvängningarna.

Det är givet att också det korta perspektivet skall anläggas, men vida viktigare är att anlägga det något längre perspektiv som jag här tidigare försökte åskådliggöra med mina diagram. De sifferserierna kan ju inte bestridas, och de stora problem som de illustrerar kommer man inte ifrån.

Så några kommentarer till vad som har sagts om motiven för uppgörelsen mellan socialdemokraterna och de borgerliga mittenpartierna!

Jag vill ställa frågan till herr Sträng, eller kanske det är bättre att de

borgerliga mittenpartiernas företrädare svarar, eftersom herr Sträng har sagt att bägge parter har givit avkall på principiella uppfattningar: Vilka principiella uppfattningar har de borgerliga mittenpartierna tvingats uppge i och med denna uppgörelse? Jag kan inte se att de har tvingats uppge några. Däremot har herr Sträng tagit tillbaka hela den polemik som han tidigare fört mot en tidsbegränsad sänkning av mervärdesskatten.

Herr Sträng refererar till en besökande direktör som hade talat om bordtennis. Herr Sträng ville riktigt nog inte reducera politiken till bordtennis, och jag håller med honom på den punkten. Men då vill jag påpeka att vad herr Sträng och hans parti och regering nu har engagerat sig i är ett slags dubbelmatch i bordtennis. Ordet trippel finns inte i bordtennis, annars skulle det vara ännu riktigare att använda. Det bordtennislag som man nu ställer upp – socialdemokraterna och mittenpartierna – genomför i realiteten med denna tillfälliga sänkning av mervärdesskatten en politik som är ett friande till kortsiktiga intressen på ett sådant sätt att man verkligen uppammar ett framträdande av "glistrupianer", eller vad de kan komma att heta i Sverige.

Det har från socialdemokratiskt håll givits litet olika förklaringar till uppgörelsen och dess innehåll. Herr Sträng säger helt ärligt – och det vill jag hålla honom räkning för – att ett par mandat till på den icke borgerliga sidan hade givit en annan politik. Herr Ekström tycktes mera tillfredsställd med uppgörelsen. Jag tror att herr Sträng är klokast. Han följer det recept som finns i den gamla historien om Charles Lindley vars hustru vid makens något sena hemkomst lär ha utbrustit: "Inga förklaringar, Charlie, det gör bara saken värre!"

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hermansson talade om konjunktursvängningar under det kapitalistiska systemet. Det är väl att göra det litet för enkelt för sig, herr Hermansson. Ett område där vi verkligen har konjunktursvängningar för närvarande – konjunkturproblem och en omfattande arbetslöshet – är på bygg- och bostadssidan. Och där är det faktiskt staten som bestämmer allting. Det fordras någon annan förklaring om man skall ge en inblick i vad som verkligen händer och vari svårigheterna ligger.

Herr Sträng hade älskvärdheten att säga att han kände sig väl till mods trots att han lyssnade på mig. Det tycker jag är bra, för jag vill honom inget illa. Men det var egentligen inte det frågan gällde; den gällde hur herr Sträng känner sig när han på nytt lyssnar till vad han själv tidigare har sagt om den typ av politik som han nu för. Och då skulle det finnas anledning för honom att känna sig sämre till mods. Det är ju faktiskt så att herr Sträng har gjort en hel del uttalanden om den typ av politik som nu förs: den är antisocial, den rubbar förtroendet för skattesystemet, den leder till allvarliga faror för vår ekonomi. Innan man träffade den här överenskommelsen undrade herr Sträng också om oppositionen var så tokig att den ovanpå regeringens förslag ville lägga en momssänkning, vilket nu alltså är precis vad regeringen har gjort.

Vi fick i herr Strängs anförande höra att i januari var konjunkturprognoserna ganska dåliga, utsikterna var skrala. Nu i mars månad är

utsikterna bättre. Hur rimmar det då med regeringens politik? I januari, när utsikterna enligt herr Sträng var dåliga, valde regeringen att inte lägga fram några konjunkturstödjande förslag alls förrän på sluttampen. I mars, då utsikterna enligt herr Sträng är betydligt gynnsammare, väljer man att ställa sig bakom ett förslag som är avsevärt mer konjunkturstödjande än man egentligen hade tänkt sig. Det måste vara en något konstig situation för finansministern.

Jag blev anklagad för att i mitt anförande ge uttryck för efterklokhet. Men vi står ju fast vid de förslag som vi lade fram i januari. Det kan väl då inte vara fråga om efterklokhet, utan det måste snarare vara klokhet i förväg – någonting som herr Sträng borde berömma i stället för kritisera.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sträng hade ett par anmärkningar just med anledning av mitt anförande. Först talade han om att nu kommer herr Löfgren åter med frågan om stabiliseringskonferenserna, och sedan sade herr Sträng att det råder inte den rätta atmosfären för något sådant.

Jag har nu upprepat precis samma långa katalog över de saker som jag tidigare efterlyst, nämligen bl. a. en bättre beredvillighet från regeringens sida att pröva våra förslag. Förra gången, den 6 december, som jag drog hela denna långa lista tog herr Sträng ett exempel: frågan om besparingsutredningen. Nu tar han ett annat exempel: den stabiliseringspolitiska konferensen. Herr Sträng har i varje fall inte själv medverkat till en bättre atmosfär för att få till stånd sådana stabiliseringskonferenser, om vilka det finns gott om expertuttalanden att de skulle vara av betydelse när det gäller att komma till rätta med en del problem.

Herr Sträng tror inte på att svensk handel kommer att dra av den moms som riksdagen nu skall fatta beslut om. Han säger till och med att han inte tror att handeln kommer att dra av de 3 procenten. Nej, det gör inte jag heller, för jag tror att man kommer att dra av 3,41 procent. Det blir nämligen så mycket. Jag tycker att herr Sträng borde kunna överlåta åt herr Werner i Tyresö och andra kommunister och dem som går i kommunisternas ledband att vara misstänksamma mot svensk handel. Det finns sådana som helt enkelt kan känna det som en förolämpning när man misstänkliggör deras ärliga och uppriktiga vilja att göra rätt för sig i enlighet med de beslut som vi här i dag kommer att fatta.

Jag vet att det finns de som tycker att om man köper för 1 krona är 3,4 öre förfärligt litet att prata om. Men, herr Sträng, det gäller också andra köp. Det kan t. ex. hända att en och annan köper en säng – något som jag har haft viss erfarenhet av. Vid sådana köp har man verklig glädje och nytta av de åtskilliga tiotals kronor det blir fråga om i prissänkning. Den medför att vi kan få till stånd en bättre försäljning och mer tryggad sysselsättning.

Jag tog detta bara som ett exempel; det finns många andra fall där momssänkningen kan betyda mycket mera. 1,5 miljarder skall ju slussas ut i form av prissänkningar, och jag tror för min del att de kommer att utnyttjas på det sätt vi har tänkt oss.

Herr ÄSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag fick inget egentligt svar av finansministern på min fråga om utredningen angående de kreditpolitiska medlen. Jag beklagar att det inte var möjligt att ge ett sådant svar i dag. Det hade varit ett lämpligt tillfälle, förefaller det mig, att i finansdebatten ge ett besked beträffande den fortsatta handläggningen av utredningen om de kreditpolitiska medlen. Avvägningen mellan penningpolitik och kreditpolitik har man i utredningen inte alls gått in på. Det är knappast rimligt att mot den bakgrunden ta ställning till frågan om de kreditpolitiska medlen i framtiden. Här finns också andra synpunkter att beakta vid bedömningen, synpunkter som man har förväntat att kapitalmarknadsutredningen skulle komma att leverera. Tyvärr synes denna utredning arbeta rätt långsamt. Men det finns möjlighet att påskynda den och därmed skapa ett bättre beslutsunderlag för de kreditpolitiska åtgärderna i framtiden.

Jag vill sammanfattningsvis vädja till finansministern att skaffa sig och andra, som har ansvar för den ekonomiska politiken, nödigt rådrum att se över de kreditpolitiska medlen på ett bättre sätt än som varit möjligt i utredningen.

Eftersom finansministern noterade att jag med en viss tillfredsställelse konstaterade att finansutskottets betänkande går i den aktiva stabiliseringspolitikens tecken, vill jag till sist, herr talman, framhålla att det skedde mot bakgrunden av att de aktiva momenten knappast har satt sin prägel på den ekonomiska politiken under de senaste åren. Detta vitsordas, om inte annat, med ett visst eftertryck av konsumtionsutvecklingen och av stagnationen i svensk ekonomi under senare år.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag vill svara herr Fälldin att skillnaden mellan hans och min uppfattning både före och efter uppgörelsen i finansutskottet väl ligger i att vi har olika uppfattningar om huruvida fördelningspolitiken eller den läroboksmässiga konjunkturpolitiken skall ha en relativt starkare tyngd. Sedan har vi båda två fått pruta av på de mera renodlade uppfattningarna och ena oss om en kompromiss.

I övrigt använder herr Fälldin den mesta tiden för att polemisera mot herr Bohman. Det gjorde man förr i världen rätt ofta inom centerpartiet. Sedan har det varit en form av fredliga förbindelser under de senaste åren. Därför är det litet av återseendets behag när vi sitter i bänkarna och avlyssnar denna debatt. Jag skall inte lägga mig närmare i det, men jag måste säga att herr Bohmans isolering från de borgerliga bröderna framstår som alltmer påtaglig. Det kan vara en vinst och en fördel i den allmänna politiska klarhetens intresse, även om det blir vissa besvärligheter för de tre borgerliga partiledarna att med samma entusiasm tala om möjligheterna till ett borgerligt regeringsalternativ, ett inslag i den allmänna politiska debatten som herrarna ju levit ganska högt på.

Herr Bohman framhåller att han gjorde en riktig bedömning i januari. Vad jag minns av herr Bohmans bedömning i januari är en rekommendation om att man skulle sänka den direkta skatten. Jag vet inte om han klarade ut faciliteterna i det hela, hur mycket skatten skulle kunna sänkas, hur skattesänkningen skulle slå i skattetabellen och om det var de

lägre avlönade, medelinkomsttagarna eller de högre avlönade som skulle få en sänkning. Jag fäster mig inte så noga vid detta.

Faktum kvarstår dock att herr Bohman var relativt om inte helt ensam om denna uppfattning, framför allt mot bakgrunden av att en parlamentariskt sammansatt skattekommitté har i uppdrag att under mars månad leverera ett bättre genomtänkt förslag och dessutom anvisa den kompenserande finansieringen av denna skattesänkning. Jag tror nog att det hade varit att gå fram litet för brutalt, om man skulle ha kört över denna stora och förnämliga kommitté, som delvis är en följd av oppositionens energiska plädering för en översyn av skattelagstiftningen. Om man skulle ha följt herr Bohman, hade det varit orättvist mot den ambitiöst arbetande kommittén.

Vill finansministern gardera sig för framtiden, frågar herr Bohman, när jag påpekar att jag tror man har gått så långt man kan och att man tar vissa risker med den aktivitet som det här paketet skulle innebära. Man kan kalla det en gardering för framtiden eller vad som helst. Redan den 11 januari var jag angelägen om att understryka att beredskap får hållas åt båda sidorna och i skilda situationer. Det är en gardering för framtiden, herr Bohman, och varje finansminister kommer att ha ett intresse av att hålla sådana garderingar.

Sedan är det väl trots allt så att även om den rika och välställda människan kan ha glädje av att vissa matvaror blir billigare och att bostadskostnadernas ökning begränsas, så spelar det relativt sett mycket större roll för de lågavlönade att just matvarorna och bostaden blir billigare. Den som har det så ställt här i världen att han inte behöver titta särskilt noga på pengarna är inte lika beroende av de primära element i tillvaron som kostnaderna för maten och bostaden utgör.

Herr Helén slutade med att säga att det behövs en rejäl skattereform, och det ligger ju en väsentlig värdeladdning i detta. Men jag försäkrar herr Helén att denna skattereform kommer, om den skall vara fullständig, att kräva nya metoder för att ta in de ofrånkomliga pengarna till statskassan. Och då ligger det inte precis samma glädjeladdning i den rejäla skattereformen som om man uraktlåter att tala även om baksidan, nämligen att pengarna måste fram från annat håll.

Herr Hermansson roade oss i sitt första inlägg med att visa diagram på tavlan ovanför podiet. Ja, med statistik kan man bevisa väldigt mycket. De renodlade arbetslöshetssiffrorna, som de tar sig uttryck i arbetsmarknadsverkets räkningar – det var ju egentligen bara dessa uppgifter vi hade på 1960-talet – visar att arbetslösheten är större nu än den var på 1960-talet, men om det mellan dessa båda räkningar ligger en ambitiös verksamhet för att ta fram människor ur anonymiteten – människor som tidigare aldrig gjorde anspråk på ett arbete därför att de inte trodde att de skulle kunna få något – då är det här en statistik som man får läsa med en viss försiktighet. På samma sätt är det med statistiken över utvecklingen av BNP. Herr Hermansson redovisade en utveckling som för olika femårsperioder gav den ojämförligt minsta stapeln för åren 1970–1974. Skulle han i stället ha visat upp varje år för sig under 1970-talet, hade han fått fram 1 procent under 1971, 2 procent under 1972, 3 procent under 1973 och möjligen 4 procent i BNP-ökning år

1974. Väljer man således en statistik som visar siffrorna år för år, får man ett helt annat slutresultat än när man går på medeltalet under en femårsperiod.

Det här är bara ett enkelt påpekande om att man inte skall tro alltför mycket på att de statistiska redovisningarna vid varje tillfälle ger uttryck för den enda och hela sanningen. Statistik kan läsas på flera sätt, och jag har erfarenhetsmässigt lärt mig att ta med en viss försiktighet på all statistik.

Till herr Burenstam Linder, herr talman, skulle jag väl bara behöva ge den enkla förklaringen att i januari månad var utsikterna att bedöma den ekonomiska utvecklingen sämre än vad de är i dag. Jag försökte belysa det inledningsvis i mitt förra anförande. Dagens bedömningar när det gäller uppläggningspolitiken av den ekonomiska politiken vilar på ett något stabilare underlag än man hade vid årsskiftet. Om ni var färdiga med er prognos vid årsskiftet, så vilar den på ett sämre sakligt underlag än vad vi i dag har. Det var bara det jag ville säga.

Herr talman! Allra sist några ord till herr Löfgren! Jag har faktiskt prövat sådana här stabiliseringspolitiska konferenser med dem som är närmast berörda, dvs. de olika arbetstagarorganisationerna. Jag måste konstatera att resultatet av dessa konferenser var plus minus noll. Jag tror inte att resultatet – än så länge i varje fall – kan bli bättre om man även för in jordbrukarintressen, företagarintressen, regeringsintressen och politiska oppositionsintressen. Därav min skeptiska inställning, som jag har redovisat förut och som jag fortfarande har.

Visst tror jag att handlaren kommer att dra av dessa 3,5 eller 3,75 procent på slutnotan och att konsumenterna kommer att kontrollera att han gör det. Här finns ingen uttalad misstänksamhet mot handlaren. Vad jag sade var att man vet fasligt litet om vad som händer i prisbildningen innan denna avräkningsfaktor sätts in. Har man en stadigt fortgående prishöjning kan man sätta in avräkningsfaktorn, och husmodern upplever ändå det hela som ständigt stigande matpriser. Och då blir hon besviken. Framför allt om man gör gällande att det här är någonting som på ett avgörande sätt löser problemen.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hermansson skall jag kort och gott svara att vi inte har givit upp några principiella uppfattningar vid den föreliggande uppörelsen.

Vi skall väl inte gräla mer om den fördelningspolitiska och konjunkturpolitiska inriktningen i detta paket. Hur finansministern än vill vrida och vända på det här kan han inte komma ifrån att när konjunkturen kräver att ekonomin stramas upp så är det lättare – det är alltid svårt att höja skatterna – att höja från en lägre nivå. Det konjunkturpolitiska inslaget är att vi sänker i detta läge och sedan kan återgå till ett tidigare skatteläge och få den effekt som vi är ute efter. Den möjligheten finns inte kvar om alla åtgärder i det nuvarande läget hade varit inriktade på att lägga ut permanenta och bestående utgiftsökningar.

Sedan skall nog finansministern inte ta några glädjeskutt i onödan därför att jag har gett till känna min uppfattning om ett par saker som

herr Bohman sade. Även om jag ofta haft en annan mening än finansministern, t. ex. beträffande den ekonomiska politiken, så innebär det inte att jag känner någon skyldighet att i varje läge ha en annan uppfattning än finansministern. Jag tillåter mig gång efter gång att även tala om när jag delar finansministerns uppfattning. På andra sidan följer av det förhållandet, att vi har fria partier, också rätten att säga ifrån när man har en annan mening. Jag tycker t. o. m. att det är viktigt att inte dölja att det i vissa frågor finns skillnader. Det vore inte riktigt mot väljarna. Det är vad jag i dag har gjort. I dessa båda avseenden har jag en annan mening. Eftersom det här inte varit fråga om principiella eftergifter, var det en så stor fördel med uppgörelsen att jag icke anser mig ha svikit mina väljare från i höstas genom att ta uppgörelsen, vilket indirekt låg i herr Bohmans beskyllning. Det är viktigt att den politiska debatten kan föras på sådant sätt att man har rätt att säga ifrån åt alla håll.

Under detta anförande övertog fru tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Fru talman! Först helt kortfattat till herr Hermansson! I de länder där de ekonomiska teorier och det samhällssystem som herr Hermansson talar för är förverkligade har demokrati och individuell frihet avskaffats. Om det är det som är målet för herr Hermanssons politik, så säg det rakt ut i stället för att gå omvägar.

Finansministern talade med illa dold förtjusning om att vi var "isolerade" i förhållande till mittenpartierna. Jag tror inte finansministern skall dra alltför långt gående växlar på det som nu har hänt. För det första har i mittenmotionen yrkats 5 procents sänkning av mervärdesskatten, något som också vi har yrkat på. För det andra har vi tillsammans stött barnfamiljerna och pensionärerna i enlighet med propositionen. Där föreligger överensstämmelse. Vi har föreslagit en sänkt arbetsgivaravgift i stodområdet. Det har mitten också gjort. Vi har föreslagit ökad kanalisering av AP-medel till näringslivet. Det har också gjorts i mittenmotioner. Om det är någon vi strävar efter att isolera oss ifrån – inte i alla frågor men i många – så är det från herr Strängs parti och inte från de andra två partierna.

I vår konjunkturpolitiska motion till årets riksdag hade vi två alternativ för att åstadkomma generell stimulans. Det ena var en tidigareläggning av skatteutredningens blivande förslag, vars detaljer var rätt väl kända vid den tidpunkt då motionen väcktes. Det är samma förslag som har framkastats helt nyligen av Gunnar Nilsson i LO. Det andra alternativa förslaget var en sänkning av mervärdesskatten. Vi stannade för en sänkning av mervärdesskatten därför att vi vid de preliminära överläggningarna med mittenpartierna hade kommit fram till att det var en bra lösning. I fortsättningen följde vi den linjen.

Inför hela resonemanget om riktade stödåtgärder då det gäller bostäder och matvaror finns det anledning att påminna sig, att en av anledningarna till att det är så svårt för människor att betala sina hyror är

de höga skatterna. Då kan man med rätta fråga sig: Är det rimligt att man skall behöva ge bidrag till hyrorna därför att folk inte kan betala dem på grund av de höga skatterna? Ju högre bidragen blir, desto högre måste skatterna bli och desto svårare får folk att i fortsättningen betala sina hyror. Det är en giftcirkel som man måste komma ur. På samma sätt förhåller det sig med matvarorna. Om vi inte hade en nära 20-procentig moms på matvarorna, skulle de vara betydligt billigare. Då skulle behovet av subventioner till mat försvinna. Det finns verkligen anledning att ordentligt studera detta samband. Det är en av de frågor som måste bli föremål för en ordentlig debatt i en förutsättningslös skatteutredning. Kopplingen mellan bidrag, subventioner och skatter måste så småningom få en förnuftigare lösning än vi har i dag.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Herr Sträng envisas med att spela Dysterkvist mot mig i dag och vill inte unna mig att tala om någon glädjeladdad skattereform. Han menar att vi skulle ha uraktlåtitt att tala om att det kan behövas alternativa skatter. Jag tror att folkpartiet tydligare än socialdemokratin har pekat på nödvändigheten av att när man tar bort löneskatten, som gör skada för sysselsättningen, man också måste acceptera en över-skjutning av skatten på produktvärden, kanske på energi och råvaror. Det är dubbelt värdefullt därför att det stimulerar sysselsättningen och gör oss mera aktsamma med knappa råvaror och energikällor.

Än så länge är det naturligtvis, tyvärr, en skillnad mellan mig och finansministern, nämligen att vi inom folkpartiet tror mera på värdet av skattesänkningar för människor i de vanliga inkomstlägena. Vi tror att det inte bara ger de berörda människorna glädje utan att det också ökar samhällets samlade resurser genom den förstärkning av initiativkraft och arbetsvilja som på det sättet kommer till stånd. Låt oss alltså föra diskussionen med sikte på en bra provisorisk skatteomläggning för år 1975 och därefter en rejäl skattereform. Jag tror att finansministern kommer att ha glädje av att lyssna på herr Mundebo litet längre fram.

Vi har under den gångna mandatperioden från folkpartiet ofta kritiserat regeringen för att den tillsammans med vänsterpartiet kommunisterna har trumfat igenom förslag med en knapp röstövertikt här i kammaren. Vi har tyckt att det varit otillständigt att visa så liten hänsyn till den andra hälften av svenska folket. Nu gav valet den 16 september 1973 ett jämviktsläge, och regeringen har tagit större hänsyn än tidigare. Det kompromissförslag som i dag redovisas har tydligen kostat på en del för regeringen – det har herr Sträng inte gjort någon hemlighet av. Men eftersom vi – och det är min poäng – tidigare med rätta har kritiserat regeringen för att den inte har tagit hänsyn till oppositionens önskemål så måste det vara främmande för oss här i dag, när det föreligger ett förslag där regeringen har accepterat kärnan i folkpartiets uppläggning, att byta fot och kritisera regeringen just av den anledningen. Någon logik får det lov att vara också i opponerandet. I all stillsamhet vill jag säga att det kanske också borde ha präglat herr Bohmans första inlägg.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Fru talman! När jag har lyssnat till herr Burenstam Linder i sådana här ekonomiska debatter har jag haft misstanken att det har varit något fel på hans verklighetsuppfattning. Den misstanken fick jag bekräftad i dag. Han tror att vi har socialism på den svenska bostadsmarknaden.

Herr Bohman gav mig rådet att säga rent ut vilket samhälle vi vill bygga, och det är vad jag försöker göra. Det är ett samhälle där medborgarna har det avgörande inflytandet över produktionen och över hela sitt samhällseliga liv. Det har de inte i dag. Det är inte de vanliga medborgarna som träffar de avgörande ekonomiska besluten. Det borde de göra, och vi arbetar för ett sådant samhälle.

Herr Fälldin betygade som sin uppfattning att centerpartiet inte hade gett upp några principiella uppfattningar när det gällde att komma fram till den här kompromissen. Herr Helén har förmodligen samma uppfattning. Det är alltså tydligt att de enda som vill erkänna att de har gett upp några principiella uppfattningar är socialdemokratin och herr Sträng.

Herr Sträng tog upp frågan om arbetslöshetsstatistiken och dess värde. Det är givet att man kan diskutera statistik, men de diagram jag visade uttryckte arbetslösheten i absoluta tal under femårsperioder. Det är nog en allmän uppfattning bland människor som arbetar med ekonomi och statistik, att om man skall jämföra olika år så är det bättre att försöka få fram medeltal för exempelvis femårsperioder än att visa siffror för enstaka år som finansministern gjorde. Då kommer man väldigt lätt till missvisande resultat och då visar man upp tillfälliga svängningar. Med en jämförelse mellan exempelvis femårsmedeltal kan man påvisa tendensen i utvecklingen. Och ett faktum är att vilka statistiska serier finansministern än väljer så visar de en tendens till ökning av arbetslösheten, en tendens till ökad takt i prisstegringen och en tendens till minskad ekonomisk tillväxttakt i vårt land.

Fru talman! Den 16 september i fjol var det valsöndag. I år blir den 16 september den dag då herrar Fälldin, Helén och Sträng höjer momsens för svenska folket och åstadkommer den nya prischocken. I år är den 16 betecknande nog en måndag.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Fru talman! Om det inte är socialism som råder på bygg- och bostadssidan så är det åtminstone trekvartssocialism, herr Hermansson, och det har ju gett upphov till väldigt kraftiga hyresstegringar, tomma bostäder, betydande arbetslöshet och en inte särskilt förträfflig bostadsmiljö på många håll. Det är erfarenheten av denna trefjärdedelssocialism som gör att man skulle vara orolig om det blev ytterligare en fjärdedel under herr Hermanssons styre.

Herr Sträng har flera gånger sagt att han anser att man tar vissa risker men att han är med på att man tar dem när allt kommer omkring för att sätta in de åtgärder som nu föreslås – risker för att man skulle få en överhettning. Och sådana risker finns. Ingen vet exakt hur det kommer att gå. Men om man nu har den bedömningen att det finns sådana faror, varför då sätta in åtgärder som är så synnerligen svåra att ta tillbaka? Herr Sträng sade visserligen i sitt anförande att i sinom tid får vi

fundera på vad vi skall hitta på för motåtgärder. Men det måste såvitt jag begriper då bli fråga om skattechöjningar. Det brukar det vara fråga om när herr Sträng skall vidta någon motåtgärd. Och då är vi precis i den situation som herr Bohman pekade på i sin senaste replik, nämligen att skatterna är så höga att man måste betala ut subventioner för att den vanlige inkomsttagaren skall kunna klara sin maträkning och sin bostadsräkning. Och när man sedan skall strama åt litet grand skall man höja skatterna ytterligare så att vederbörande faktiskt trots subventioner fortfarande har svårt att klara sig. Och därmed är man inne i en farlig skruv – den skruv som har skapat svårigheter i Danmark.

Det är mot den bakgrunden som vi lägger stark tonvikt vid att man måste försöka få ett skatteväsen som gör att vanliga människor med genomsnittliga inkomster har möjligheter att klara sig på sin inkomst. Och det finns möjligheter. Man kan när det gäller att spara på offentliga utgifter t. ex. låta bli ganska dyrbar marksocialisering som kostar någon miljard om året. Med en annan bostadspolitik skulle man inte behöva betala ut så stora offentliga pengar på att finansiera de tomma bostäderna. De tvångsvisa kommunsammanläggningarna har säkert kostat en massa pengar för skattebetalarna. Utflyttningen av statliga verk, som herr Sträng vägrar att redovisa kostnaden för, kommer säkert ändå i ändan på repet att för svenska folket framstå som en mycket dyrbar form av regionalpolitik. Den låga sysselsättningen har inneburit en lång rad miljarder i anslag till AMS som inte hade behövts i samma utsträckning om man fört en politik som bättre klarat sysselsättningsläget. Och när det gäller att skapa utrymme för de skattesänkningar som behövs och som faktiskt Gunnar Nilsson – vare sig han trivs med det eller inte – har sagt att man också måste få fram, så kan man bl. a. vara försiktig med ytterligare utgiftshöjningar. Då får man ett system där det lönar sig att arbeta och ta initiativ, med mera nyföretagande och bättre sysselsättning och bättre inkomster för människorna.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Det var bra att herr Sträng nu tycker att det inte råder något tvivel om att handlarna kommer att dra av momssänkningen på priserna. Då kan vi vara överens om den saken, och det var värdefullt att herr Sträng gjorde detta erkännande.

Men han säger också att frågan är om inte husmödrarna eller andra köpare blir besvikna över vad som har hänt med priset innan momssänkningen dras av. Jag vill då fråga: Skulle vederbörande bli mindre besvikna om det bara blir en prisökning, som inte reduceras genom avdrag för momssänkningen? Statens pris- och kartellnämnd kan ju t. o. m. finna det nödvändigt att medge prisökningar, och det är ju för att eliminera effekten av sådana – i varje fall för att minska deras effekt – som vi har möjligheten till en momssänkning.

Jag tycker att vi kan avsluta denna debatt oss emellan med att efterlysa en litet bättre förståelse för vad momssänkningen i verkligheten innebär. Under sådana förhållanden kanske man också lättare inser hur mycket momssänkningen i verkligheten kommer att betyda. Det är ju inget tvivel om att den kommer att vara av väsentligt värde.

Herr finansministern STRÄNG:

Fru talman! Jag skall bli till ytterlighet kortfattad.

I den fråga vi debatterar i dag har herr Fälldin som talesman för dem som har varit med om uppgörelsen hävdad *en* uppfattning. Han har blivit starkt kritiserad av herr Bohman, som har reserverat sig mot uppgörelsen. I sitt sista inlägg diskonterade herr Fälldin utvecklingen och sade, att även i kommande debatter om hur man skall finansiera framtida jordbruksavtal har han en uppfattning som går tvärtemot herr Bohmans uppfattning. Herr Bohman har ju deklarerat att subventioner i jordbruksuppgörelser är en form av otyg som man inte skall ägna sig åt.

I två utomordentligt väsentliga frågor har jag konstaterat att herrarna har olika meningar, och det var det som gjorde att jag drog den slutsatsen att man här har avskilt herr Bohman från den borgerliga samlingen på ett ganska markant sätt. Men detta mitt konstaterande föranledde herr Fälldin att säga att man inte skall tolka honom så illa – trots allt känner han sig i själen befreundad med herr Bohman. Eftersom jag och alla mina partikamrater kunnat leva vidare trots alliansen mellan herrar Fälldin och Bohman sedan åtskilliga år tillbaka, kan vi självfallet leva med i den situationen även fortsättningsvis.

Herr Bohman gjorde en enkel beskrivning innebärande att socialt betonade bidrag leder till högre skatter, som medför att man måste lämna ännu mera bidrag, som i sin tur höjer skatterna ännu mera. Herr Bohman karakteriserar detta som en *circulus vitiosus* som aldrig tar slut, utan tanke på att i detta också ligger en socialt betingad ambition, nämligen att genom politiska beslut ge ett handtag till dem som bäst behöver det. Herr Bohmans filosofi kan uttryckas med de få orden: Hjälp dig själv, så hjälper dig Gud! Jag har en annan uppfattning om det politiska arbetet, nämligen att kammaren har skyldighet att i sitt sätt att handla tillämpa en solidaritetstanke. Det är något som den politiska församlingen i en avancerad nation är skyldig sina medborgare.

Herr Bohmans diametralt motsatta uppfattning om politiken var traditionell för den gamla högern, och den flyter vidare i moderata samlingspartiet. Här möts vi förmodligen aldrig, hur gamla vi än blir.

Jag vill till slut till herr Hermansson, utan att ge mig in i en fortsatt debatt om de statistiska redovisningarna, säga: Var försiktig med statistiken! Herr Hermansson säger att han redovisar i absoluta tal. Jag förmenar att det inte är fullständigt att bara redovisa i absoluta tal, om källmaterialet är så annorlunda i dag än det var tidigare.

Jag vill, fru talman, till slut understryka att det primära för regeringspartiet i sakfrågan alltid varit människornas sysselsättning. Jag har tyvärr anledning att understryka detta gång på gång, eftersom vi i den allmänna debatten så ofta misstänkliggörs på den punkten.

Fru tredje vice talmannen anmälde att herr Bohman anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Fru talman! Under de många år som jag har tillhört bevillningsutskottet och numera skatteutskottet har jag fått vara med om den långa

kamp som vi moderater har fört år efter år för att påvisa hur angeläget det är att få till stånd ett rimligare skattetryck i vårt land. Tydligt har våra många gånger ensamma reservationer emellertid inte varit förgäves.

Den tidigare pålitliga socialdemokratiska majoriteten här i riksdagen har inte velat höra på de varningar vi har uttalat för att skatterna med sin nuvarande höjd kommer att leda till ett kostnadsläge, som kommer att medföra allvarliga störningar på arbetsmarknaden och förorsaka arbetslöshet. Åtskilliga näringsgrenar har försvunnit från Sverige eller är på väg att helt utplånas. Först sedan även löntagarorganisationerna med skärpa gjort gällande, att det inte går att med löneförhöjningar förbättra villkoren för människorna så länge vi har de nuvarande höga skatterna, vaknade också regeringen till, och några månader före valet i fjol kom man med det bekanta förslaget om borttagande av folkpensionsavgiften. Detta kunde man emellertid inte göra med mindre än att man höjde en annan pålaga, nämligen löneskatten.

Vi moderater ser det som nödvändigt att de enskilda människorna i större utsträckning får disponera och bestämma över sina inkomster, och det är därför vi ständigt har återkommit med våra skattesänkingsförslag. Vi har inte förtröttats i den kampen, och nu kan vi i alla fall räkna in den vinsten att vi har fått rätt i vår bedömning. Men då gäller det verkligen att åstadkomma skattesänkningar och inte den typ av skatteomläggningar som har varit och även i fortsättningen synes bli den modell som regeringen föredrar att praktisera. Efter det att man höjt såväl den direkta som den indirekta beskattningen i en utsträckning som innebär att det inte går att ta mer den vägen, har man kommit underfund med att man kan ta ut skatter på arbetet som sådant i form av en avgift på den lön som arbetsgivaren betalar sina anställda.

I dag har vi hört och det har även skymtat i debatten på senare tid – att man tydligen är beredd att hitta på nya skatteobjekt för att därigenom stilla sin hunger efter ytterligare skatteinkomster. Kanske kommer vi då att få behålla alla de olika tidigare beskattningsreformerna och vid sidan av dem få in nya. För det är väl det som är meningen när man från regeringens sida talar om att man i ökad utsträckning skall utbygga den offentliga sektorn och därmed också behöver mera inkomster? T. o. m. regeringen var dock tvungen att göra någonting för att undvika effekterna av marginalskatten, som vi alltid hårt har kritiserat. Det hände i höstas när man lade fram det förslag som jag nyss nämnde om borttagandet av folkpensionsavgiften. Denna s. k. skatteomläggning medförde ju att marginalskatten inte kunde göra något nytt ingrepp, då avgiften försvann från skattsedeln men ersattes med en avgift, betald direkt av arbetsgivaren. Det systemet innebar att man kunde undgå de av regeringen så omhuldade hårda marginalskattetablellerna.

Det är förklarligt om människorna i dag kräver att få behålla mera av sina inkomster. Granskar man hur det i dag går till, kommer man till rent häpnadsväckande siffror. Det är inte en obetydlig del av vederbörandes arbetsresultat som inkomsttagaren måste lämna ifrån sig. Tag t. ex. en typisk låginkomsttagare med något över 25 000 kr. och undersök hur mycket han för att kunna uppbära den inkomsten måste göra rätt för, och bedöm sedan vad som blir över till hans egen disposition. Han måste

givetvis prestera ett arbete som finansierar alla de avgifter, förmåner m. m. som arbetsgivaren måste betala för honom. När man har gjort den beräkningen, kommer man fram till att han måste göra en arbetsprestation som motsvarar ungefär 34 000 kr. När han sedan dragit bort de skatter – stats-, kommunal- och varuskatter – han har att betala, så återstår inte mera än ca 14 000 kr. av detta stora bruttobelopp som han har gjort en prestation för. Det är alltså bara ca 41,5 procent av det ursprungliga beloppet. En inkomsttagare med ca 3 500 kr. i månaden får inte bestämma över mera än ca en tredjedel av det belopp för vilket han måste göra en arbetsprestation. Detta är dagens – jag vågar säga – förmyndarsamhälle, som vi nu reagerar emot. Det är det praktiska resultatet av den nuvarande politiken.

När herr Sträng försöker göra gällande att vi från vårt håll inte skulle ha någon förståelse för de små inkomsttagarna, så är ju detta ett helt felaktigt påstående. Vi har aldrig sagt annat än att man måste sätta in hjälpåtgärder där inkomsterna är för små för att vederbörande skall kunna leva. Men den metod som man i dag använder från regeringens sida är att ta ut så höga skatter att även inkomsttagare med förhållandevis höga inkomster måste bli understödstagare i någon form. Det är detta som är det allvarliga i dagens situation. Tag alla de olika barnfamiljerna runt om i vårt land, som i dag måste ställa sig i kön och hämta bostadsbidrag för att över huvud taget få inkomsterna att räcka till hushållsräkningarna och tillfredsställa den delen av de nödvändiga behoven!

Det är därför ingalunda någon riktig debatt man driver, när man försöker föra till torgs så ytterligt felaktiga uppgifter som herr Sträng gjorde sig skyldig till här för en stund sedan. Det är inte, som man tycks tro, bidrag som människorna i vårt land ropar efter, utan vad människorna i dag ropar efter är rätten att få behålla något mera av den inkomst som de arbetat ihop.

Vi har därför från moderaternas sida i första hand krävt en sänkning av de direkta skatterna. Men vi har sagt i dag att vi också kan acceptera en momssänkning. Det måste dock vara en så pass rejäl momssänkning att den verkligen märks och är värd det extra arbete som en omläggning förorsakar. Skatteutskottet har också i sitt yttrande understrukit att det är angeläget att ändringar genomförs utan tidsutdräkt, då man annars kan räkna med att möta ett visst köpmotstånd. Vi menar också att den ändring av momsens som riksdagen nu går att fatta beslut om borde ha satts i kraft redan nästkommande måndag.

Skatteutskottets yttrande har inte haft någon större påverkan på det förslag som nu föreligger, trots att förslaget i så stor utsträckning behandlar skatterna. Vi i skatteutskottet har till finansutskottet avgivit ett tekniskt utlåtande. Skatteutskottet förklarar att en sänkning av den direkta skatten, som vi från moderat sida har föreslagit, mycket väl går att genomföra. Det som jag för min del anser vara en rent olämplig åtgärd är den i realiteten borttagna mervärdeskatten på byggandet. Orsaken är givetvis, som herr Burenstam Linder redan tidigare sagt, att det är en åtgärd för att dölja de genom regleringar så höga bostadskostnaderna.

Jag skulle vilja fråga socialdemokraterna i skatteutskottet om de

menar att de är beredda att på dylika omvägar bryta sönder mervärdeskattesystemet. Det är visserligen sant att man formellt bibehåller mervärdeskatten på byggandet men betalar tillbaka pengar till dem som råkar få huset färdigt en viss dag. Det kan diskuteras om det är rättvist och riktigt att den eller den dagen för färdigställandet av byggnaden skall vara avgörande för om man skall få hela momsen tillbaka eller inte.

Är man sålunda beredd att så småningom ta på sig det obehag som det måste innebära att höja momsen på byggandet framdeles? Metoden har tydligen också en viss aktualitet när det gäller livsmedelsområdet, och det är därför av ett visst intresse att veta om man menar att momsen skall användas på det här sättet i framtiden.

Fru talman! Jag ber med dessa ord att få instämma i det yrkande om bifall till vissa reservationer som tidigare har framställts av herr Burenstam Linder.

Fru tredje vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr MUNDEBO (fp):

Fru talman! Det råder enighet mellan partierna på ett par centrala punkter inom den aktuella ekonomiska politiken. Alla är ense om att det finns klart behov av ytterligare expansiva åtgärder inom samhälls-ekonomi. Det råder också numera en rätt bred enighet om formen för och omfattningen av sådana stimulansåtgärder.

Den enigheten finns i dag; den fanns inte i början av detta år. Då var nog socialdemokraterna medvetna om att expansiva åtgärder skulle komma att behövas, men man var inte beredd att tala om hur sådana insatser skulle se ut och vilken omfattning de skulle ha. Från de flesta håll kom en klar reaktion mot denna passivitet, denna osäkerhet från regeringens sida. Oppositionspartierna, nationalekonomer, näringslivets folk — de flesta inlägg var tämligen entydiga: det behövdes en snabb och omfattande stimulans.

Oppositionspartierna var beredda att handla. Under motionstiden kom konkreta förslag: en gemensam motion från folkpartiet och centern och en annan motion från moderaterna. Detta tvingade regeringen att också redovisa sina förslag — förslag som allmänt betraktades som otillräckliga.

I detta skede av debatten vill jag bara göra ett par tillägg och börjar då med tidpunkten för och omfattningen av stimulanserna. Det hade varit bättre om betydande stimulanser hade kunnat sättas in tidigare. Vi började 1974 med arbetslöshet och outnyttjad produktionskapacitet. Den ökning av de disponibla inkomsterna som medborgarna fick genom omvandlingen av folkpensionsavgiften till socialförsäkringsavgift försvann genom de samtidiga oljeprishöjningarna. Det fanns därför risk för ökad arbetslöshet och för att produktionsökningen under året skulle bli obetydlig. Vi borde ha kommit med stimulanser i början av februari, inte som det nu blir i början av april. Och vi borde redan då ha satt in stimulanser av en omfattning av 4–5 miljarder. Men regeringen tvekade. Det dröjde innan några initiativ togs, och då förslaget lades fram var det otillräckligt, bara 2,8 miljarder. Mot den bakgrunden är det ändå

tillfredsställande att det nu har uppnåtts bred enighet om en stimulans av i runt tal 4 miljarder, och det är min tro att dagens beslut kan få ganska omedelbar effekt. Även om beslutet formellt gäller först fr. o. m. april månad kan det få en psykologisk effekt redan nu, eftersom det visar statsmakternas vilja att stimulera ekonomin.

Sedan några ord om formerna för stimulansen. Det har under senare år förts en ständig debatt om generella eller selektiva åtgärder. Dagens beslut innebär att vi för första gången i ordentlig omfattning prövar en kombination av båda åtgärderna. Och det behövs ju både en allmän stimulans och punktvisa insatser, i första hand då stöd till barnfamiljer och pensionärer. De synpunkter som anförts i den allmänna debatten rörande administrativa och tekniska svårigheter samt krångliga övergångsbestämmelser vid en omläggning av mervärdeskatten har jag inte funnit särskilt övertygande. Det har tidigare varit möjligt att utnyttja tabeller vid momshöjningar; då borde det också vara möjligt att göra det vid momssänkningar. Och om man skall använda alternativet att märka om varor, så borde väl de ommärkningarna inte vara besvärligare än alla andra ommärkningarna som görs av andra skäl. Sådana förekommer som bekant. Om stimulansen får effekt på ekonomi och arbetsmarknad, så är väl detta extra arbete i högsta grad motiverat. Mervärdeskatten har ju som en av sina fördelar att den kan justeras, och den måste rimligtvis kunna justeras såväl uppåt som nedåt med hänsyn till det konjunkturläge man befinner sig i.

Så några ord också om ett inslag i folkpartiets och centerns motion som inte finns med i det program varom finansutskottet har enats. Jag tänker här på den standardsäkring av stödet till barnfamiljerna som en indexreglering av de allmänna barnbidragen skulle innebära. Partierna har i detta sammanhang enats om att föreslå ett extra tillägg till barnbidragen för april. Det är bra. Det ger barnfamiljerna ett värdefullt tillskott just nu i vår. Däremot finns det inte i finansutskottets betänkande något förslag om en värdesäkring av barnbidragen. Det betyder självfallet inte att vi för vår del nu har annan uppfattning i fråga om familjestödet än då motionen väcktes. Det betyder bara att vi i nuläget har varit beredda att godtaga det extra tillägget för att senare återkomma till familjestödets utformning, till en indexreglering av barnbidragen, vilket är en nödvändighet om barnfamiljerna skall få ett standardskydd.

Vi har inte heller släppt kravet på en sänkt arbetsgivaravgift i stödområdet, men i denna fråga liksom beträffande de allmänna barnbidragen gällde det att i detta sammanhang snabbt göra något för att stimulera efterfrågan, för att se till att hushållskassan skulle få det tillskott som behövs. Men vi kommer tillbaka till arbetsgivaravgiften. Där är det ju fråga om en mera permanent skatteomläggning. I dag gäller det en tillfällig ändring av skatterna för att påverka köpkraften.

Allra sist vill jag också säga några ord om en fråga som har varit aktuell i debatten tidigare i dag men som inte direkt ingår i det aktuella reformpaketet. Det gäller inkomstskatten. En skattereform är på väg. Skatteutredningen är just nu i slutskedet av sitt arbete på ett förslag till en provisorisk skatteomläggning. Det förslag som kommer är i flera avseenden ett bra förslag. Det betyder sänkt skatt för många människor,

det betyder en bättre samordning mellan skatter och bidrag, och det är förändringar som vi från vårt håll fäster stor vikt vid. Det är nödvändigt att få en sådan reform, men den kan inte sättas in i dag, den kan inte sättas in lika snabbt som en förändrad moms. Det är en reform att gälla fr. o. m. 1975.

Det finns emellertid en synpunkt som måste understrykas, då tidningarna inom kort kommer att återge tabeller som visar betydande förbättringar nästa år, som talar om skattesänkningar på drygt 2 000 kronor för många människor. Jag tror att löntagarna gör klokt i att inte knyta alltför stora förväntningar till den kommande reformen. Skattesänkningarna kommer att ätas upp genom fortsatt inflation, genom höjda kommunala skatter och höjda avgifter av olika slag. Det är på sätt och vis inte reformens fel; det beror på den fortsatta inflationen, som äter upp de förbättringar som en punktreform kan medföra. Därför kan vi aldrig få någon ordentlig skattereform genom att göra förbättringar punktvis i nuvarande skattesystem. Det behövs en reform av annat slag. Det behövs ett inflationsskydd i skattesystemet, och vi måste på allvar ta upp frågan om att göra om hela skattesystemet så att mindre andel av våra skatter ligger på inkomster och arbete och större andel på råvaror och energi. Skatteutredningen har sin huvuduppgift kvar.

Fru talman! Jag instämmer i de yrkanden som herr Löfgren tidigare ställt i denna debatt.

Herr JOSEFSON (c):

Fru talman! Alltsedan riksdagen samlades på nyåret har den politiska debatten kretsat kring frågan om konjunkturutvecklingen. De starkt ökade oljepriserna medförde betydande förändringar och kostnadsförändringar såväl för näringslivet som för den enskilde konsumenten. De frågor vi alla ställde var: Vad blir konsekvensen av den starka prisstegring som oljekrisen medfört? Kommer prisstegringarna att medföra avsättningssvårigheter, minskad köpkraft och därmed risk för minskade sysselsättningsmöjligheter?

Med denna bild som bakgrund framstår det som naturligt att samtliga partier blev eniga om nödvändigheten av att vidtaga stimulansåtgärder. Vi måste på allt sätt medverka till att produktionen hålls i gång, att sysselsättningsmöjligheterna består och att den inhemska köpkraften kan bli bestående.

Förslag till åtgärder har väckts från såväl oppositionspartierna som regeringen. Finansutskottet har haft att slutgiltigt bedöma den ekonomiska politiken och vilka åtgärder som bör vidtagas. Även om man kan vara kritisk mot att utpräglade skattefrågor slutgiltigt behandlas i ett annat utskott än skatteutskottet kan jag inte komma ifrån att, när det gäller stimulansåtgärder, samma utskott samtidigt måste bedöma stimulansåtgärdernas omfattning och de ekonomiska konsekvenserna. Jag ser detta som ett nödvändigt undantag från den eljest självklara regeln att skattefrågor skall behandlas i skatteutskottet.

Skatteutskottet har självfallet haft tillfälle att avge yttrande över de avsnitt som gällt skattefrågor. Jag skall något beröra ett par av dessa. I motioner bl. a. från centerpartiet föreslogs som konjunkturstimulerande

åtgärd en sänkning av moms. Mervärdesskatten har tidigare använts som instrument för att dämpa efterfrågan i en överhettad konjunktur, och givetvis är den lika användbar i motsatt riktning – för att stimulera konjunkturen. Vi anser i vårt parti att mervärdesskatten är ett instrument som går bra att använda för att stimulera eller dämpa efterfrågan i situationer där det sker stora konjunkturförändringar.

Finansutskottet har nu föreslagit en sänkning av mervärdesskatten med 3 procent. Jag anser att detta är riktigt. I pressen, och även i skatteutskottets yttrande, har ifrågasatts huruvida en sådan sänkning av mervärdesskatten verkligen kommer konsumenterna till godo. Jag är för min del övertygad om att så kommer att ske. Handels folk känner säkert sitt ansvar. Därtill förekommer – nu liksom tidigare – konkurrens såväl inom handeln som mellan skilda företagsformer. Dessutom förekommer en viss prisövervakning från samhällets sida.

Men trots detta skildras denna 3-procentiga sänkning av mervärdesskatten som något som kommer att försvinna på grund av den allmänna prisstegring vi har för närvarande. Momssänkningen under tiden från den 1 april till den 15 september innebär totalt en minskad skattebelastning på nära 1,5 miljarder kronor, och ingen vill väl påstå att en sådan skattesänkning skulle vara utan betydelse. Skulle vi under de kommande månaderna få en allmän prisstegring kommer denna ändå, med oförändrade marginaler, att vara dessa procent lägre än vid oförändrad mervärdesskatt. Man talar gärna om procentsatsen, men totalt sett rör det sig om ett belopp som är mycket betydande både i jämförelse med andra stimulansåtgärder och i förhållande till skattesänkingsförslag och beslut som redovisats under 1970-talet.

I stimulanspaketet ingår också förslaget om ytterligare 1 miljard kronor för att sänka konsumentpriset på vissa livsmedel. Skatteutskottet har under det senaste året behandlat ganska många motioner, vari yrkanden framställts om borttagande eller differentiering av mervärdesskatten på livsmedel eller andra åtgärder för att ta bort mervärdesskattens fördyrande inverkan på betydelsefulla livsmedel. Socialdemokraterna har här sagt nej även till yrkandet om att utreda denna fråga. Vi ser därför med tillfredsställelse förslaget om att via statsmedel till viss del ta bort mervärdesskattens fördyrande inverkan på betydelsefulla livsmedel.

Med här föreslagna ytterligare 1 miljard för detta ändamål har nu den indirekta beskattningens fördyrande inverkan på livsmedlen reducerats med mer än en tredjedel. Man kan tvista om vilka vägar man bör gå för att få bort mervärdesskatten på viktiga livsmedel. Den väg som nu alltmer beträts av regeringen är den som redan för flera år sedan föreslogs som ett alternativ av centerns partiledare Thorbjörn Fälldin. Jag ser detta anslag på 1 miljard för att sänka livsmedelspriserna såsom en återbetalning av mervärdesskatten, som i dag tas ut på alla livsmedel i konsumentledet. Det är därför ett bra förslag, även om det inte är ett sådant konjunkturpolitiskt instrument som kan tillgripas både i situationer då man önskar stimulera och i situationer då man önskar dämpa. En åtgärd som denna är en stimulansåtgärd i en dämpad konjunktur – en stimulansåtgärd som sannolikt måste bli bestående – och i sak överensstämmer förslaget med den ståndpunkt som vi i centern redan

tidigare har intagit.

En sak som har förvånat mig när jag i dag har lyssnat till debatten i kammaren är att moderata samlingspartiets representanter gång på gång har upprepat sin oro för jordbrukarnas situation att nu behöva lita till subventioner från staten för att få betalt för sina produkter. Herr Bohman var också i sitt anförande kritisk mot att jordbrukarna inte reagerat mot en sådan linje.

Är nu denna beskrivning, som gjorts här i dag, överensstämmande med verkligheten? Av de varor som produceras i det svenska jordbruket är jordbrukets andel i det slutliga priset på varan när denna når konsumentledet omkring en tredjedel. Är det då riktigt att kalla dessa åtgärder för att sänka livsmedelspriserna i konsumentledet för jordbrukssubvention?

Här har moderata samlingspartiet tagit upp ett gammalt förlegat uttryckssätt som socialdemokraterna tidigare använt om livsmedels-subventionerna. Jag beklagar detta. I statsverkspropositionen har jordbruksministern betecknat detta anslag som ett anslag för att subventionera konsumentpriserna på livsmedel, och på samma sätt har man gjort i finansutskottets betänkande. Jag hälsar detta med tillfredsställelse, eftersom man valt ett nytt och bättre uttryckssätt för vad som är innebörden i dessa subventioner. Sedan kan man givetvis fråga sig, om det finns någon anledning att tala om subventioner. Som jag nyss sade ser jag det helt och hållet som en återbetalning av en del av den skatt som man tidigare tagit ut genom momsens på livsmedel.

Det är även en annan sak i moderata samlingspartiets argumentering i dag som har förvånat mig, och det är att man så hårt kritiserar det förslag som nu föreligger och som innebär att man reducerar mervärdeskattens fördyrande inverkan på viktiga livsmedel. Vi har i skatteutskottet vid flera tillfällen behandlat motioner om att ta bort momsens fördyrande inverkan på livsmedel, och ett av alternativen i dessa sammanhang har varit att gå den väg som regeringen nu har valt att slå in på. Därjämte har moderata samlingspartiet tillsammans med centern och folkpartiet i reservationer i skatteutskottet ställt yrkande om utredning av denna fråga, och i slutet på förra året biföll riksdagen ett sådant reservationsyrkande.

Jag måste därför ställa frågan: Var står moderata samlingspartiet i dag? Står man inte längre kvar på sin tidigare ståndpunkt, att man vill ha bort mervärdeskattens fördyrande inverkan på viktiga livsmedel? Ett av de alternativ som vi reseranter har anvisat är den väg som regeringen nu har slagit in på. Tar man avstånd från detta alternativ som man tidigare har varit med och anvisat?

Fru talman! Jag har med det sagda velat belysa min syn på vissa avsnitt av finansutskottets betänkande nr 1 och på vad som har yttrats här i dag. Jag ber att få yrka bifall till vad utskottet hemställt.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Fru talman! Herr Josefson begärde ett besked, och det skall jag mer än gärna lämna honom.

Vi håller fast vid det utredningskrav som vi var med om att lägga fram i fjol om att utreda möjligheten att ta bort mervärdeskatten på livsmedel.

Men det är ju någonting helt annat än det system som man nu vill tillämpa, där man går in för att subventionera vissa livsmedel genom ett anslag över budgeten och där man samtidigt bibehåller momsens på livsmedel. Vi har ingalunda någon ny uppfattning, och herr Bohman gav också för en stund sedan klart besked om att ett borttagande av momsens på livsmedel är en bättre åtgärd än den som nu föreslås.

Det är ingalunda vi som har sagt att man återinför subventions-systemet på livsmedel; det är faktiskt vad man gör genom att ställa dessa pengar till förfogande för jordbruksprisernas reglering. Det är detta som vi har beklagat. Vi tror att det är en åtgärd som man kommer att ångra. Men därmed har vi ingalunda sagt annat än att det är självklart att jordbrukarna skall ha betalt för vad det kostar att producera varorna.

Herr JOSEFSON (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag blir ännu mer förvånad efter herr Magnussons i Borås senaste yttrande. Det har i motioner och reservationer klart redovisats olika alternativ för att ta bort mervärdeskattens fördyrande inverkan på livsmedel. Ett alternativ har varit att ta bort moms på vissa livsmedel, ett annat alternativ är att ha en differentiering av momsens och ett tredje alternativ är att bibehålla mervärdeskattensystemet som det är, men att gå in med statsmedel för att i ett tidigare led sänka priserna och på det sättet ta bort den fördyrande inverkan som momsens har. Centern och folkpartiet har yrkat på utredning av denna fråga, och till detta yrkande har även moderata samlingspartiet anslutit sig. Jag har därmed haft den uppfattningen att moderata samlingspartiet varit berett att tillstyrka förslag som utformats i enlighet med något av dessa alternativ.

Subventionerna har ingenting med jordbruksavtalet att göra. Avtalet med jordbruket görs upp helt fristående utanför denna diskussion. Med det nu gällande prisstoppet och med den utformning som detta anslag har är det fråga om att sänka livsmedelspriserna i konsumentledet, och det är inte en fas i uppjörelsen med jordbruket.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Fru talman! Det är riktigt att det i centerns motion har stått någonting om att man skulle kunna tänka sig även den utvägen. Vi har varit med om att begära en förutsättningslös utredning så att man får se vilket system som kan vara lämpligast. Det är detta som saken gäller.

Herr JOSEFSON (c) kort genmäle:

Fru talman! Som jag sade i mitt förra inlägg förutsätter jag att, när man ansluter sig till ett yrkande, då är man också beredd att acceptera grunderna, oavsett vilket av de system som föreslagits; det gäller under förutsättning att det är genomförbart i praktiken.

Herr WÄRNBERG (s):

Fru talman! På grund av den något säregna praxis som tillämpats de senare åren vid remittering av ärenden till utskott har genom den s. k. paketprincipen såväl sociala som byggnadspolitiska och skattetekniska frågor flyttats från sakutskotten till finansutskottet. Skatteutskottets

insatser i en av våra större skattefrågor har på detta sätt, åtminstone för parlamentarikernas del, inskränkt sig till ett yttrande av huvudsakligen teknisk natur.

Utskottets majoritet har dock ansett frågan om en tidsbegränsad eller tillfällig sänkning av mervärdeskatten vara av så stor skattepolitisk betydelse att den inte kunnat avhålla sig från ett värdeomdöme vid sidan av det tekniska utlåtandet, även om det inte gått att samla hela utskottet kring detta.

Detta värdeomdöme, som väckte sådan uppmärksamhet innan förhandlingarna började i finansutskottet, omfattar egentligen fyra rader -- eller tio rader om man så vill -- på s. 60 och 61 och innebär i korthet att om man i ett visst läge tillgriper tillfälliga sänkningar av mervärdeskatten som konsumenten inte kommer att märka, så föreligger uppenbara risker att allmänhetens förtroende för skattepolitiken kan rubbas. Utskottets minoritet har menat att en sådan värdering som majoriteten gjort inte hör hemma i ett tekniskt yttrande. Men majoriteten som förmodar att skattefrågor i fortsättningen kommer att behandlas i skatteutskottet känner sig ha ett ansvar för att skattereglerna utformas inte bara på tekniskt godtagbart sätt utan också på ett sådant sätt att de kan ha allmänhetens förtroende.

Varför föreligger då skäl att tro att konsumenten inte skall märka en momssänkning särskilt mycket? Man har bl. a. tidigare i debatten talat om omsättningskattens möjlighet som konjunkturpolitiskt styrmedel. Skatteutskottets majoritet har dock aldrig kunnat tänka sig att en sänkning av mervärdeskatten skulle sättas in i ett läge av den starkt inflationistiska typ som just nu är för handen. Inflationen har ju tidigare bekämpats med köpkraftsindragningar. 5 procents sänkning av skatten -- och i ännu högre grad 3 procents sänkning -- försvinner helt enkelt i den allmänna prishöjningsvågen. Utskottet anser att allmänheten inte har en rimlig chans att bedöma huruvida en utebliven skattesänkning beror på faktiska fördringar i tidigare led eller om den har förvandlats till ökade marginaler, marginalökningar som i och för sig kanske kan vara befogade men som ändå inte kommit till stånd om inte skattesänkningen gett chansen härtill. Däremot vågar vi med hundraprocentig säkerhet säga att en uppjustering av skattesatsen kommer att slå igenom på prisnivån.

Jag tror att man kan lyda regeringens beslut om ett utökat prisstopp som ett litet medgivande till de tankegångar som skatteutskottets majoritet gjort sig till tolk för. Regeringen har förmodligen inte heller trott på att konkurrensen skulle vara en tillräcklig garanti för att momssänkningen skall komma konsumenterna till godo.

Företrädarna för handeln har inte heller varit särskilt entusiastiska för en kort tids sänkning av mervärdeskatten med de problem detta för med sig i form av dubbla ommärkningar av priserna eller kanske i form av olika system för skattens uttagande i olika affärer, varigenom den enhetlighet som vunnits på detta område nu kommer att spolieras. I pressen har cirkulerat olika uppgifter om kostnaderna som ingalunda har varit små, och även om man tar siffrorna med en nypa salt, så rör det sig om många tiotal miljoner kronor. Jag medger dock att människor kommer att beredas arbete härmed, men frågan är om det är ett

meningsfullt arbete som här utförs.

Jag har den personliga uppfattningen att på en punkt så kommer det verkligen att bli en prissänkning genom momsändringen som kommer att synas och som kommer kunden till godo. Det gäller den handel med alkoholvaror som sker i systembutikerna. Genom de noggranna regler som där gäller för prissättningen och genom att huvuddelen av varupriset är skatter följer alkoholpriserna inte automatiskt med den allmänna prisutvecklingen. På det här området slår alltså sänkningen av mervärdesskatten igenom. Enligt de uppgifter jag har fått rör det sig om många miljoner, ja, hundratals miljoner. Huruvida dessa för alkoholkonsumenten sparade miljoner kommer att användas till ökade köp av starka drycker eller till annat är naturligtvis omöjligt att bedöma, men jag vågar ändå med bestämdhet säga att denna form av konjunkturstimulans helt strider mot de principer som riksdagen tillämpat i fråga om alkoholpolitiken.

Efter denna personliga parentes om en sak, som inte berörts i skatteutskottets betänkande, återgår jag till att poängtera att skatteutskottet i de tidigare nämnda tio raderna anfört att de tillfälliga sänkningarna av mervärdesskatten inte borde tillgripas utan att verkligt tvingande skäl föreligger. Huruvida detta är förhållandet nu är naturligtvis finansutskottets sak att bedöma, och skatteutskottet som sådant har på den punkten inte givit någon ståndpunkt till känna.

Skatteutskottets minoritet har velat slopa de tio rader jag tidigare talat om och i stället införa några nya rader rörande det sista av två olika beslut som riksdagen i höstas fattade med en dags mellanrum i samma fråga om viss utredning om slopandet av omsättningsskatten på maten. Majoriteten ansåg dock inte att det sista beslutet kan tillmätas större betydelse än det första liksom heller inte att det kan anses höra hemma i dagens konjunkturstimulerande paket, då det bara rörde sig om en utredningsfråga.

Utskottsmajoriteten har heller inte ansett att det finns några skäl för att differentiera skattesatserna eller införa olika avgifter för olika delar av landet och har därför inte kunnat frängå sin tidigare ståndpunkt att regionalpolitiken skall klaras på ett annat sätt än genom olika skattesatser — det har ju också skett — och inte genom att tillkrångla skattesystemet, vilket dessutom i många fall kan öppna vägarna för skatteflykt genom överföringar av olika slag.

Jag tror att jag härmed har besvarat frågan hur det ligger till med de meningsmotsättningar som finns inom skatteutskottet beträffande den omstridda meningen under punkten 2. Jag trodde inte att de olika uppfattningarna om momsåterbäring på byggnadssidan var av den arten att jag behövde uppehålla mig vid dem. Huruvida det rör sig om skatteåterbäring eller bostadsstöd kan lätt bli en strid om påvens skägg.

Jag vill svara på herr Magnussons i Borås fråga och säga att socialdemokraterna i skatteutskottet icke på något sätt vill bryta sönder dagens mervärdesskattesystem med att införa ändrade mervärdesskatte regler för byggnadssidan eller andra verksamheter. Vi har kunnat acceptera en momsrestitution på detta område eftersom det innebär att man ger tillbaka ungefär samma pengar och tar in mervärdesskatten utan att bryta sönder systemet.

Här skulle jag vilja göra en motfråga, som redan diskuterats mellan herr Josefson och herr Magnusson i Borås. Det som herr Magnusson själv varit med om i den avvikande meningen, nämligen att begära en utredning om huruvida inte momsavgifter på maten skulle återföras till jordbruket på annat sätt, innebär i praktiken samma sak som det herr Magnusson här kritiserar.

Jag skulle vilja fråga herr Magnusson om han menar att den underbalansering av budgeten som sker genom en stor skattelättnad någonsin skall betalas tillbaka. Moderata samlingspartiet anser att vi skall sänka skatterna, men de utgiftsminskningar man föreslår är otroligt små. De räcker inte på något sätt att täcka de skattesänkningar man föreslår utan det blir en våldsam underbalansering. Detta strider mot det gamla högerpartiets linje, men det är möjligt att moderaterna nu har en annan åsikt. Det går emellertid inte att resonera om skattetrycket utan att ta med utgiftssidan och bara säga att saken klaras genom en underbalansering av budgeten, något som man nu gör även i moderata samlingspartiet.

Fru talman! Hittills har jag gjort mig till tolk för skatteutskottets uppfattning. Men låt mig också få framföra min uppfattning som enskild riksdagsman och som delansvarig för den politik som centralbanken i detta land bör föra eller kanske tvingas att föra.

Under trycket av ett starkt valutautflöde åren 1969 och 1970 tvingades riksbanken genomföra en mycket hård penningpolitisk åtstramning. Den hjälp man då fick av finanspolitiken var mycket liten. Det var en hård kamp som fick föras, men den ledde också till framgång på betalningsbalansens område. Många människor och bland dem också många ekonomer ansåg emellertid att det pris som fick betalas i fråga om den ekonomiska tillväxten och sysselsättningen var mycket högt. Jag skall inte uttala mig om detta pris, men jag är övertygad om att det, för att återställa och bevara förtroendet för den svenska valutan och för att undvika en devalvering med ty åtföljande lönesänkning bakvägen, inte fanns någon annan utväg att tillgripa än den som då användes av riksbanken.

Utgångsläget i dag är något annorlunda än år 1970. Vår valutareservs nominella belopp är i dag tre gånger så stort och litet till som i bottenläget och ungefär dubbelt så stort som det normala under 1960-talet. Jag har dock en något mer nyanserad bild av valutareservens storlek än vad finansministern har. Man måste nämligen enligt min uppfattning också ta med i bilden den stora ökning som skett av utrikeshandeln. Sverige har fortfarande en valutareserv som bara räcker för ungefär tre månaders import, och internationellt sett är detta inget högt tal. Det är vad som var normalt under hela 1960-talet. Det finns också anledning tro att valutareserven ökat kanske något onormalt genom att lagersituationen i landet väsentligt har försämrats under senare år.

När man i dag menar att prisuppgången på oljeprodukter är en anledning till en stark underbalansering av statens affärer, så finns det enligt min uppfattning skäl att erinra om den prisuppgång ett par år tillbaka i tiden som inträffat på traditionella svenska exportprodukter

och som förmodligen betytt lika mycket för exporten som oljeprishöjningen för importen nu kommer att betyda. Denna för oss tidigare så gynnsamma prisutveckling, som har haft stor betydelse för valutareservens förstärkning, kommer kanske att fortsätta.

Den generella konjunkturstimulans som i dag föreslås kommer givetvis att ha en viss inverkan på sysselsättningen, men jag tror det finns skäl att inte överskatta den. Generella påspädningar av ekonomin betyder enligt min uppfattning inte så mycket för den industriella sysselsättningen, då orderböckerna i nuläget är relativt välfyllda. Finansministern har tidigare med siffror på ett målande sätt redogjort för hur välfyllda dessa orderböcker är.

De industriföretagare jag då och då haft kontakt med menar att det i dag snarare föreligger brist på industriarbetare än tvärtom. Det kan alltså ifrågasättas om inte en momssänkning skulle ha gjort större nytta vid en senare tidpunkt, exempelvis till hösten, då en säsongmässig avmattning sker och då våra avnämrländers inflationsbekämpande och restriktiva politik kommer att slå igenom för svensk exportindustri. Jag tror inte så mycket på den tidsinställning som finansutskottets ordförande här i dag har talat för, att just nu behövs stimulansåtgärder för att de skall vara av nytta till hösten. Huvuddelen av dagens arbetslöshet är enligt min uppfattning av sådan art att den knappast går att nå med generella metoder. Jag tror att den bara kan avhjälpas med selektiva insatser från samhället. Den stora underbalanseringen av statens affärer kommer dock att undergräva möjligheterna för samhällets insatser.

Fru talman! Vad jag nu har sagt borde logiskt leda fram till att jag skulle yrka avslag på delar av det stimulanspaket som i dag föreligger för avgörande. Jag kommer dock inte att göra detta, då jag vet att det framlagda stimulanspaketet tillkommit efter en politisk kompromiss i en parlamentariskt mycket besvärlig situation. Men jag har inte kunnat underlåta att ge uttryck för den oro jag känner inför utvecklingen på ett par punkter.

Det gäller först den stora statliga upplåningen, som för innevarande budgetår kommer att ligga på 10–11 miljarder kronor – kanske t. o. m. över 11 miljarder kronor – och åtskilligt högre för nästa budgetår, hur mycket kan inte nu bedömas. Jag tror att denna kraftiga underbalansering kommer att leda, inte som finansutskottets ordförande sade till en stabiliseringspolitik, utan till en accentuerad inflationistisk utveckling och ett svagare samhälle.

Vidare är jag orolig för att en kraftig underbalansering kan leda till ett minskat förtroende för den svenska kronan. Tendenser i den riktningen kan spåras i kursutvecklingen och om man inte kan bevara förtroendet för den svenska kronan kommer detta snabbt att leda till stora avtappningar av den svenska valutareserven, avtappningar med mycket större belopp än de siffror som finansministern nämnde – med ty åtföljande försvarsåtgärder som är nödvändiga på rünteområdet och övriga penningpolitiska områden och som förmodligen måste bli så hårda att de ställer åtgärderna 1969–1970 i skuggan.

Det framgår av finansutskottets betänkande att man gjort avvägningar på de punkter som jag hyst oro för – avvägningar mellan risker och

välbehövlig stimulans. Men jag tycker ändå att det behöver sägas, att Sveriges riksdag i dag lever rätt farligt.

I detta anförande instämde herr Dahlberg (s).

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Fru talman! Det är helt självklart att den svenska staten måste svara för de förbindelser som den åtar sig om den nu går ut och lånar pengar. Det borde väl inte råda något som helst tvivel om det. Jag är förvånad över att herr Wörnberg över huvud taget ställer frågan.

Men jag blir ännu mer förvånad när jag hör att en så klok man som skatteutskottets ordförande tror att de statsutgifter som samhället i dag har är statistiskt fastställda. Så är det ingalunda. Här är ju fråga om vilken politik man är beredd att föra. En annan politik kommer att innebära att t. ex. en hel del av de bidrag som man i olika sammanhang måste betala ut inte behövs. Om man samtidigt driver en skattepolitik som i sig själv är stimulerande, ökar arbetsintensiteten och ökar näringslivets aktivitet så leder det också omedelbart till en ökad tillväxttakt, och därmed får vi större möjligheter att klara framtidens problem.

Felet med socialdemokratin i dag är att man så självsäkert tror att alla poster är liksom fastlåsta för all framtid. Det är ingalunda på det sättet. En ändrad politik har möjligheter att skapa en helt annan situation. Jag tror därför inte att herr Wörnberg skall bekymra sig över vad som skall hända. Jag tror att vi klarar dessa problem.

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Fru talman! Det är naturligt att ordföranden i skatteutskottet visar omsorg om allmänhetens förtroende för skattepolitiken. Nu tror jag inte att själva skattesystemet skulle röna mindre förtroende om momssänkningen inte skulle ge utslag i priserna. Det minskade förtroendet skulle snarare drabba handeln. Vi som har en annan uppfattning inom skatteutskottet säger att man bör kunna räkna med en betydande lojalitet från handeln vid en sänkning av mervärdeskatten. Vi säger också att det är angeläget att prisövervakningen inriktas så att skattesänkningen kommer konsumenterna till godo. Det finns ju metoder för att markera momssänkningen så att allmänheten kan avläsa effekterna av den. Därför kan vi använda metoden att sänka momsens med ett bevarat förtroende för vår skattepolitik. Jag delar uppfattningen att det skall krävas starka skäl för att ändra momsens, men sådana skäl finns nu: en betydande arbetslöshet och ett betydande behov av stimulans i svensk ekonomi.

Slutligen en liten kommentar till den personliga reflexion som herr Wörnberg parentetiskt framförde rörande den effekt som en tillfällig momssänkning kan få på alkoholpriserna. Det finns, som herr Wörnberg vet, i vart fall inom mitt parti en beredskap för att justera dessa effekter.

Herr JOSEFSON (c) kort genmäle:

Fru talman! Herr Wörnberg säger att det är risk för att momssänkningen kommer att försvinna i den allmänna prisstegringen. Jag anser det inte riktigt att koppla samman en prisstegring som har helt andra

orsaker med den förändring av momsens som nu föreslagits. Jag har den uppfattningen att handeln är lojal. Därjämte finns konkurrens inom handeln bl. a. mellan olika företagsformer, och det finns en prisövervakning från samhällets sida. Därför har jag den uppfattningen att mervärdeskattesänkningen också prismässigt kommer konsumenterna till godo. Prisstegringen är en sak för sig, men priserna kommer ändå i stort sett att vara så mycket lägre som motsvarar momssänkningen.

Det har i dagens debatt talats om att den 3-procentiga momssänkningen inte betyder något. Det har också hävdats att återgången till nuvarande momsnivå kommer att få en chockverkan. Dessa uttalanden ger ett ganska gott besked om de överdrifter som gjorts i båda riktningarna i dagens debatt.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Fru talman! Det var ett intressant anförande som skatteutskottets värderade ordförande herr Wörnberg höll. Jag ställer mig dock frågande inför den skepsis mot den aktiva konjunkturpolitiken som det präglades av. Det var kanske också något märkligt att notera denna skepsis mot bakgrund av vad tidigare talare från socialdemokratiskt håll i dag hävdade, nämligen att en väsentlig del eller, som någon sade, den största delen av stimulanspaketet är uttryck för regeringens och socialdemokratis intentioner. Så är inte fallet med herr Wörnbergs yttrande, det vittnar om att diskussionen inom det socialdemokratiska partiet inför denna uppgörelse varit mycket intensiv.

Jag vill något beröra de huvudinvändningar som herr Wörnberg hade, t. ex. beträffande stimulanspaketets anpassning i tiden. Jag vill erinra om att vi under de tidigare åren av den konjunkturcykel som ligger bakom oss ständigt har fått notera hur konjunkturpolitiken varit för sent ute. Det avspeglade sig bl. a. i att vårt land 1971 hade den lägsta tillväxten av alla industrinationer i Europa.

Det är väl ett memento i detta sammanhang och kan inte ur politisk synpunkt vara tillfredsställande. Man måste dimensionera och tidsanpassa de konjunkturpolitiska åtgärderna med hänsyn till utvecklingen och jag tror obetingat att det stimulanspaket vi nu diskuterar kommer i rätt tid. Med hänsyn till den avmattning vi kan notera i våra avnämrländer kommer vi att behöva denna konjunkturstimulans i höst, när vissa delar av exportindustrin kan få problem.

Jag vill också påpeka att den inflation vi nu har att arbeta under är en kostnadsinflation och inte en efterfrågeinflation. Det är dessutom en inflation som till väsentlig del är importerad. Här i landet finns dock ledig kapacitet.

Jag tycker att herr Wörnberg inte i tillräcklig omfattning har beaktat dessa faktorer.

Sammanfattningsvis menar jag att man inte bör vara så pessimistisk. När vi har konjunkturpolitiska och stabiliseringspolitiska instrument att ta till måste vi också använda dem, men det ställer stora krav på uppföljning och på den ekonomiska politiken över huvud taget. Så långt är jag beredd att ge herr Wörnberg rätt.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Fru talman! Det är naturligtvis omöjligt att på tre minuter föra en stor debatt med herr Åsling om konjunktorens ställning i dag och hurdan den kommer att vara i höst, och jag skall inte göra det. Jag vill bara konstatera att vi nyss av finansministern hörde hur orderingången för närvarande har ökat och vilken ganska lång orderlista det finns hos de svenska företagen. Det är alltså enligt min uppfattning för tidigt att sätta in en konjunkturstimulans när orderingången är så pass stor som den är i dag. Vad den kommer att bli i höst vet vi inte ännu, och det är möjligt att stimulansen skulle behövas bättre då. Den här tidsinställningen som man är så säker på – att man skall sätta in stimulansen nu för att den skall slå igenom i höst – tror jag är väldigt svår att göra.

Jag vill erinra herr Magnusson i Borås om att på det gamla högerpartiets tid hade man också ständiga krav på skattesänkningar, men då redovisade man samtidigt besparingar och inte en stor underbalansering av statens affärer. I dag förklarar man att man är beredd att underbalansera statens budget mycket kraftigt för att genomföra skattesänkningar. Visserligen säger man i allmänna ordalag att det finns en massa bidrag som kan dras in, men man talar egentligen inte om vilka; man har nämnt bostadssubventionerna i dag och man har möjligen nämnt subventioneringen av maten, men för övrigt har man mig veterligt inte framlagt något konkret besparingspaket som ligger ens i närheten av den underbalansering av budgeten som man föreslår. Det är det som jag menar är ganska allvarligt, och det är därför jag har ställt frågan om när man egentligen är beredd att betala den stora underbalansering som nu sker.

Till herr Mundebo vill jag säga att vi kanske har litet olika uppfattningar om huruvida det föreligger starka skäl eller inte för en momssänkning, men det har skatteutskottet som sådant inte tagit ställning till. Personligen är jag ganska skeptisk till de skälen. Jag tror inte att det i dag finns någon anledning att göra en momssänkning, utan det skall vara i allvarligare situationer än så här.

Det var faktiskt en nyhet för mig, herr Mundebo, att ni tänkte föreslå några ändringar i alkoholbeskattningen, för dem har jag inte sett till. Om de åtgärderna skall kunna hinna verka den 1 april, är jag mycket, mycket intresserad av att få veta hur de ser ut.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Fru talman! Det var mycket riktigt optimistiska data om export- och orderutvecklingen i industrin som finansministern redovisade, men det var siffror som gäller den aktuella situationen. Om man anlägger ett annat perspektiv och i stället studerar konjunkturprognoserna i våra avnämländer blir läsningen väsentligt mycket dystrare, och det är det perspektivet som här har sitt stora intresse. Vi måste handla konjunkturpolitiskt med en betydande framförhållning och vara beredda på den utveckling som möter i höst. Ekonomiska åtgärder av den här karaktären har dock en avsevärt fördröjd effekt ur arbetsmarknadspolitisk synpunkt.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag beklagar att jag måste återkomma. Jag vill bara tala om för herr Wörnberg att alla är överens om att det behövs stimulans-åtgärder, och det är ur den synpunkten jag menar att man i dagens situation har möjligheter att underbalansera. Men vi har också lagt fram en del förslag på lång sikt, och vi har ställt krav på besparingsutredningar.

Som jag tidigare antytt har också den politik, som socialdemokraterna fört under många år, lett fram till att det har erfordrats miljardbelopp för att rätta till de allvarliga verkningarna av den. Det är det som vi har kritiserat. Vi menar att det går att åstadkomma en annan politik, en politik med rimligare och riktigare beskattning, som skapar sysselsättning och större effektivitet i näringslivet och som samtidigt öppnar möjligheter för människorna att öka sin arbetsintensitet.

Herr FÄGELSBO (c):

Fru talman! Vi har en balansrubbnings i vår samhällsekonomi. Jag tänkte begränsa mig till detta i mitt anförande här i dag; jag tycker att det verkligen hör hemma i en finansdebatt.

Inflationsvägen rullar oavbrutet vidare, och den tycks vara svår att tona ner. Många anser den vara det mest pålitliga och progressiva som vi har i vår ekonomiska vardag.

Även om prisstoppet nu utvidgats till några nya varugrupper, har vi att motse omfattande prisstegringar. Inflationen hör enligt min uppfattning till det mest negativa i vår ekonomi. Lönehöjningarna blir nu enligt avtalen ungefär 13 procent. Vidare leder de stigande oljepriserna liksom prishöjningarna på råvarusidan till betydande prishöjningseffekter. Vi måste sålunda räkna med att inflationen i år blir ännu mer svårartad än den varit under de senaste åren. Samtidigt råder en omfattande arbetslöshet, även om vi här i dag har hört att siffrorna något ändrats till det bättre. Det är naturligt att denna kombination av stor penningvärdeförsämring och arbetslöshet ger upphov till oro. Blir det några reallönehöjningar trots den 13-procentiga lönekostnadsökningen? Ja, det är en fråga som många ställer sig.

Genom höjda marginalskatter och de prishöjningar som bl. a. lönehöjningarna för med sig, blir det för många ingen löneförbättring. I vissa fall kan det t. o. m. bli minus jämfört med föregående år. Vi måste på något sätt försöka bryta oss ur denna onda cirkel. Läget börjar ju närma sig den gräns då det är ohållbart att fortsätta.

Exportföretagen, som det också har talats om tidigare i dag, har för närvarande goda konjunkturen och ser rätt optimistiskt på innevarande år, i varje fall det första halvåret. Men många små och medelstora företag för en verkligt hård kamp för att kunna överleva. Och dessa företag är nödvändiga för att sysselsättningen skall kunna upprätthållas och när det gäller att försöka skapa nya arbetstillfällen. Vi måste se till att balansen återställs efter den rubbning som den inflationistiska utvecklingen har fört med sig. Trots att många har goda inkomster – och inkomster som de för ett eller annat årtionde sedan inte drömde om att få – så säger de att pengarna inte räcker till. Kostnadsspiralen bara fortsätter. Vad skall man då göra åt detta? Är alla överens om att inflationen inte kan få

fortsätta i den takt som den nu har, borde man också kunna bli överens om åtgärder för att försöka hejda densamma. Jag vill minnas att finansminister Sträng för några år sedan sade att vi borde kunna acceptera en årlig 3-procentig inflation. Jag undrar var procentsatsen kommer att stanna under 1974.

Som sagt: Många människor är oroliga för hur de skall få debet och kredit att gå ihop, hur pengarna skall räcka till. Många ställer sig också oroligt frågan om de skall få behålla sitt arbete, för det finns faktiskt många företag -- det har vi ju kunnat läsa om i tidningarna inte minst de senaste dagarna -- som har stora svårigheter.

Men det finns också en annan oro -- oron hos dem som nu är färdiga med sin utbildning. De frågar sig om de över huvud taget skall kunna få ett arbete.

De flesta är väl överens om att grunden för all den här oron är inflationsproblemet. Det är ju ingenting nytt, men skadeverkningarna blir bara större och större. Åtgärder av olika slag har tidigare föreslagits för att man skulle komma till rätta med problemet. Jag vet att vid någon tidigare finansdebatt har föreslagits rundabordskonferens, och här i dag har ju -- liksom tidigare -- tanken framkastats att det skulle anordnas en stabiliseringskonferens. Men vi har även hört finansminister Gunnar Sträng kategoriskt säga att det inte är någon lämplig åtgärd.

Vore det inte då lämpligt att försöka anlita obundna ekonomer av facket som fick utarbeta olika åtgärdsmodeller? Det skulle alltså bli de alternativa prognoser som det också har talats om här i dag, och sedan vore det politikernas sak att utvärdera de olika modellerna. Vi kan väl inte i längden fortsätta med den strutsmentalitet som har kommit till uttryck under så många år.

För att vi skall få behålla de arbetstillfällena som vi har i dag och få fram nya arbetstillfällena under 1970-talet -- arbetstillfällena i den direkt värdeskapande produktionen, vilket till syvende og sist är förutsättningen för att vi skall få behålla vårt välförhållande -- är det enligt min bestämda uppfattning nödvändigt att det vidtas kraftåtgärder mot inflationen.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Fru talman! När jag på senaste tiden kommit hem från riksdagsarbetet har jag påfallande ofta ställts inför frågan: Vad är det ni håller på med i riksdagen egentligen? Och det är inte bara partikamrater som frågar, utan man ställer sig undrande inom alla läger.

Jag har funderat på varför man är så där undrande och kommit fram till att det egentligen inte är särskilt förvånande. I och med att de olika partierna lagt fram sina motioner om den ekonomiska politiken -- och så småningom även regeringen presterat sitt förslag i propositionen 25 -- har allmänheten via våra massmedia fått veta att de borgerliga partierna enats om att gå fram med ett gemensamt förslag om sänkning av mervärdesskatten med 5 procent, vilket bl. a. innebar att moderaterna frångick sitt förstahandskrav på en sänkning av den direkta skatten och -- som

framhölls i moderaternas partimotion – satsade på att åstadkomma en enig borgerlig front. Med nuvarande styrkeförhållanden i riksdagen och med borgerlig majoritet i finansutskottet kunde massmedia vidare meddela svenska folket att nu skulle lotten få avgöra vem som skulle vinna och vidare att i händelse regeringsförslaget förlorade i lottningen var regeringen tvungen att avgå.

De händelser som inträffat sedan finansutskottet haft sitt sammanträde den 19 februari och fram till måndagskvällen den 25 februari har inte svenska folket kunnat följa och sätta sig in i. Man har inte kunnat följa vare sig hur 0 procents sänkning av momsen först blev 2, sedan 2,5 och till sist 3 procent eller hur det gemensamma borgerliga förslaget om 5 procents momssänkning kom bort och blev 4 och slutligen 3 procent. Vi har i stället för de två alternativen fått ett selektivt regeringspaket värt 2 800 miljoner kronor, vilket plussats på med en generell åtgärd i form av momssänkning värd 1 200 miljoner.

När detta resultat blev känt gjorde herr Burenstam Linder ett uttalande för pressen, där han angav moderaternas uppfattning så här:

”Moderata samlingspartiet har inget intresse av att kompromissa med socialdemokraterna för att undvika ett nyval. Vi står fast vid den huvudlinje för den ekonomiska politiken, som de borgerliga partierna tidigare var ense om.

Vi kräver en momssänkning på 5 procent. För att en momssänkning skall ha någon mening som stimulans för ekonomin och sysselsättningen måste den vara någorlunda rejält tilltagen. Momssänkningar på 2 à 3 procent är i detta läge att plöttra bort en riktig tanke.

En momssänkning sänker alla priser. För livsmedelsprisernas del innebär vårt förslag en snarast större prissänkning än de andra partiernas kompromissförslag.

Utöver det stöd som momssänkningen innebär bör barnfamiljerna och pensionärerna få ett extra stöd. Dessutom bör enligt vår mening löneskatten sänkas i stödområdet.”

De positiva kommentarerna till kompromissförslaget är inte många, men desto fler är de negativa. Bl. a. hade tidningen Fri Köpenskap en ledare i nr 9, med rubriken Rävspelet kring momsen, varav följande förtjänar att återges.

”Det finns två klara alternativ – det borgerliga och det socialdemokratiska. Men eftersom regeringen inte är intresserad av ett nyval så sattes kompromissarbetet igång. Om dettas förlopp citeras lämpligen Runebergs ord i Älgskyttarna: 'Mycket prutades ej, dock hälften prutades genast.'

Socialdemokraterna har alltså efter mycken vända gått med på mittenpartiernas slutbud på 3 procent, men har i gengäld fått stöd för det allra mesta av sitt eget program. Dragkampen om den halva procenten momssänkning kan knappast kallas kohandel – på sin höjd rör det sig om smågrisar.

Från handelns sida spelar det i och för sig ingen roll om momsen sänks 5,3 eller 2,5 procent – en ändring av momsen betyder samma arbete oavsett procenten. Härtill kommer ett faktum som politikerna tycks ha bemödat sig att hålla tyst om, men som handeln säkert kommer att få all möda i världen att förklara efter en momssänkning – 3 procent lägre

moms betyder ju inte att alla varor blir 3 procent billigare än i början av året. I januari steg prisnivån med 2,6 procent, främst beroende på kraftiga prishöjningar på olja och bensin. Härtill kommer under våren prishöjningar genom 'avtalsmässig' kompensation till handeln för lönehöjningarna.

Det säger sig självt att en momssänkning med 3 procent inte ens räcker för att återställa priserna till status quo före oljekrisen. Från den synpunkten är partiernas taktiska kompromissmanipulationer med momsprocenten oförsvarliga."

Den allmänpolitiska debatten fångade säkerligen stort intresse bland allmänheten, inte minst därför att stora delar av den direktsändes i TV. Men även kvällsplenumet tilldrog sig uppmärksamhet genom att finansministern då uppträdde. Han talade i ca 70 minuter, och en stor del av hans tal gick ut på att förklara hur orimligt det från hans och regeringens synpunkt var att använda momsens som ett stimulansmedel. Han staplade upp argument på argument, vilket åtminstone borde ha övertygat varje rätttrogen socialdemokrat om att regeringen aldrig skulle nedlåta sig till att lägga fram ett förslag om att sänka momsens. Han sade t. o. m. att "en momssänkning är en politisk åtgärd, som kan få antisociala verkningar".

Med den starka ställning som herr Sträng har i regeringen och med den naturliga pondus han besitter är det begripligt om även de, som förut varit tveksamma till hur finansutskottets betänkande nr 1 skulle komma att se ut, nu kunde känna sig ganska säkra på att det skulle bli ett enigt borgerligt majoritetsförslag jämte en socialdemokratisk reservation.

Utom herr Sträng har även statsminister Palme klart uttalat att "att sänka momsens är att sprätta ut pengar till företag, som redan förut går med god vinst". Anmärkningsvärt är även det uttalande som skatteutskottet gjort i sitt yttrande till finansutskottet. I avsnittet Generell sänkning sägs att utskottet anser sig "oförhindrat att påpeka att beskattningsändringar av här angivet slag -- -- inte kan betraktas enbart som en rent teknisk fråga. Om man tillgriper sådana åtgärder utan verkligt tvingande skäl och i ett läge då det är osäkert om resultatet blir några för konsumenterna påtagliga prissänkningar föreligger enligt utskottets mening uppenbara risker för att allmänhetens förtroende för skattepolitiken kan rubbas."

Dessa risker har inte minskats av det som nu hänt: i ett läge, där praktiskt taget alla utanför riksdagshuset är helt inställda på två klara alternativ, utbasuneras plötsligt att det nu i stället blir ett tredje.

För socialdemokraterna måste sänkningen av momsens framstå som en reträtt från en hörnsten i den Strängska skatte- och fördelningspolitiken. Motståndet mot en sänkning har alltså även haft en ideologisk motive-ring, och den socialdemokratiska eftergiften måste därför av många socialdemokrater upplevas som ett idépolitiskt nederlag.

Socialdemokraterna har -- tillsammans med centern och folkpartiet -- distanserat sig tillräckligt långt från sina ursprungliga synpunkter för att skapa just det tvivel på att det blir några påtagliga prissänkningar som skatteutskottet befarade. Uppgörelsen har fått mera partipolitiska än konjunkturpolitiska verkningar och resulterar troligen också i ett ytterligare minskat förtroende från allmänhetens sida, inte bara för

skattepolitiken utan för politik över huvud taget.

Herr Burenstam Linder har på ett enligt min mening utmärkt sätt motiverat reservation nr 1 till utskottsbetänkandet. Jag kan därför nöja mig med att helt instämma i hans argumentering. I stället vill jag i korthet beröra de övriga moderatreservationerna.

Förslag om energibesparande åtgärder har framförts såväl av moderaterna som i mittenmotionerna, medan regeringen nöjer sig med att meddela att förslag skall komma senare. Vi anser att åtgärder i detta syfte hör samman med ett stimulanspaket och har därför tillstyrkt motion 1192. Jag är förvånad över att inte kompromissförslaget kunde innehålla förslag i samma riktning. Då hade bl. a. mittenpartierna sluppit att rösta emot sin egen partimotion i denna fråga.

Av betydligt större vikt för näringslivet i landet är dock de frågor som berör arbetsgivaravgiften. Samtliga borgerliga partier har i partimotioner belyst arbetsgivaravgiftens betydelse ur regionalpolitisk synpunkt, och även enskilda motioner har väckts i samma syfte. Folkpartiet begär förslag om en differentiering av den allmänna arbetsgivaravgiften i regionalpolitiskt syfte, centern anhåller om en allsidig utredning av skattepolitikens användning som regionalpolitiskt instrument, och moderaterna anhåller om förslag att sänka arbetsgivaravgiften inom stödområdet med 2 procent.

Utskottets majoritet anser inte att en differentiering av den allmänna arbetsgivaravgiften har något samband med nu aktuella ekonomisk-politiska avgöranden, varför majoriteten avstyrker motionsyrkandena. Men då kan man verkligen fråga sig varför utskottet tidigare ansåg att dessa motioner skulle behandlas i samband med detta ärende. Jag anser att utskottet här har brustit i logik.

Stöd för uppfattningen att arbetsgivaravgiften kan anses som ett konjunkturpolitiskt medel kan fås från många håll. Jag kan citera ur ledaren i den tidning jag förut nämnt, nämligen Fri Köpenskap nr 9 år 1974:

”Frågan är om inte politikerna, från vänster till höger, angriper hela problemet från fel ända. Vi har sagt det förr och det tål att upprepas. Det som främst behöver stimuleras är inte efterfrågan i och för sig, utan företagsamheten och investeringsviljan i de stagnerande branscherna, så att dessa kan och vill absorbera den sysslösa arbetskraften och på så sätt stimulera efterfrågan på dessa varor.

De generella åtgärder som är av nöden torde fortfarande i första hand vara att i produktionslivet inlemma de många som friställts, inte minst genom den konsekventa låglönesatsningen. Härför skulle behövas åtgärder av en helt annan och politiskt känsligare typ; sänkning av löneskatten, minskning av ATP-avgifter osv. Det finns inte stora utsikter att ens de borgerliga skall våga föreslå något slikt, men där förutan lär inte målet kunna nås. Vad våra politiker just nu sysslar med är som om en bilägare skulle skruva upp förgasaren och ge mera bensin, men glömma bort att släppa på bromsarna. Vagnen skulle inte få nämnvärt bättre fart.”

Nu vet jag att herr Sträng har en helt avvikande uppfattning om behovet av stimulansåtgärder – inte minst genom att ha lyssnat på herr

Sträng i den allmänpolitiska debatten, speciellt i den del av hans anförande där han berörde svensk industri i dag, där det enligt protokollet sades följande:

”Jag är emellertid beredd att säga, att som det ter sig för den svenska industrin i dag har jag inte kunnat hitta något speciellt skäl att nu gå ut med någon extra stimulans utöver den stimulans som redan gäller i och med att man får använda investeringsfonderna till utgången av mars månad 1975, den stimulans som utgår via lokaliseringspolitiska lån och anslag, via våra försök att se till att kreditgivningen går något så när friktionsfritt inte bara till de stora företagen utan självfallet även till de små företagen.”

Konjunkturinstitutets rapport om industrin var enligt herr Sträng enbart positiv, och så tog herr Sträng Veckans Affärer till hjälp. Där hade han läst två intervjuer med företagare och konstaterade att det blir fortsatt försäljningsökning. De enda svårigheterna är att man inte kan sälja så mycket som man vill. I ett annat nummer hade 30 av landets större börsnoterade företag utfrågats, och där tycks det mesta vara bara bra. Herr Sträng avslutade – för att förekomma frågor om industriproblem – sin exposé med att förklara att det är en fin gålust i det svenska näringslivet.

Jag kan dela herr Strängs uppfattning att det är gålust i det svenska näringslivet, och det skall vi alla vara tacksamma för. Utan denna gålust, som dock tyvärr är betydligt mindre i dag än vad den var för bara 10–20 år sedan, skulle vi aldrig ha upplevt det välstånd som vårt land nu har. Men det tråkiga, eller rättare sagt allvarliga, i sammanhanget är att den stora majoriteten av våra företag anser sig kunna överleva – inte tack vare regeringspolitiken utan trots den. Det är inte svårt att bland landets ca 300 000 företag leta upp 30 stycken om vilka kan sägas att de har det väl beställt. Men just därför att socialdemokraterna i alla sammanhang då företagspolitik eller näringspolitik diskuteras tillämpar den taktiken att tala om några storföretag, kommer vi sällan på samma våglängd, och debatten blir haltande. Svenskt näringsliv är uppbyggt av de många små och medelstora företagen, vilka utgör över 90 procent av samtliga företag. Det är deras problem som vi försöker belysa, och dessa är av helt annat slag än de stora etablerade företagens. De här kämpar för sin fortsatta existens, oftast med kniven på strupen. Det är deras talan vi försöker föra då vi föreslår, att arbetsgivaravgiftens verkningar skall undersökas så att skadeeffekterna kan elimineras. Det är också ur småföretagarnas synpunkt som vi för fram krav på ökade möjligheter till krediter från AP-fonderna och vidgade möjligheter till återlån. Att detta behövs kan belysas med statistik från SHIH, som uppger att företag med mindre än 20 anställda svarar för 28 procent av antalet anställda, men att deras andel av kreditmarknaden är endast 6 procent.

Det är inte så märkligt att av det på senare år mycket stora antalet konkurser – 1972 var det 3 070 stycken och 1973 var det 3 087 stycken – 95 procent har gällt små och medelstora företag med mindre än 50 anställda. En av orsakerna är att dessa företag har missgynnats och inte har samma möjligheter till lån och krediter från AP-fonderna. Med höjda arbetsgivaravgifter och ökade sociala försäkringsavgifter och löner kommer

småföretagen i kläm.

Fru talman! Det här är bakgrunden till våra reservationer 5, 6 och 7. Jag ber att få sluta med att yrka bifall till reservationerna 1, 3, 5, 6 och 7.

På förslag av fru tredje vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 19.30.

§ 10 Interpellation nr 50 om underlättande för mindre företag att exploatera uppfinningar utomlands

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANDERSSON i Örebro (fp), som yttrade:

Fru talman! För att bl. a. möta de enskilda uppfinnarnas och de små innovationsföretagens svårigheter att finansiera sig på den ordinarie kreditmarknaden har STU, Utvecklingsfonden och Investeringsbanken tillkommit. Dessa tre kan även vara uppfinnare och företag behjälpliga med anvisningar för finansiering och hjälp via andra kanaler.

I förlängningen av projektfinansieringen finns dock en svårighet, nämligen exploateringen. Normalt skall ett avslutat utvecklingsprojekt exploateras genom tillverkning i egen regi eller hos annat svenskt företag.

Det finns dock produkter som av olika marknadsmässiga eller produktionstekniska skäl ej passar att tillverkas i Sverige. Alternativet är då tillverkning på licens utomlands. I andra fall vill uppfinnaren kombinera en inhemsk egen tillverkning med internationell licensgivning.

De mindre företagen saknar dock som regel såväl kunnande som resurser att bearbeta avlägsna länder som Amerika och Japan i licensfrågor. Småföretag med goda utvecklingsprojekt riskerar på så vis att gå miste om licensintäkter, vilka kunnat tillförsäkra dem en snabbare expansion eller kunnat skapa resurser för nya projekt.

För många utvecklingsprojekt framstår mot den här bakgrunden hjälp med exploateringen som väl så viktig som finansieringen av utvecklingsarbetet. Någon effektiv statlig hjälp för innovatörer och mindre företag i detta avseende står knappast att få, även om vissa förberedande studier pågår.

Med hänvisning till det anförda anhålles om kammarens tillstånd att till herr handelsministern få ställa följande fråga:

Är herr handelsministern beredd att vidta åtgärder för att underlätta för enskilda innovatörer och mindre företag vid licensförsäljning utomlands?

Denna anhållan bordlades.

Onsdagen den
13 mars 1974

*Utsträckt
motionstid*

§ 11 Interpellation nr 51 om viss vidgning av rätten till sjukersättning

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c), som yttrade:

Fru talman! En viktig målsättning för socialpolitiken är att skapa en ekonomisk grundtrygghet för alla i livets skeden. Den reform av sjukpenningssystemet som trätt i kraft fr. o. m. den 1 januari 1974 innebär för stora grupper en förstärkt grundtrygghet vid sjukdom.

För de personer som begärt undantagande från försäkringen för tilläggs pension innebär dock de nya reglerna att de nu ställs helt utan sjukpenning.

Detta innebär väsentligt försämrade villkor för en grupp människor som, när samhället gav dem valfrihet att ta ställning till sin personliga anknytning till ATP-systemet, inte rimligtvis kunde förutse att detta på grund av borttagande av grundsjukpenning skulle ställa dem i en i förhållande till tidigare försämrad situation.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr socialministern få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för att ge dem som begärt undantagande från försäkringen för tilläggs pensionering motsvarande rätt till ersättning vid sjukdom som erhålles genom hemmakeförsäkringen?

Denna anhållan bordlades.

§ 12 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts proposition nr 75 angående vissa organisations- och anslagsfrågor m. m. rörande försvaret.

§ 13 Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till

Herr TORWALD (c), som yttrade:

Fru talman! Jag hemställer att kammaren måtte besluta att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:33 med förslag till lag om inrikes vägtransport måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till första plenum efter lördagen den 23 mars.

Denna hemställan bifölls.

§ 14 Kammaren åtskildes kl. 17.57.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert